

รายงานการวิจัยเรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

**Development of a Selective Course Curriculum with Integration
of the Sufficiency Economy Philosophy for Teachers in
the Social Studies, Religion and Culture Learning Area**

โดย

รองศาสตราจารย์ชนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์

ศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
ประเภททุนวิจัยทางวิชาการ ประจำปี 2560

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ชื่อโครงการ

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชื่อผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์ และศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล

ปีที่ทำแล้วเสร็จ 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ(2) ประเมินผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 5 โรง เลือกมาโดยใช้วิธีจับฉลาก และเลือกครูมาโรงเรียนละ 4 คน เป็นจำนวน 20 คน สำหรับเข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 5 โรง สุ่มตัวอย่างนักเรียนมาโรงเรียนละ 1 ห้อง โดยการสุ่มแบบกลุ่ม สำหรับการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้พัฒนา ขึ้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทาง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดย บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดย บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) แบบรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที่ การทดสอบเครื่องหมาย และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 การพัฒนาเอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วยเนื้อหาสาระจำนวน 5 เรื่อง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้ตรวจสอบคุณภาพของเอกสารในด้าน ความถูกต้องของเนื้อหาสาระและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ตอนที่ 2 การประเมินผลการฝึกอบรมครูและผลการใช้ หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีดังนี้ (1) ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณา การหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการ ฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) ผลการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรง ได้แก่ รายวิชาทำอิฐศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดท่าอิฐ รายวิชาชุมชนบ้าน เสาสิงห์ ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดเสาสิงห์ รายวิชาชี้นำรายศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดระนาม รายวิชาวิถีชีวิต ไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดทอง และรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ของกลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนวัดศรัทธาภิรม และผลการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมในแต่ละโรงเรียน ในสถานการณ์จริง พบว่าผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 5 โรงเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนส่วนใหญ่ ในแต่ละโรงเรียนมีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก และระดับการ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม บูรณาการ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

Research Title: Development of a Selective Course Curriculum with Integration of the Sufficiency Economy Philosophy for Teachers in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area

Researcher: Associate Professor Thanarat Sirisawat and Professor Dr. Siriwan Sripahol

Year: 2016

Abstract

The purposes of this research were (1) to develop a selective course curriculum with integration of the sufficiency philosophy for teachers in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area; and (2) to evaluate the try out results of the selective course curriculum with integration of the sufficiency philosophy for teachers in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area that was developed by teachers teaching in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area. The research sample comprised two groups. The first group consisted of 20 teachers to be trained on the topic of Guidelines for Development of a Selective Course Curriculum with Integration of the Sufficiency Economy Philosophy. They were randomly selected from teachers teaching in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area in five randomly selected schools under Sing Buri Primary Education Service Area Offices, with four teachers from each school. After the training, they developed a selective course curriculum with integration of the sufficiency philosophy. The second group consisted of students in an intact classroom obtained by cluster sampling from each of the same five selected schools under Sing Buri Primary Education Service Area Offices. Students in these five classrooms were to study the selective courses developed by their teachers. Research instruments were (1) training documents on Guidelines for Development of a Selective Course Curriculum with Integration of the Sufficiency Economy Philosophy for teachers in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area; (2) an achievement test for testing the teacher's knowledge and understanding on Guidelines for Development of a Selective Course Curriculum with Integration of the Sufficiency Economy Philosophy; and (3) a form for reporting results of instructional management of the selective course with integration of the sufficiency economy philosophy by teachers in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area. Research data were analyzed using the mean, standard deviation t-test, sign test, and content analysis

Research results comprised two parts as follows: Part 1: Results of development of training documents on Guidelines for Development of a Selective Course Curriculum with Integration of the Sufficiency Economy Philosophy for teachers in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area. The developed training documents had contents comprising five topics. The three experts had verified quality of the documents in terms of accuracy of the contents and appropriateness of language usage. Part 2: Results of teacher training and results of evaluation of try-out of the developed selective course curriculum with integration of the sufficiency philosophy by teachers teaching in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area were as follows: (1) regarding results of teacher training, the post-training learning achievement of teachers who were trained on Guidelines for Development of a Selective Course Curriculum with Integration of the Sufficiency Economy Philosophy was significantly higher than their pre-training counterpart achievement at the .05 level; and (2) regarding results of development of the selective courses with integration of the sufficiency economy philosophy by teachers in each of the five sample schools, five following selective courses were developed by teachers in the five sample schools: the Tha It Suksa Course being developed by the sample teachers at Wat Tha It School; the Chumchon Ban Sao Sing Course being developed by the sample teachers at Wat Sao Sing School; the Chee Nam Rai Suksa Course being developed by the sample teachers at Wat Ranam School; the Thai Way of Life with Pride in Sufficiency Economy Course being developed by the sample teachers at Wat Thong School; and the Sing Buri Local Wisdom Course being developed by the sample teachers at Wat Sathaphirom School; also, try-out results in the real situation of the selective courses developed by the sample teachers at the five schools revealed that the post-experiment learning achievement mean score in each of the five schools were significantly higher than its pre-experiment counterpart mean score at the .05 level; the majority of students in the sample group of each school had developed skills/process based on the sufficiency economy philosophy at the high level; and the majority of them had developed virtues, morality and values based on the sufficiency economy at the high level.

Keywords: Selective course curriculum, Integration, Sufficiency economy philosophy, Social Studies, Religion and Culture Learning Area

คำนำ

โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำเร็จลงด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เอกสารประกอบการฝึกอบรมมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี ได้แก่ โรงเรียนวัดท่าอิฐ โรงเรียนวัดเช่าสิงห์ โรงเรียนวัดระนาม โรงเรียนวัดทอง และโรงเรียนวัดศรัทธาภิรม ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย โดยเฉพาะการนำรายวิชาเพิ่มเติมที่แต่ละโรงเรียนจัดทำขึ้น ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง และภายหลังการทดลองในสถานการณ์จริงแล้ว ได้ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และนำไปรายวิชาเพิ่มเติมที่จัดทำขึ้น ไปขยายผลในสถานศึกษาอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ ประกอบด้วยเอกสาร 2 เล่ม คือ รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และเอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนประเภททุนวิจัยทางวิชาการ ประจำปี 2560 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คณะผู้วิจัย

2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
คำนำ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	8
กรอบแนวความคิดการวิจัย	9
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม	10
แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	18
แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ	35
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการ	
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	43
แนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยบูรณาการ	
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	66

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	83
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	83
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	84
การเก็บรวบรวมข้อมูล	88
การวิเคราะห์ข้อมูล	92
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์	93
ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการ	
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอน	
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	93
ผลการประเมินการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการ	
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอน	
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	94
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	140
สรุปการวิจัย	140
อภิปรายผล	144
ข้อเสนอแนะ	147
บรรณานุกรม	149
ภาคผนวก	155
ก. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	156
ข. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนา	
หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	
สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	158
ค. ใบงานการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการ	
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	173

หน้า

ง. แบบประเมินการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียน	179
จ. แบบประเมินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียน	181
ฉ. ตารางประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	183

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1	ผลการทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยตัวแปรคะแนนเฉลี่ยการฝึกรวม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหลังการฝึกรวมและก่อนการฝึกรวม กลุ่มสัมพันธ์กัน	97
ตารางที่ 4.2	ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและ หลังเรียนกลุ่มสัมพันธ์ รายวิชาทำอัฐศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	117
ตารางที่ 4.3	ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาทำอัฐศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 คน	117
ตารางที่ 4.4	ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาทำอัฐศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 คน	118
ตารางที่ 4.5	ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและ หลังเรียนกลุ่มสัมพันธ์ รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	120
ตารางที่ 4.6	ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 9 คน	120
ตารางที่ 4.7	ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 9 คน	121

	หน้า
ตารางที่ 4.8 ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและ หลังเรียนกลุ่มสัมพันธ รัยวิชารัยวิชาชีน้ำรัยศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	123
ตารางที่ 4.9 ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รัยวิชาชีน้ำรัยศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 11 คน	123
ตารางที่ 4.10 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ของนักเรียนที่เรียนรัยวิชาชีน้ำรัยศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 11 คน	124
ตารางที่ 4.11 ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและ หลังเรียน กลุ่มสัมพันธ รัยวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	126
ตารางที่ 4.12 ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รัยวิชา วิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน	126
ตารางที่ 4.13 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของนักเรียนที่เรียน รัยวิชา วิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน	127
ตารางที่ 4.14 ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและ หลังเรียนกลุ่มสัมพันธ รัยวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)	129
ตารางที่ 4.15 ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รัยวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 12 คน	129
ตารางที่ 4.16 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงของนักเรียนที่เรียน รัยวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 12 คน	130

บทที่ 1 บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการใน มาตรา 6 ไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตราที่ 7 “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ มีความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของ ประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิ ปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วย ตนเองอย่างต่อเนื่อง” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 5 - 6)

จากจุดมุ่งหมายและหลักการดังกล่าว สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ระบุว่า หลักสูตรมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ และกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับ ผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและ ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมี ทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและ การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาทั่วประเทศใช้ในปัจจุบัน เป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับความพร้อม และจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษา ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 ดังนี้

“ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545 : 21) ดังนั้นสาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงเป็นหลักสูตรที่ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ คือ ส่วนหลักสูตรแกนกลาง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพชุมชน และท้องถิ่น และส่วนที่สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง ซึ่งในส่วนที่สถานศึกษาสามารถจัดทำรายวิชา/กิจกรรมเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้นให้กับนักเรียนโดยกำหนดให้ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 ปีละไม่เกิน 80 ชั่วโมง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 – ม.3) ปีละไม่เกิน 240 ชั่วโมง และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.6) ไม่น้อยกว่า 1,680 ชั่วโมง (กระทรวงศึกษาธิการ 2551 : 23)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ยังเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้ ซึ่งการส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรในรายวิชาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับท้องถิ่นและความต้องการของผู้เรียน นับเป็นทางออกที่จะแก้ปัญหาความจำกัดของหลักสูตรกลางได้ ซึ่งสถานศึกษาจะมีโอกาสเป็นผู้จัดหลักสูตรบางส่วนขึ้นใช้เอง โดยครูในโรงเรียนซึ่งเป็นผู้สอนโดยตรงควรจะเป็นผู้จัดทำหลักสูตรเองได้ ดังนั้น หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมจึงเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมในการจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชทานให้กับประชาชนชาวไทยเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และ

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกสาขาอาชีพ และจากผลการวิจัยของ สิริวรรณ ศรีพหล (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคมศึกษา พบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบอยู่ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ/กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คุณลักษณะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) ความเป็นมาและสาระสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 2) ความรอบรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว
 3) ความเชื่อมโยงระหว่างระบบเศรษฐกิจตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ ของโลก ในกระแสโลกาภิวัตน์

4) แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างยั่งยืน
 5) แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

6) แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น การพัฒนาและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาให้ยั่งยืนสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

7) แนวคิดเกี่ยวกับหลักการพึ่งตนเอง ทางสายกลาง ความสมดุล และความยั่งยืน
 8) วิธีการวางแผนการใช้จ่าย แนวทางการสร้างรายได้ และการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

9) แนวคิดเรื่องจิตสาธารณะ
 10) แนวทางบูรณาการความเป็นท้องถิ่นและความเป็นสากลได้อย่างเหมาะสมและสมดุล

2. คุณลักษณะด้านทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1) กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดตัดสินใจ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างสร้างสรรค์

2) มีความรอบคอบ ไม่ประมาท

3) การทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฎกติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

4) มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน

5) มีทักษะในการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ

6) มีทักษะในการปรับตัว และการประยุกต์ใช้

7) มีความสามารถในการใช้และพัฒนาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ให้เกิดประโยชน์

8) มีทักษะในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพตามศักยภาพ

9) รู้จักควบคุมการใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย

10) มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับผลการเปลี่ยนแปลง

3. คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1) ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย

2) ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน และ มองโลกในทางสร้างสรรค์

3) ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ

4) เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ ไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น

5) ความประหยัด อดออม

6) ความสุภาพ อ่อนน้อม

7) ความสามัคคี

8) ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนร่วม ตลอดจนช่วยเหลือผู้อื่น เกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการมีจิตอาสาและจิตสาธารณะ

9) ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม และการสร้างความสมดุลของธรรมชาติอย่างยั่งยืน

10) ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิตและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เพื่อความสุขอย่างยั่งยืน

จากองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปขยายในวงกว้างได้ คือ การนำเข้าสู่หลักสูตรของสถานศึกษา โดยการบูรณาการไว้ในหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาสามารถจัดทำได้ตามกรอบที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดไว้ ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ ดังนั้น การจัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม” ขึ้น โดยมุ่งให้ครูผู้สอนกลุ่ม

สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถจัดทำหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสอนในสถานศึกษาได้ รวมทั้งสามารถนำรายวิชาที่จัดทำขึ้นนั้น ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง มีผลทำให้นักเรียนที่ได้ ศึกษา รายวิชาเพิ่มเติมที่ครูจัดทำขึ้น มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและดีงาม เป็นพลเมืองดีของสังคมและ ประเทศชาติ เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.2 เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนา โดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา

3.2 ขอบเขตด้านประชากร ประชากร คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 105 โรงเรียน สำหรับการเข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สิงห์บุรี จำนวน 105 โรงเรียน สำหรับการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม

3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

3.3.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.3.2 ตัวแปรตาม คือ

1) ความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ผลการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามเกณฑ์มาตรฐานการพัฒนาหลักสูตร

3) ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ได้เรียนรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.4 ขอบเขตด้านเนื้อหา เนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในการฝึกอบรมครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะครอบคลุมเนื้อหา ดังต่อไปนี้

3.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

3.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.4.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ

3.4.4 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.4.5 แนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม หมายถึง รายวิชาที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ/ กระบวนการ และคุณธรรม จริยธรรม นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถเปิดสอนรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อให้

สอดคล้องกับจุดเน้นความต้องการและความถนัดของผู้เรียน หรือความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการกำหนดผลการเรียนรู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน

4.2 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตในทางสายกลาง โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รวมทั้งการใช้ความรู้และคุณธรรม โดยเน้นให้ผู้ปฏิบัติมีความรู้ความเข้าใจ มีสติปัญญา ในการดำเนินชีวิต มีทักษะ/กระบวนการ โดยเน้นกระบวนการคิด มีความรอบคอบ ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมด้านความซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน และการแบ่งปัน เพื่อพัฒนาตนและสังคมสู่ความก้าวหน้าด้วยความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

4.3 การบูรณาการ หมายถึง การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะ/กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม มาสอดแทรกไว้ในหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ที่ได้พัฒนาขึ้น

4.4 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรที่ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ศึกษาบริบทของท้องถิ่นและการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จะจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

องค์ประกอบที่ 2 การออกแบบหลักสูตร โดยการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 3 กำหนดเนื้อหาสำหรับรายวิชาเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับบริบทของสังคม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 4 กำหนดแนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบที่ 5 จัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอน เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้แก่นักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ประกอบที่ 6 กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล โดยประเมินจากคุณภาพผู้เรียน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และด้านสมรรถนะที่สำคัญ

องค์ประกอบที่ 7 กำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4.5 การจัดกิจกรรมฝึกอบรมครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การฝึกอบรมครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเพื่อให้ได้รับความรู้ เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ มีวิทยากรบรรยายให้ความรู้และให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งจัดทำโครงสร้างรายวิชา รวมทั้งออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามหน่วยที่ปรากฏใน โครงสร้างรายวิชา

4.6 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หมายถึง ครูที่สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี

4.7 ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ผลการอบรมครูด้านผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียน ผลการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียน และผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียน

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

6.1 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสามารถนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาได้ทั่วประเทศ บุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ให้แก่นักเรียนทุกระดับชั้น และยังสามารถนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้น ไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งส่วนที่เป็นกิจกรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. กรอบแนวความคิดการวิจัย

<p>กรอบแนวคิดและทฤษฎี</p>	<p>การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม</p>	<p>ประเมินผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม</p>
<p>ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สาระสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 3. แนวทางการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม 4. แนวทางการบูรณาการ 	<p>นำรายละเอียดของการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม และแนวทางการบูรณาการ มาสังเคราะห์ แล้วดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำเอกสารประกอบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วยเนื้อหาสาระจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ <ol style="list-style-type: none"> 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม 2) แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ 4) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5) แนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. ออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 	<p>ศึกษาผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยพิจารณาจาก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ผลการอบรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมด้านความรู้ความเข้าใจที่มีต่อเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูสังคมศึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม 2) ผลการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแต่ละโรงเรียนเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการพัฒนาหลักสูตร 3) ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียน คือ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ/กระบวนการ และมีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในที่นี้ขอเสนอรายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ
4. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง

5. แนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

แนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรสถานศึกษานั้น สถานศึกษาสามารถจัดทำหลักสูตรได้หลายรูปแบบ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ เน้นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 สาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน หลักสูตรได้กำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมาตรฐานการเรียนรู้จะระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล จึงต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและ
พหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการ
เรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการ
พัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม
และค่านิยมที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้น
มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐาน
การเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไร และประเมิน
อย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ระบบการ
ประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก รวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่
การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญ
ที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้
กำหนดเพียงใด

ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละ
ระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจง และมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้
ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการ
วัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1. ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาค
บังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 – มัธยมศึกษาปีที่ 3)
2. ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
(มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6)

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

ภาษาไทย : ความรู้ ทักษะและวัฒนธรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ความชื่นชม การเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย และภูมิใจในภาษาประจำชาติ

คณิตศาสตร์ : การนำความรู้ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหา การดำเนินชีวิต และศึกษาต่อ การมีเหตุผล มีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์พัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

วิทยาศาสตร์ : การนำความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และจิตวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม : การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย

สุขศึกษาและพลศึกษา : ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการสร้างเสริมสุขภาพพลานามัยของตนเอง และผู้อื่น การป้องกันและปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพอย่างถูกวิธี และทักษะในการดำเนินชีวิต

ศิลปะ : ความรู้และทักษะในการคิดริเริ่ม จินตนาการ สร้างสรรค์งานศิลปะ สุนทรียภาพ และการเห็นคุณค่าทางศิลปะ

การงานอาชีพและเทคโนโลยี : ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการทำงาน การจัดการการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการใช้เทคโนโลยี

ภาษาต่างประเทศ : ความรู้ ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรม การใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้ และการประกอบอาชีพ

การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ชัดเจนนั้น เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาในการเรียนการสอนแต่ละระดับ

จากสาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า มีส่วนที่กล่าวถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้นว่า ในส่วนของจุดหมายกำหนดไว้ในข้อที่ 1 ดังนี้

“1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตน ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ในส่วนของ **คุณลักษณะอันพึงประสงค์** หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยระบุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 8 ประการ ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ข้อ 5 อยู่อย่างพอเพียง

นอกจากนั้น มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก็มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ครูผู้สอนสามารถบูรณาการหรือสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ หรือบทเรียน ตลอดจนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สำหรับแนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรสถานศึกษานั้น การจัดหลักสูตรของสถานศึกษาสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ ได้แก่

1) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2) การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3) การกำหนดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งในการฝึกอบรมครั้งนี้ จะเน้นแนวทางที่ 3 คือ การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเน้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็น 1 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถ

นำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก
(กระทรวงศึกษาธิการ 2551: 1)

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม น่าจะเป็นที่นิยมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในส่วนของมาตรฐานการเรียนรู้โดยเฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ นั้น มาตรฐาน ส 3.1 ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง ไว้ดังนี้

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

แต่ในการสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น มิใช่สอดแทรกได้เฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่สามารถบูรณาการหรือสอดแทรกไว้ในทุกสาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

นอกจากนั้น ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ยังสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมที่บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อีกด้วย

1.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้น จะกำหนดเป็นรายวิชาต่าง ๆ รายวิชา หมายถึง กลุ่มของประมวลความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จัดรวมขึ้นอย่างมีระบบและแบบแผน เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีศักยภาพตามเป้าหมายที่กำหนด มีการวางแผนกำหนดระยะเวลา สำหรับจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลไว้อย่างชัดเจน จากองค์ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ระบุในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น สถานศึกษาสามารถนำไปจัดทำเป็นรายวิชาได้ตามความเหมาะสม โดยจะต้องกำหนดรหัสและชื่อสำหรับเรียกแต่ละรายวิชาขึ้นตามแนวปฏิบัติที่ส่วนกลางกำหนดไว้ และมีความชัดเจนในการรายงานผล เพื่อให้เกิดความสะดวกและมีความชัดเจนในการสื่อสารระหว่างกัน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553: 18)

รายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา แบ่งได้เป็นประเภทที่สำคัญ คือ

รายวิชาพื้นฐาน เป็นรายวิชาที่เปิดสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเรียนรู้

รายวิชาเพิ่มเติม เป็นรายวิชาที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถเปิดสอนรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับจุดเน้น ความต้องการ และความถนัดของผู้เรียน ของท้องถิ่น โดยมีการกำหนด “ผลการเรียนรู้” เป็นเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553:18-19)

ดังนั้นสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจเปิดสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ทั้งรายวิชาพื้นฐาน และรายวิชาเพิ่มเติม ภายในกรอบโครงสร้างเวลาเรียนและเกณฑ์การจบหลักสูตรที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม นั้น สถานศึกษาสามารถพิจารณาได้ตามความเหมาะสม โดยพิจารณาถึงบริบทความต้องการของท้องถิ่น ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน รวมทั้งความพร้อมของสถานศึกษา ทั้งนี้ให้กำหนด “ผลการเรียนรู้” เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน พร้อมทั้งจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ เพื่อเป็นกรอบทิศทางในการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลผู้เรียน

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เมื่อได้กำหนดเนื้อหาสาระที่จะจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมแล้ว ก็ควรศึกษาขอบข่ายเนื้อหาสาระสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยวิเคราะห์ว่ามีประเด็นสำคัญใดบ้าง มีรายละเอียดในส่วนที่เป็นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนที่เป็นการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่วนที่เป็นคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แล้วจึงจัดทำเป็นคำอธิบายรายวิชา พร้อมทั้งให้รายละเอียดของส่วนที่เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตลอดจนกำหนดแหล่งการเรียนรู้

เพื่อให้ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เห็นแนวทางในการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการในส่วนของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนที่เป็นการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่วนที่เป็นการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงขอเสนอผลการวิจัย

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคมศึกษา (สิริวรรณ ศรีพหล, 2559) พบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบอยู่ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะ/กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คุณลักษณะด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) ความเป็นมาและสาระสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 2) ความรอบรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว
 3) ความเชื่อมโยงระหว่างระบบเศรษฐกิจตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ ของโลก ในกระแสโลกาภิวัตน์

4) แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างยั่งยืน
 5) แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน

6) แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น การพัฒนาและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาให้ยั่งยืนสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

7) แนวคิดเกี่ยวกับหลักการพึ่งตนเอง ทางสายกลาง ความสมดุล และความยั่งยืน
 8) วิธีการวางแผนการใช้จ่าย แนวทางการสร้างรายได้ และการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

9) แนวคิดเรื่องจิตสาธารณะ
 10) แนวทางบูรณาการความเป็นท้องถิ่นและความเป็นสากลได้อย่างเหมาะสมและสมดุล

2. คุณลักษณะด้านทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1) กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดตัดสินใจ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างสร้างสรรค์

2) มีความรอบคอบ ไม่ประมาท

3) การทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฎกติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

4) มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน

- 5) มีทักษะในการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ
- 6) มีทักษะในการปรับตัวและการประยุกต์ใช้
- 7) มีความสามารถในการใช้และพัฒนาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างคุ้มค่า ให้เกิดประโยชน์

- 8) มีทักษะในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพตามศักยภาพ
- 9) รู้จักควบคุมการใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย
- 10) มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

3. คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

- 1) ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย
- 2) ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน และมองโลกในทางสร้างสรรค์
- 3) ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ
- 4) เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ ไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น
- 5) ความประหยัด อดออม
- 6) ความสุภาพ อ่อนน้อม
- 7) ความสามัคคี
- 8) ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนร่วม ตลอดจนช่วยเหลือผู้อื่น เกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการมีจิตอาสาและจิตสาธารณะ
- 9) ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม และการสร้างความสมดุลของธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- 10) ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิตและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เพื่อความสุขอย่างยั่งยืน

จากองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปขยายในวงกว้างได้ คือ การนำเข้าสู่หลักสูตรของสถานศึกษา โดยการบูรณาการไว้ในหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาสามารถจัดทำได้ตามกรอบที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดไว้ ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสามารถจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสอนในสถานศึกษาได้ รวมทั้งสามารถนำรายวิชาที่จัดทำขึ้นนั้น ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง มีผลทำให้นักเรียนที่ได้ศึกษารายวิชาเพิ่มเติมที่ครูผู้สอนจัดทำขึ้น จะมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่

ถูกต้องและดีงาม เป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติ เพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ตัวอย่างรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้นว่า (อ้างในสิริวรรณ ศรีพหล, 2553: 195)

- 1) หลักธรรมในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง
- 3) การสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 4) ระบบเศรษฐกิจโลกกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 5) การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน
- 6) การสร้างสำนึกรักบ้านเกิด

ฯลฯ

แนวทางการจัดหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาโดยการบูรณาการในรูปแบบต่าง ๆ กันนั้น ควรจัดหลักสูตรในลักษณะหลักสูตรเกลียวส่ววน (Spiral Curriculum) หมายถึง การจัดเนื้อหาหรือหัวข้อเดียวกันไว้ในทุกระดับชั้น แต่มีความยากง่ายและความลึกซึ้งแตกต่างกัน

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งให้ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสอนในสถานศึกษาได้ แต่ก่อนที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในที่นี้ขอเสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังรายละเอียดในแต่ละหัวข้อ ดังนี้

2.1 ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส ชี้นำเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ สามารถใช้เป็นวิธีการ

ดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตน ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติให้มีความก้าวหน้าอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

สุเมธ ตันติเวชกุล (2550: 13) อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ได้กล่าวสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self-Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกิน พอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็ว แต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้”

ประเวศ วะสี (2542) มองเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเชื่อมโยงหลายสิ่งหลายอย่างเข้าด้วยกัน เพื่อให้มีความสมดุล ไม่ต้องประสบกับวิกฤติ

“เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พุคเอาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น

ประเทศเนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก สวิตเซอร์แลนด์ เป็นตัวอย่างของประเทศที่เคยยากลำบาก และเสียสมดุล ต่อเมื่อพัฒนาประเทศแบบเศรษฐกิจพอเพียงจึงกลับเข้มแข็ง ได้สมดุล และเติบโตไปได้ด้วยดี

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำการเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ
5. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึงวิถีชีวิตของกลุ่มชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากรากฐานทางวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่

แต่ก็ไม่มีคนดองงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการ
ทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ুবวบ เดียวจนเดียวรวยแบบกะทันหัน เดียวดองงานไม่
มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย
เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ดิดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล ความสมดุลคือความเป็นปกติ และยั่งยืน ซึ่งเราอาจ
เรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่น ๆ เช่น

- เศรษฐกิจพื้นฐาน
- เศรษฐกิจสมดุล
- เศรษฐกิจบูรณาการ
- เศรษฐกิจศีลธรรม

และนี่แหละคือเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิบัติ เพราะเชื่อมโยง
ทุกเรื่องเข้ามาด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ที่จริงคำว่าเศรษฐกิจ เป็นคำ
ที่มีความหมายที่ดี ที่หมายถึงความเจริญที่เชื่อมโยงกาย ใจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้า
ด้วยกัน แต่ได้มีการนำเอาคำว่าเศรษฐกิจไปใช้ในลักษณะแบบแยกส่วน ที่หมายถึงการแสวงหาเงิน
เท่านั้น เมื่อแยกส่วนก็ทำลายส่วนอื่น ๆ จนเสียสมดุลและวิกฤต” (ประเวศ วะสี, อ่างใน อุดมพร
อมรธรรม, 2549: 26-28)

ส่วนนิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ความหมายของ “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยนัยวัฒนธรรม ดังนี้
“เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก เพราะต้องรวมเอา 1)
อุดมการณ์บางอย่าง 2) โลกทัศน์บางอย่าง 3) ความสัมพันธ์บางอย่าง 4) ค่านิยมบางอย่างอยู่ในนั้น
ด้วย จึงจะนับได้ว่าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง ทั้ง 4 ประการที่จะกล่าวถึงนี้ คือ ส่วนที่เรารู้จัก
กันว่าวัฒนธรรมนั่นเอง”

“ถ้าไม่เข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายเช่นนี้ เศรษฐกิจพอเพียงจะมีความเป็นไปได้
ได้แก่คนจำนวนน้อยเท่านั้น คือเกษตรกรที่มีที่ดินของตนเองในปริมาณเพียงพอจะผลิตเพื่อพ
บริโภคหรือทำรายได้พอสำหรับครัวเรือนเท่านั้น ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงนิยามกันไว้เพียงว่า
เศรษฐกิจพอเพียง คือ วัฒนธรรมไม่ใช่เทคนิคการเพาะปลูกหรือศีลธรรม ความไม่ละโมภและการ
ประหยัดเท่านั้น แม้ว่าเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, อ่างใน
อุดมพร อมรธรรม, 2549: 25-26)

พิสิฐ ลี้อาธรรม (2549 : 11) กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสาย
กลางโดยความพอเพียงนั้น หมายถึง ความพร้อมที่จะจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งจากภายนอก

และภายใน ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง ยังสามารถมองได้ว่าเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตให้มีความสุข ที่จำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ ผสมกับคุณธรรมในการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เพียงการประหยัด แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างชาญฉลาด และสามารถอยู่ได้ แม้ในสภาพที่มีการแข่งขัน และการไหลบ่าของโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะนำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนของชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม”

อภิชัย พันธเสน (2551: 12-13) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียง ว่า

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส เพื่อเป็นแนวทางการดำรงชีวิต และแนวทางในการพัฒนาประเทศแก่พสกนิกรชาวไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2517 และได้พระราชทานอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ดังนั้นในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งอยู่ในภาวะที่เศรษฐกิจไทยยังคงขยายตัวในอัตราสูง แต่มีอัตราความเสี่ยงอันเนื่องมาจากความโลภในจิตใจของบุคคลในสังคมที่มีมากขึ้นจนเกินความพอดี และจากนั้นได้พระราชทานต่อมาทุกปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 – 2540 จนกระทั่งได้อธิบายความหมายอย่างชัดเจนไว้ในปี พ.ศ. 2542 ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และระมัดระวัง อย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกใน คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือ กปร. (2550 : 14) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ และสามารถอยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่แต่จะสร้างความเจริญหรือยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะที่เพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ปราชญ์แห่งพุทธธรรมได้มองเศรษฐกิจพอเพียงในแง่วิถีวิถีและจิตวิถีดังนี้

“...ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง อาจมองได้เป็น 2 ด้าน คือ มองอย่างวัตถุนิยม และมองแบบจิตนิยม

1. มองอย่างวัตถุนิยม มองภายนอก คือ ต้องมีกินมีใช้ มีปัจจัยที่เพียงพอ ที่เราพูดว่าพอสมควรกับอัตรา ซึ่งใกล้เคียงกับคำว่า พึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ

2. ส่วนความหมายด้านจิตนิยมหรือด้านจิตใจภายใน คือ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่เท่ากัน บางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็พอ เป็นการเพียงพอทางจิต”

(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), อ่างใน อุดมพร อมรรธรรม, 2549: 28)

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย อุ่มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง รู้จักถ่อมตน ไม่พุ่มพวย อยู่อย่างประมาณตน ใช้จ่ายไม่เกินรายรับ มีการผลิตเพื่อให้พอมีพอกินในครอบครัว และมีความเอื้อเฟื้อกันในชุมชน ทะนุบำรุงพื้นฐานการดำรงชีวิตของตัวเองให้เข้มแข็งทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ

2.2 ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากวารสารชัยพัฒนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดพระเนตรเห็นความเสี่ยงของเศรษฐกิจสังคมไทยที่พึ่งพิงปัจจัยภายนอกสูง ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว จึงทรงเตือนให้พสกนิกรตระหนักถึงความสำคัญของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และทรงเน้นย้ำว่า การพัฒนาต้องเริ่มจากการ “พึ่งตนเอง” สร้างพื้นฐานให้พอมี พอกิน พอใช้ ด้วยวิธีการประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชาการให้ได้ก่อน โดยต้องรู้จักประมาณตนและดำเนินการด้วยความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้นตอน” สู่การ “ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” เมื่อพัฒนาตนเองและชุมชนให้เข้มแข็งแล้ว จะได้ “พัฒนาเครือข่าย เชื่อมสู่สังคมภายนอกอย่างเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน” ต่อไป

(http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20150727175920.pdf)

ด้วยพระปรีชาสามารถและพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริชี้แนะปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมี

เหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใช้คุณธรรม ความรู้ และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร เพื่อป้องกัน ให้ออกห่างจากวิกฤต และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนของประเทศตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกัน พิจารณาก่อนกรองพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง สรุปออกมาเป็นนิยาม ความหมาย “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และนำความกราบบังคมทูลฯ ขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งพระองค์ได้ทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทาน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้สศช. นำไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนทั่วไป

ต่อมา สศช. ได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็น ปรัชญานำทางการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) รวมทั้งได้เสริมสร้างความเข้าใจไปยังภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า และน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตต่อไป

(http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20150727175920.pdf)

เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักปรัชญาที่มีความสำคัญ เป็นการเสนอแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีประโยชน์ต่อประชาชนไทยอย่างกว้างขวาง สามารถให้ประชาชนทุกระดับดำรงชีวิตอยู่แบบพึ่งตนเอง มีกินมีใช้พอควรแก่อัตภาพ

จากเอกสาร “เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง” โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นำเสนอถึง การนำ “ความพอเพียง” ไปใช้ในการดำเนินชีวิตด้านต่าง ๆ ดังนี้

การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับต่าง ๆ นั้น ต้องมีพื้นฐานคือ การพึ่งตนเองได้ โดยพิจารณาถึงความพอเพียงในการดำเนินชีวิตทุกอย่างก้าว ได้แก่

- ด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช่จ่ายเกินตัว ไม่ลงทุน เกินขนาด คิดและวางแผนอย่างมีเหตุผล และคุณธรรม รอบรู้รอบคอบ ระมัดระวัง เสริมสร้างภูมิคุ้มกัน ด้วยการบริหารความเสี่ยงที่เหมาะสม สัมฤทธิ์ผลและทันกาล

- ด้านจิตใจ เข้มแข็ง กตัญญู มีความเพียร มีจิตสำนึกที่ถูกต้อง มีคุณธรรมอันมั่นคง สุจริต จริงใจ คิดดีทำดีแจ่มใส เอื้ออาทร แบ่งปัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

- ด้านสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานสัมพันธ์ รู้รัก สามัคคี เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รักษา เอกลักษณ์ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาด ประหยัด และรอบคอบ ฟื้นฟู ทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ ชั่วลูกหลาน

- ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับ ความต้องการและสภาพ แวดล้อมตามภูมิสังคม พัฒนาเทคโนโลยีจาก ภูมิปัญญาชาวบ้าน

(http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20150727175920.pdf)

การดำรงชีพแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นการเข้าสู่มาตรฐาน “พออยู่ พอกิน” ตามพระราชดำริ อาจปฏิบัติตนดังนี้ (สุนทร กุลวัฒนวงศ์, 2544: 59-60)

- 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสว่า “... ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทิศทางที่ถูกต้อง ...”

- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “... ความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ ...”

- 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกัน ในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า “... ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนจากผู้อื่น ...”

- 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนคือ “... การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้สร้างตนเองให้มั่นคงนี้ ก็เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไป ก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง ...”

- 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้เนื่องด้วยสังคมไทยที่ประสบกับวิกฤตการณ์เช่นนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากไม่ใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากการละอายต่อแผ่นดิน ชื่อนี้พระองค์ได้พระราชทานพระราชโองการว่า “... พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวเองอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้จงกงามสมบูรณ์ขึ้น ...”

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในระดับต่าง ๆ โดยนารายละเอียดจากเอกสารเรื่อง “เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง” โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่ได้นำเสนอถึงการน้อมนำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สู่การปฏิบัติ พร้อมทั้งตัวอย่างดังนี้

ทุกคนสามารถน้อมนำหลักปรัชญาฯ มาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือ การเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธา เชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติต่อไป

1) ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว แนวทางปฏิบัติ โดยเริ่มจากตัวเองก่อน ด้วยการฝึกจิต ข่มใจตนเอง และอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรม กินอยู่ตามอัตภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่ยิ่งใหญ่ให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว จากการประกอบสัมมาชีพ การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ ตระหนี่ ลด ละ เลิกอบายมุข รู้จักคุณค่า รู้จักใช้ รู้จักออมเงิน และสิ่งของเครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรง มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งบริหารความเสี่ยงด้วยการสร้างภูมิคุ้มกัน ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

2) ความพอเพียงในสถานศึกษา แนวทางปฏิบัติเริ่มจาก ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เล็งเห็นความสำคัญและน้อมนำปรัชญาฯ มาปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง เป็นแม่พิมพ์ พ่อพิมพ์ที่ดีทั้งในด้านการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคุณธรรม อาทิ ขยัน อดทน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการพนันและอบายมุข ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฯลฯ และ พัฒนาระบบการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาฯ อาทิ ตั้งใจสอน หมั่นหาความรู้เพิ่มเติม เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกับนักเรียน กระตุ้นให้เด็กรักการเรียน คิดเป็น ทำเป็น และปลูกฝังคุณธรรมเพื่อเป็นการสร้างคนดี คนเก่ง ให้แก่สังคม

สำหรับนักเรียน นักศึกษา ต้องรู้จักแบ่งเวลาเรียน เล่น และดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และพอประมาณกับตนเอง ใฝ่หาความรู้ ใช้หลักวิชา และความรู้จริงในการตัดสินใจลงมือทำสิ่งต่าง ๆ คบเพื่อนเป็นกัลยาณมิตร รู้รักสามัคคี ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์ แบ่งปัน กตัญญู รู้จักใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมให้แก่ตนเอง อาทิ ไม่ลักขโมย ไม่พูดปด ไม่สูบบุหรี่ และไม่ดื่มสุรา

สำหรับนักเรียน นักศึกษา ต้องมีวินัย เป็นเด็กดี มีความกตัญญู ตั้งใจเรียน และใช้เงินอย่างประหยัด รู้จักอดออม โดยใช้หลักรายได้ลบ เงินออมเท่ากับรายจ่าย ขยันหมั่นเพียร เรียนรู้พัฒนา โดยใช้สติปัญญาอย่างรอบคอบ เป็นต้น

3) **ความพอเพียงในชุมชน** แนวทางปฏิบัติ คนในชุมชน มีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรู้ รัก สามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชน สวัสดิการชุมชน การช่วยเหลือรักษาความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์สุขได้อย่างเหมาะสม

4) **ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน** แนวทางปฏิบัติเริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผล ประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทน บนพื้นฐานของการแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงานด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ค้ำกำไรเกินควร ไม่ลงทุน เกินขนาด ไม่กู้เงินเกินตัว รวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเอง รู้จักลูกค้า ศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ ผลิดในสิ่งที่ถนัด และทำตามกำลัง สร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อสังคมและป้องกันผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจัดสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม

5) **ความพอเพียงในองค์กรภาครัฐ** แนวทางปฏิบัติยึดมั่นในจรรยาบรรณข้าราชการที่ดี โดยระดับองค์กรหรือผู้บริหาร บริหารงานอย่างมีธรรมาภิบาล โปร่งใส มีคุณธรรม ประหยัด คุ่มค่า มีการบริหารความเสี่ยง ไม่ทำโครงการที่เกินตัว ปรับขนาดองค์กรให้เหมาะสม และจัดกำลังคนตามสมรรถนะ ความรู้ความสามารถ ถ่ายทอดความรู้ในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาทีมงาน และสร้างผู้สืบทอดที่ดีเก่ง ยึดประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

ระดับเจ้าหน้าที่ ควรปรับวิถีและใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้จัก พอประมาณและมีเหตุผล ซื่อสัตย์ สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่าเหมาะสมกับรายได้ พัฒนาตนเองและความรู้อยู่เสมอ หลีกเลี่ยงอบายมุข รักษาวัฒนธรรมไทย ยึดประโยชน์สุขของส่วนรวม รู้ รัก สามัคคี แบ่งปัน ให้บริการและช่วยเหลือประชาชนด้วยน้ำใจไมตรี อย่างรวดเร็ว เสมอภาค และสัมฤทธิ์ผล

6) **ความพอเพียงระดับประเทศ** แนวทางปฏิบัติ เน้นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึ่งตนเองได้ มีความรู้

และคุณธรรมในการดำเนินชีวิตมีการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ สืบ ทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รัก สามัคคี เสริมสร้าง เครื่องข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดความพอเพียง นำสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” อย่าง เข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนสืบไป

(http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20150727175920.pdf)

กล่าวโดยสรุป ประชาชนชาวไทยสามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไป ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเกิดจากการมีจิตสำนึก ความเชื่อมั่น การเห็นคุณค่าของหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ต้องเริ่มปฏิบัติจากตนเอง สู่ครอบครัว สู่ชุมชน สู่องค์กร สู่ สังคม และสู่ประเทศชาติในที่สุด

การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต จะช่วยยกระดับคุณภาพ ชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้พัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ทางหนึ่ง ได้ใช้แนวทาง ดังนี้

1. ประกอบอาชีพสุจริต มีความขยันขันแข็ง และหาทางเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและ ครอบครัว

2. ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ

3. ศึกษาความรู้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง

4. มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลดการแข่งขันแก่งแย่งผลประโยชน์ซึ่งกัน

และกัน (sites.google.com)

ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ความตอนหนึ่งว่า

“คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคน อื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด – อันนี้ใช้เศรษฐกิจ – มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข”

2.3 หลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติ นำสู่ความสมดุล อันส่งผลให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยมี องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

- *ความพอประมาณ* หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

- **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผล ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่พึงมา โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถี่ถ้วนดี “รู้จักอ่อนจุดแข็ง โอกาส อุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำ สิ่งที่ดีและเหมาะสมมาประยุกต์ใช้”

- **การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหารความเสี่ยง ปรับตัว และรับมือได้อย่างทันท่วงที

(http://www.nesdb.go.th/download/article/article_20150727175920.pdf)

ดังนั้น การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ (คณะอนุกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549: 11)

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 : 62) กล่าวถึง นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีองค์ประกอบหลักสำคัญอยู่ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้า ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกร ลักษณะเช่นนี้ เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนด หรือเป็นผู้กระทำต่อตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดังเช่นที่เป็นอยู่ และหลักใหญ่สำคัญยิ่งคือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล และพืชผัก ฯลฯ

ประการที่สอง เศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มชาวบ้านหรือองค์กรชุมชน จะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้มีความหลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้ว เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีเสถียรภาพ ซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวต่อสถานการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น

ประการที่สาม เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมิได้หมายถึงรายได้แต่เพียงมิติเดียว หากแต่ยังรวมถึงประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

ส่วนสุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์ (2544: 56) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียง กล่าวถึงหลักการแห่งการพึ่งตนเองโดยยึดหลักสำคัญของความพอดี 5 ประการ คือ

1) ความพอดีด้านจิตใจ: ต้องเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม

2) ความพอดีด้านสังคม: ต้องมีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่ง เป็นอิสระ รู้จักฝึกฝนกำลังและที่สำคัญ คือมีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคงแข็งแรง

3) ความพอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: รู้จักใช้และจัดการอย่างชาญฉลาดและรอบคอบ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุดและที่สำคัญคือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศเพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคงอยู่เป็นขั้นเป็นตอนไป

4) ความพอดีด้านเทคโนโลยี: รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการและการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านของเราเองและสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อมของเราเอง

5) ความพอดีด้านเศรษฐกิจ: เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอเพียง พออยู่ พอกิน สมควรตามอัตภาพและฐานะของตน ยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

แนวคิดสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงจากพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจที่เน้นความคุ้มค่าในการลงทุนเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างมีความสุขโดยไม่ต้องเบียดเบียนผู้อื่น หรือเน้นการบริหารจัดการอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ

2) เศรษฐกิจพอเพียงมีการพัฒนาเป็นระดับขั้น โดยเริ่มจากเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน แล้วพัฒนามาเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า

3) หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง หรือ “ความพอเพียง” ได้แก่การให้สามารถดำเนินงานได้ ซึ่งหมายถึง ความพอประมาณ และความมีเหตุผล

4) การดำเนินงานตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงต้องอาศัยความสามัคคี ความร่วมมือ ความขยัน ความอดทน และความปรารถนาดีต่อกัน

5) ใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียงเศษ 1 ส่วน 4 ในการดำรงชีวิต เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้และมีความสุข

(สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและนวัตกรรม, 2544)

กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดยุทธศาสตร์ “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองแนวพระราชดำริเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว น้อมนำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ยุทธศาสตร์ดังกล่าวประกอบด้วยหลักการสำคัญ 7 ประการ ดังนี้

1) ยึดครอบครัวและชุมชนในชนบทเป็นหลักด้วยการสร้างความสามัคคี ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในการสร้างพลังและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

3) สร้างเครือข่ายของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการสะสมความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อลดการพึ่งพาและป้องกันมิให้ผลประโยชน์ออกไปสู่นอกระบบให้มากที่สุด

4) ส่งเสริมการตลาด การพัฒนาธุรกิจเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและขยายผลการพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

5) ส่งเสริมให้มีเวทีประชาชนทุกระดับ เพื่อผนึกกำลังของทุกฝ่ายให้เข้ามาแก้ปัญหาของชุมชน ในลักษณะคิดเอง ทำเอง

6) ส่งเสริมให้พึ่งตนเองได้โดยยึดหลักการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

7) ส่งเสริมให้ยึดท้องถิ่นเป็นฐานชุมชน

(อ้างใน วรนุช อุษณกร, 2544: 46)

ประเวศ วะสี (2541:44) ได้อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เกิดความสมดุล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสมดุล หรือเศรษฐกิจพื้นฐาน ไม่มองเรื่องเศรษฐกิจแบบแยกส่วน แต่เป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนความเข้มแข็งของชุมชน เป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและ

สิ่งแวดล้อม อย่างเป็นบูรณาการ เศรษฐกิจพอเพียง อันจัดเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานนั้น มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ

1) เป็นเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล ไม่ใช่เศรษฐกิจที่สร้างความร่ำรวยให้คนส่วนน้อย แต่ทั้งคนส่วนใหญ่ให้ยากจน ซึ่งก่อให้เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ นำไปสู่ปัญหาทางสังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมอันนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจสำหรับคนทั้งมวล เป็นการสร้างทุนทางสังคม และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทุกชนิด

2) มีพื้นฐานอยู่ที่ความเข้มแข็งของชุมชน เพราะชุมชนเป็นพื้นฐานของสังคม

3) มีความเป็นบูรณาการ คือ ไม่ใช่เป็นเรื่องเศรษฐกิจโดด ๆ แต่เชื่อมโยงกับสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป

4) อยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของตนเอง เช่น การเกษตร หัตถกรรมไทย อุตสาหกรรม สมุนไพร อาหารไทย การท่องเที่ยว ซึ่งล้วนอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทย เป็นจุดแข็งของคนไทยที่คนชาติอื่นไม่มี

5) มีการจัดการและนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อเติมความก้าวหน้าให้แก่เรื่องพื้นฐาน ทำให้มีพลวัตอย่างไม่หยุดนิ่ง

กล่าวโดยสรุป นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบหลักสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” การรวมกลุ่ม และความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชน ในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อให้กิจการบรรลุผลสำเร็จ

2.4 กรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐกิจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2546 : 36) เสนอว่า การที่จะทำความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาต้องเข้าใจองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่สมบูรณ์ และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนไทย โดยองค์ประกอบสำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถวิเคราะห์โดยใช้วิธีการจำแนกวิเคราะห์ มีหลักพิจารณาหรือกรอบในการพิจารณา 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตน (Economic Life Guiding Principles) ในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย และตลอดระยะเวลากว่า 25 ปีที่ผ่านมา ก็ได้มีการทดลองดำเนินโครงการพัฒนาที่หลากหลายตามแนวพระราชดำริ เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการพัฒนาที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้แล้วยังเกิดชุมชนหลายแห่งที่มีแนว

ทางการดำรงชีวิตและการพัฒนาที่สามารถใช้เป็นกรณีศึกษาได้ ทั้งหมดนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างการนำไปประยุกต์ใช้ที่เกิดขึ้นจริง

2. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต กล่าวคือ ได้มีพระราชดำรัสมาตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 และสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาเพื่อก้าวพ้นจากวิกฤต และการพัฒนาในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

3. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัต กล่าวคือ มองว่าสถานการณ์ในโลกล้วนมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา เนื่องจากความเชื่อมโยงของปัจจัยต่าง ๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

4. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มุ่งผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติในแต่ละช่วงเวลาเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา ในมิติต่าง ๆ อาทิ มิติทางธรรมชาติ ทางสังคม และทางเศรษฐกิจ

5. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาและวิเคราะห์สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนนโยบาย แนวทาง และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งหมายรวมถึง การที่ชุมชนและประเทศต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้นภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี วัฒนธรรม และค่านิยมทางสังคม

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียง

1. เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย

2. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ หนึ่งระดับปัจเจกบุคคลนั้นอาจนับเป็นหน่วยครอบครัวเดี่ยว นอกจากนี้ยังได้เน้นว่าสามารถใช้ได้กับคนทุกระดับ อาทิ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจ เป็นต้น

3. เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นแนวคิดทางสายกลาง เป็นหัวใจสำคัญของปรัชญาที่นำมาในการบริหารและพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ ไม่ใช่การปิดประเทศอย่างสิ้นเชิง แต่ก็ไม่ใช่การเปิดเสรีอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมของคนและสังคม ในการเข้าสู่กลไกตลาด ไม่ใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยว หรือ

ฟังฟังภายนอกหรือคนอื่นทั้งหมด แต่เน้นความคิดและการกระทำที่จะฟังตัวเองเป็นหลักก่อนที่จะไปฟังคนอื่น

4. ทางสายกลาง หมายถึง วิธีการ หรือการกระทำที่พอประมาณบนพื้นฐานของความมีเหตุผลและสร้างภูมิคุ้มกัน ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และทำให้สังคมและประเทศ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ส่วนที่ 3 คำนิยาม

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ได้แก่

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ภายใต้ข้อจำกัดของความรู้ที่มีอยู่ และสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้พอเพียงที่จะสามารถพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้

กิจกรรมใด ๆ ที่ขาดคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งไปก็จะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นความพอเพียงของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้ประชาชนมีการบริโภคที่ฉลาด มีสติ และไม่ประมาท ซึ่งจะช่วยป้องกันการขาดแคลน แม้จะไม่ร่ำรวยรวดเร็ว แต่ในยามปกติก็จะทำให้ร่ำรวยมากขึ้น ในยามทุกข์ยากก็ไม่ขาดแคลน ไม่ต้องหวังความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากเกินไป เพราะฉะนั้นความพอมีพอกินจะสามารถอุ้มชูตัวได้ ทำให้เกิดความเข้มแข็ง

ส่วนที่ 4 เงื่อนไข

นอกจากคุณลักษณะ 3 ประการ ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวแล้ว ยังมีเงื่อนไขการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การมี

คุณภาพชีวิตที่ดี มีเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ และสังคมมีความสุข นั่นคือ การมีความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง มีคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. เงื่อนไขรอบความรู้ที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับพอเพียง ซึ่งในเงื่อนไขรอบความรู้นั้นต้องประกอบไปด้วย

1.1 ความรอบรู้ คือ ความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นประโยชน์พื้นฐานในการนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างพอเพียง การมีความรอบรู้ย่อมทำให้มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง

1.2 ความรอบคอบ คือ การวางแผนและเตรียมการล่วงหน้า โดยสามารถที่จะนำความรู้และหลักวิชาต่าง ๆ มาพิจารณาเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ประกอบกับการวางแผนก่อนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติทุกขั้นตอน

1.3 ความระมัดระวัง คือ ความมีสติ ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และนำแผน ปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนหลักวิชาต่าง ๆ เหล่านั้น ไปใช้ในทางปฏิบัติ เพราะในความเป็นจริงแล้วสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนั้นการนำความรู้และความรอบคอบมาใช้จึงต้องอาศัยความระมัด ระวังให้รู้เท่าทันเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. เงื่อนไขคุณธรรม โดยต้องมุ่งเน้นการสร้างเสริมใน 2 ด้านได้แก่

2.1 ด้านจิตใจ ปัญญา โดยเน้นความรู้คู่คุณธรรม กล่าวคือ ตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม

2.2 ด้านการกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิต โดยเน้นความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ

ส่วนที่ 5 แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้นั้น ทำให้เกิดสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จะทำให้เกิดทั้งวิถีการพัฒนา และผลของการพัฒนา ที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ความพอเพียงเป็นทั้งวิธีการ ที่คำนึงถึงความสมดุลพอประมาณอย่างมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันก็นำไปสู่ผลของการกระทำ ที่ก่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ความสมดุลและความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสมดุลในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความรู้ เทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันความสมดุลของการกระทำทั้งเหตุและผลที่เกิดขึ้นในมิติของเวลา ก็จะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา หรือการดำรง

อยู่อย่างต่อเนื่อง ของทุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม ทุนทางภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ผลกระทบจากด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก

หลักการเศรษฐกิจพอเพียงนั้น โดยแท้จริงแล้วมิใช่มีวงจำกัดอยู่เฉพาะด้านเศรษฐกิจ หากแต่ครอบคลุมทุกส่วนของการดำรงชีวิตของคนในสังคม ดังคำอธิบายลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงของประเวศ วะสี (2547) ที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงไม่เน้นเอาเงินเป็นตัวตั้ง แต่เน้นที่ความเป็นผู้เจริญทุกด้าน เช่น การพึ่งตนเอง ความเพียร ความประหยัด ความมีเหตุผล ความพอประมาณ หรือมีซื่อสัตย์ปฏิบัติ การต้องใช้ความรู้ การมีสติ การมีปัญญา โดยสรุป ต้องมีความถูกต้องในทุก ๆ ด้าน แม้ใช้คำว่าเศรษฐกิจ เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่เป็นวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง เป็นเศรษฐกิจธรรมนิยม เป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่มีศีลธรรม อันนำไปสู่สุขภาพความสมดุล เป็นธรรม และความร่วมเย็น เป็นสุข” (ประเวศ วะสี, 2547)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 23 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษา”

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนจึงต้องเน้นการบูรณาการ ในที่นี้ขอเสนอรายละเอียดในหัวข้อต่อไปนี้

3.1 ความหมาย ความสำคัญ และลักษณะสำคัญของการบูรณาการ

3.1.1 ความหมายของการบูรณาการ แมคเบรน และเบรนดต์ (Mc Brien and Brandt, 1997: 55 อ้างในวลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา 2554: 2-52) อธิบายว่า การบูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณสมมูลในตัวเองจนนำไปใช้ประโยชน์ได้ การนำหน่วยย่อยทั้งหลายที่มีความสัมพันธ์กันและกัน มาผสมกลมกลืนเป็นองค์รวมอันเดียวกันที่เรียกว่า การมองสิ่งทั้งหลายเป็นองค์รวม (holistic view) เมื่อนำมาใช้ในการศึกษา การบูรณาการจึงเป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม คือ มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างสาขาต่าง ๆ ที่เรียกว่า “cross the disciplines” การบูรณาการถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการสอน

การบูรณาการ (integration) หมายถึง การสัมพันธ์เนื้อหาวิชาและวิธีสอนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมอยู่ด้วย ทำให้มีการผสมผสานเป็นเรื่องเดียวกัน โดยเน้นความสัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงที่อยู่รอบตัวผู้เรียนตามความจำเป็นของชีวิต เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ที่สมบูรณ์บรรลุจุดหมายของเรื่องนั้น (ปราณี สังขะตะวรรณ และสิริวรรณ ศรีพหล, 2545: 9)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545:205) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบูรณาการว่า การจัดหน่วยการเรียนการสอนที่มีลักษณะของการผสมผสานประสบการณ์การเรียนรู้และเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเข้าด้วยกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549: 3) ให้ความหมายว่า บูรณาการ หมายถึง การเชื่อมโยง ผสมผสานเข้าเป็นหนึ่งเดียว มีความสัมพันธ์กลมกลืนกัน เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตจริงได้

กล่าวโดยสรุป การบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มีการนำศาสตร์ต่าง ๆ หลายสาขาวิชาที่มีความเกี่ยวข้องกันมาเชื่อมโยง ผสมผสาน และสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่แท้จริงและเป็นความรู้ที่หลากหลายรอบด้าน มุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะ ประสบการณ์ รวมทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม จนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้

3.1.2 ความสำคัญของการบูรณาการ การเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะเกิดประสิทธิภาพนั้น มีอยู่ข้อหนึ่ง คือ การเรียนการสอนที่มีการบูรณาการ ซึ่ง National Council for the Social Studies ได้ให้แนวทางไว้ว่า การเรียนการสอนสังคมศึกษา จะเกิดประสิทธิภาพหรือไม่นั้น ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (National Council for the Social Studies, 2008)

- 1) เป็นการเรียนการสอนที่มีความหมาย (meaningful)
- 2) เป็นการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการ
- 3) เป็นการเรียนการสอนที่มีเหตุผลเชิงคุณค่า (value-based reasoning)
- 4) เป็นการเรียนการสอนที่มีความท้าทาย (challenging)
- 5) เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนต้องเป็นผู้ปฏิบัติ มีความคล่องแคล่ว (active)

กล่าวโดยสรุป การเรียนการสอนแบบการบูรณาการ มีความสำคัญ ดังนี้

- 1) การบูรณาการจะเชื่อมโยงการเรียนรู้ทุกสาขาวิชา ความคิด ทักษะ ตลอดจนเจตคติ

2) การบูรณาการทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างแจ่มแจ้ง การบูรณาการจะเกิดความหมายและนำไปใช้ได้ ก็ต่อเมื่อความรู้และความคิดย่อย ๆ ประสานสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน จนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งนั้นกับสิ่งอื่นรอบตัว

3) การบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างเป็นองค์รวม โดยการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ รวมถึงการเชื่อมโยงพัฒนาการอย่างรอบด้านทั้งด้านสติปัญญา ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนา

4) การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเรื่อง/ หัวข้อ/ สาระการเรียนรู้/ กลุ่มสาระการเรียนรู้ และความสัมพันธ์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับชีวิตจริง

5) การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้มีความเข้าใจสิ่งที่เรียนได้อย่างลึกซึ้ง

6) การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้จากสิ่งที่เรียนไปสู่ชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนได้

7) การบูรณาการช่วยตอบสนองความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ตามแนวคิดพหุปัญญา

8) การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

9) การบูรณาการช่วยลดความซ้ำซ้อนในการเรียนเนื้อหาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในหลักสูตร

3.1.3 ลักษณะสำคัญของการบูรณาการ การบูรณาการมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากปริมาณความรู้มีมากขึ้น มีความสลับซับซ้อน การบอก อธิบาย ไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การแสวงหาความรู้จึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้ควบคู่ไปด้วย

2) เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ การบูรณาการจะให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านเจตพิสัยแก่ผู้เรียน ควบคู่กับการแสวงหาความรู้ เพราะการเรียนการสอนไม่ใช่เน้นแต่ด้านพุทธิพิสัยแต่เพียงอย่างเดียว

3) เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติ เป็นการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และการปฏิบัติ หรือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพุทธิพิสัยและทักษะพิสัย

4) เป็นการบูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ในห้องเรียนและสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เมื่อได้เรียนรู้โดยการบูรณาการแล้ว สิ่งที่สอนในห้องเรียนจะมีความหมายและคุณค่าต่อชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง

5) เป็นการบูรณาการระหว่างวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ หรือพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัยที่เหมาะสมตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การบูรณาการ ความรู้ของวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันจะสนองความต้องการดังกล่าว

6) เป็นการบูรณาการให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติของวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

3.2 วิธีการบูรณาการแบบต่าง ๆ

วิธีการบูรณาการที่จัดได้ว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ มีด้วยกัน 4 แบบ มีชื่อเรียก ดังนี้ (เพราพรธม โกมลมาลย์ ม.ป.ป.: 3 – 7 อ้างในสุนันทพิชัย บุญสมบัติ, 2551)

- 1) แบบสอดแทรก (Infusion)
- 2) แบบคู่ขนาน (Paralle)
- 3) แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary)
- 4) แบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ (Transdisciplinary)

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) **วิธีการบูรณาการแบบสอดแทรก** การเรียนรู้แบบนี้ ครูจะนำเนื้อหาของวิชาต่าง ๆ มา สอดแทรกหรือบูรณาการกับรายวิชาที่ตนเองสอน การวางแผนการสอนและการทำการสอน โดยครู เพียงคนเดียว ข้อดีของวิธีการบูรณาการแบบสอดแทรก คือ ครูคนเดียวบริหารจัดการทั้งเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ และเวลาที่จะใช้สอน ไม่มีผลกระทบต่อครูคนอื่น และการจัดเวลาเรียน แต่มี ข้อจำกัดบางประการ คือ ครูคนเดียวอาจไม่มีความชำนาญในเนื้อหาวิชาบางเรื่อง

ตัวอย่าง การนำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 มาเรียนวิทยาศาสตร์ร่วมกัน ใน หัวข้อ “ความสำคัญของการประหยัดพลังงาน” นักเรียนได้ศึกษาชนิดของพลังงานและชนิด ของเชื้อเพลิงที่มนุษย์ใช้อยู่ในปัจจุบัน มีกิจกรรมการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับชนิดและปริมาณการใช้ พลังงานในชีวิตประจำวัน นักเรียนจะพบว่า ตนเองใช้พลังงานไปเป็นจำนวนมากว่าที่ตนคิดเสีย ด้วยซ้ำ

ในการเสริมบทเรียนให้เห็นในแง่มุมทางประวัติศาสตร์โดยให้นักเรียนคุณภาพเกี่ยวกับการ ดำรง ชีวิตของผู้คนในอดีต เช่น ในสมัยอาณาจักร แล้วให้นักเรียนตอบว่า ในอดีตนั้น มนุษย์ใช้ เชื้อเพลิง และพลังงานในลักษณะอย่างไร ครูนำอภิปรายถึงการใช้เชื้อเพลิงของผู้คนในอดีต และ ผลกระทบที่มีต่อการดำรงชีวิตในยุคนั้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตและการใช้พลังงาน มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในเวลาต่อ ๆ มาอย่างไรบ้าง ควรมีการสรุปเชื่อมโยงตอนท้ายว่า เรา ได้สอดแทรกเรื่องอะไรบ้าง จากตัวอย่างนี้

2) **วิธีการบูรณาการแบบคู่ขนาน** การเรียนรู้แบบนี้ ครูผู้สอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งต่างคนต่างสอนในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบ แต่จะมาวางแผนร่วมกันเพื่อตัดสินใจร่วมกันว่าจะจัดทำแผนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งสอนในหัวเรื่อง (theme) แนวคิด (concept) หรือปัญหา (problem) เดียวกันในส่วนหนึ่ง แล้วแยกกันสอนตามวิชาของตน ชิ้นงานที่ให้นักเรียนทำขึ้นอยู่กับผู้สอนแต่ละวิชา แต่ทั้งหมดต้องเกี่ยวข้องกับหัวข้อเรื่อง แนวคิด หรือปัญหา ที่คิดวางแผนร่วมกันไว้ ข้อดีของวิธีการบูรณาการแบบคู่ขนาน คือ ครูผู้สอนแต่ละคนยังคงบริหารทั้งเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนรู้ เวลา โดยไม่มีผลกระทบกับครูผู้สอนอื่นและการจัดเวลาเรียน รวมทั้งเนื้อหาวิชา ตลอดจนลดการปฏิบัติกิจกรรมที่ซ้ำซ้อนกัน ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อจำกัด คือ ครูผู้สอนต้องรับภาระเนื้อหา วิชาที่อาจไม่ชำนาญ และผู้เรียนยังมีภาระงานมาก เพราะทุกรายวิชาจะต้องมอบหมายงานให้

ตัวอย่าง การสอนเรื่องความสมดุลในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งความคิดรวบยอด เรื่องความสมดุลจะมีอยู่ในวิชาต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษา สุขศึกษา ศิลปะ และคณิตศาสตร์ โดยตีความหมายและเนื้อหาสาระจะแตกต่างกันไปในแต่ละวิชา แต่ผู้สอนจะมาวางแผนร่วมกันว่าจะมีวิธีการนำเข้าสู่เรื่องหรือให้เข้าใจแนวคิดในเรื่องความสมดุลได้อย่างไรบ้าง เพื่อให้มั่นใจว่าการเรียนรู้ความคิดรวบยอดดังกล่าวในแต่ละวิชาจะส่งเสริมซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเข้าใจกว้างขวางมากยิ่งขึ้น รายละเอียดดังนี้

วิทยาศาสตร์ นักเรียนจะทำกิจกรรมที่สร้างความตระหนักในสำคัญของสมดุลทางธรรมชาติและผลกระทบหากความสมดุลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเสียไป จากนั้นอาจศึกษารายละเอียดให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นในเรื่องมาตรฐานคุณภาพอากาศและวิธีการลดมลภาวะทางอากาศ เพื่อให้เกิดความสมดุล หรือผลดีต่อสุขภาพ โดยให้นักเรียนทำกิจกรรมสำรวจชุมชนอุตสาหกรรมและทำการวัดระดับมลพิษของสภาพอากาศและทิศทางลมที่ผ่านจะมีผลต่อมลภาวะทางอากาศในชุมชนอย่างไรบ้าง นักเรียนรายงานผลการศึกษา การสำรวจข้อมูล โดยมีบุคลากรจากภาคธุรกิจอุตสาหกรรมมาร่วมฟังการรายงานและบรรยายมาตรการที่ใช้ เพื่อป้องกันสภาพมลภาวะทางอากาศ

สังคมศึกษา ครูนำอภิปรายเรื่องการตรวจสอบความสมดุล (Check and Balance) ในการปฏิบัติงานของรัฐบาล นักเรียนศึกษาระบบการทำงานและระบบตรวจสอบว่ามีความสำคัญต่อการกำหนดงบประมาณแผ่นดินอย่างไร เชิญกรรมการเศรษฐกิจมาบรรยายแนวคิด/แนวทางในการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน

ภาษา มีกิจกรรมได้วาที โนมน์ว่าผู้ฟังในญัตติเกี่ยวกับความสมดุล เช่น การเสนอให้ตัดโครงการบางอย่างของรัฐบาลเพื่อให้งบสมดุล การล่าสัตว์เพื่อรักษาสมดุลธรรมชาติ การต่อรองเรื่องการรับนักเรียนเพิ่มขึ้น กับคุณภาพในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ข้อดี ข้อเสีย เป็นต้น

สุขศึกษา การเรียนรู้เรื่องความสมดุลของการรับประทานอาหารและการออกกำลังกายให้นักเรียนทำกิจกรรมรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพเป็นเวลา 1 สัปดาห์ นักเรียนจะเปรียบเทียบและรู้สึกได้ถึงความแตกต่างระหว่างการกินเพื่อสุขภาพกับการกินที่เคยทำตามปกติ ให้นักเรียนพิจารณา ความสมดุลของการออกกำลังกายและการใช้เวลาว่างของแต่ละคน การบรรยายเกี่ยวกับการรับประทานอาหารเสริม เพื่อให้เกิดความสมดุล เนื่องจากการรับประทานอาหารไม่ครบหมู่ซึ่งจะมีผลต่อสุขภาพร่างกายอย่างไร เป็นต้น

ศิลปะ นักเรียนไปชมพิพิธภัณฑ์ แยกกลุ่มกันทำงาน เพื่อสำรวจและวิเคราะห์หลักความสมดุลที่นำมาใช้ในการสร้างงานศิลปะชิ้นต่าง ๆ ที่พบเห็นหลังจากกลับมาแล้ว ให้นักเรียนวางแผนนำหลักความสมดุลมาใช้ในการสร้างงานศิลปะ จัดแสดงในโรงเรียน ทั้งนี้อาจตั้งแสดงไว้ที่จุดใดจุดหนึ่งของอาคารโรงเรียน

คณิตศาสตร์ นักเรียนศึกษา ค้นคว้า เรื่องความสมดุลที่พบเห็นตามพื้นที่ต่าง ๆ โดยศึกษาถึงความสำคัญของสมดุลที่วิศวกรและสถาปนิกใช้ในการออกแบบโครงสร้างทางคานและสะพานต่างระดับ ศึกษาวิธีการของนักสถิติที่ใช้ในการวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของข้อมูล เพื่อแสดงความสมดุลหรือลักษณะการกระจายของข้อมูล ให้นักเรียนแสดงด้วยภาพและกราฟถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ เช่น นักเรียนบางกลุ่มอาจรายงานและอธิบายเกี่ยวกับความสมดุลหรือความสัมพันธ์ของขนาดและความหนาของฐานรากกับจำนวนชั้นของอาคารต่าง ๆ

3) วิธีการบูรณาการแบบพหุวิทยาการ วิธีการนี้ครูหลายคนจากหลายวิชามาวางแผนร่วมกันในการสอนเกี่ยวกับหัวเรื่อง (Theme) ความคิดรวบยอด (Concept) หรือปัญหา และกำหนดโครงการร่วมกัน กำหนดเป็นชิ้นงาน แบ่งโครงการออกเป็นโครงการย่อย ครูแต่ละวิชาแยกกันสอนและให้นักเรียนปฏิบัติตามโครงการย่อยที่ตกลงกัน

ตัวอย่างกิจกรรมในวันสิ่งแวดล้อมโลก ผู้สอนวิชาต่าง ๆ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เช่น สุขศึกษา วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย มาร่วมกันวางแผนให้นักเรียนทำโครงการ โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ และแสดงความเข้าใจของตนเกี่ยวกับความสำคัญของการรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมให้ศึกษาผลการวิจัยต่าง ๆ นำเสนอข้อมูล และเขียนบทละคร ใช้แสดงเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ครูแต่ละคนช่วยหาวัสดุ หรือเสนอกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยในการเขียนบทละครของนักเรียน

ในวิชาสุขศึกษา นักเรียนจะไปดูบริเวณถมที่ เซนุวิทยากรมาบรรยายถึงวิธีการกำจัดขยะของเสีย และปฏิบัติการในการนำวัสดุใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)

วิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียนมีกิจกรรมตรวจวัดมลพิษและกำจัดของเสียในลำน้ำ นักเรียนเขียนเพลงที่จะใช้เปิดในการแสดง อาจใช้วัสดุต่าง ๆ ที่เก็บได้จากลำน้ำ มาดัดแปลงเป็นอุปกรณ์เครื่องดนตรี

วิชาภาษาไทย นักเรียนนำความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาเขียนบทละคร นักเรียนทั้งหมดร่วมกิจกรรมดังกล่าว มีการบันทึกวิถีทัศน์ เผยแพร่ให้โรงเรียนอื่น ๆ ในเครือข่ายได้ชมการแสดงและผลงานของนักเรียน

การจัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน โดยมีกิจกรรมรวบยอดคือการแสดงละคร เรื่องการรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อมดังกล่าว ทำให้เกิดการบูรณาการ กลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนรองรับซึ่งกันและกัน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายรอบด้าน

4) วิธีการบูรณาการแบบข้ามวิชาหรือสอนเป็นคณะ วิธีการนี้ ครูแต่ละรายวิชามาวางแผนร่วมกันในองค์ประกอบของหัวเรื่อง ความคิดรวบยอด และปัญหาเดียวกัน กำหนดเป็นโครงการขึ้นมา และครูทุกคนร่วมกันสอนเป็นทีม โดยมีข้อดี คือ สนับสนุนการทำงานร่วมกันของทั้งครูผู้สอนและผู้เรียน ลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม ครูผู้สอนทุกคนและผู้เรียนมีเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน และผู้เรียนเห็นความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้กับงานอาชีพจริง แต่ก็มีข้อจำกัดคือผลกระทบต่อการจัดตารางสอนและการจัดทำแผนการเรียนรู้อัน และผู้สอนต้องควบคุมการเรียนให้ทันตามกำหนด

ตัวอย่างเช่น ครูสอนวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา ภาษา และครูสายอาชีพ ร่วมกันสอนในหน่วยชื่อเรื่อง “ชีวิตที่ดี” ครูร่วมกันวางแผนพิจารณาเนื้อหา กิจกรรม และประสบการณ์ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนวินิจฉัยและหาคำจำกัดความของคำว่า “ชีวิตที่ดี” ตามทัศนะของตน โดยครูจะประเมินผลงานข้อเขียน และการนำเสนอโปรแกรมคอมพิวเตอร์เรื่องสังคมในอุดมคติ หน่วยการเรียนนี้ใช้เวลา 4 ชั่วโมง

ในด้านประวัติศาสตร์ นักเรียนจะศึกษาเอกสารหรือวรรณคดีเกี่ยวกับสังคมยูโทเปีย (Utopia) ซึ่งนักเรียนจะได้รู้แนวคิดของสังคมดังกล่าวว่ามีลักษณะอย่างไร จากความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา ค้นคว้าต่าง ๆ นักเรียนจะเกิดความตระหนักว่าผู้คนต่างยุค ต่างสมัย ต่างวัฒนธรรม จะมีทัศนะเกี่ยวกับ “ชีวิตที่ดี” แตกต่างกันไป นักเรียนจะได้รู้ว่ามีมนุษย์พยายามสร้างสังคมในอุดมคติ แต่เป็นเพราะอะไรจึงทำได้ไม่สำเร็จ

ในด้านวัฒนธรรม นักเรียนจะใช้เวลาในการศึกษาค่านิยมของครอบครัวของตนและชุมชน เพื่อให้เห็นว่าค่านิยมต่าง ๆ ดังกล่าว มีส่วนช่วยในการสร้างเสริมทัศนะของคนเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “ชีวิตที่ดี” อย่างไร ตลอดจนด้านวิทยาศาสตร์ คือ ความรู้ทางชีวภาพเกี่ยวกับการรับประทานอาหารที่มีผลดีต่อสุขภาพ การออกกำลังกาย ศึกษาปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ภาวะมลพิษ และผลต่อการ

ดำรงชีวิตที่ดี เชิญนักผังเมืองมาบรรยายให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักเรียนว่า การวางผังเมืองมีผลต่อสุขภาพ ความผาสุก และความเป็นอยู่ที่ดีของพลเมืองอย่างไร ให้นักเรียนทบทวนความรู้ ความเข้าใจ จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาทั้งหมด แล้วร่วมกันออกแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์แสดงชุมชนในอุดมคติ (ด้านการงานและเทคโนโลยี) นักเรียนแต่ละคนนำข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้จากกิจกรรมมาเขียน เรื่อง โนม์น้ำวให้คนเห็นคล้อยตามทัศนนะและคำจำกัดความของแต่ละคนเกี่ยวกับ คำว่า “ชีวิตที่ดี” (ด้านการใช้ภาษา)

จากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาทั้งหมด แล้วร่วมกันออกแบบ โปรแกรมคอมพิวเตอร์แสดงชุมชนใน อุดมคติ (ด้านการงานและเทคโนโลยี) นักเรียนแต่ละคนนำข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้จากกิจกรรม มาเขียนเรื่อง โนม์น้ำวให้คนเห็นคล้อยตามทัศนนะและคำจำกัดความของแต่ละคนเกี่ยวกับ คำว่า “ชีวิตที่ดี” (ด้านการใช้ภาษา)

3.3 ประเภทของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความเหมาะสมของผู้เรียนและสาระการเรียนรู้ สำหรับการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ในวิชาสังคมศึกษานั้น สามารถจัดได้เป็น 2 รูปแบบ คือ (คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549: 3 – 4)

1) การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหา ด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็น ปัญหา หัวข้อ หรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่ง การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันนั้น สามารถจัดการเรียนรู้โดยผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ โดยใช้หลักการเชื่อมโยงภายในวิชา

2) การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหา ด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ หรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตั้งแต่สองกลุ่มสาระการเรียนรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็น ปัญหา หัวข้อ หรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่อง หนึ่ง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ อย่างเข้าใจลึกซึ้ง และชัดเจน ใกล้เคียงกับความเป็นจริงในชีวิตยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทั้ง 2 ประเภทนี้ จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มี ประสิทธิภาพต่อเมื่อผู้สอนเลือกใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ หรือเทคนิคการจัด การเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับบทเรียนและศักยภาพของผู้เรียน

ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

- 2) จัดประสบการณ์ตรงที่สอดคล้องกับผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 3) เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้อง ดีงาม
- 4) ให้ผู้เรียนร่วมทำงานเป็นกลุ่ม มีปฏิสัมพันธ์ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

4. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเริ่มจากการกำหนดจุดหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระ การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมิน และปรับปรุงหลักสูตรตามลำดับ ซึ่งการจัดทำรายวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของสถานศึกษานั้น สามารถจัดทำรายวิชาได้ใน 2 ประเภท คือ รายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สิริวรรณ ศรีพหล ได้ให้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2555: 10-6 ถึง 10-20)

4.1.1 การกำหนดจุดหมายของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา จุดหมายหรือวัตถุประสงค์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของหลักสูตร เพราะจุดหมายของหลักสูตรจะเป็นแนวทางในการพิจารณาเนื้อหาสาระและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับผู้เรียน ดังนั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรจึงต้องกำหนดจุดหมายหรือวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน

การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร นับเป็นขั้นตอนสำคัญและเป็นขั้นตอนแรกของการพัฒนาหลักสูตร โดยทั่วไปโครงสร้างของจุดมุ่งหมายมี 2 ส่วน คือ

4.1.1.1 จุดหมายในส่วนที่เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย

โดยทั่วไปการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานำมาซึ่งการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย หรือด้านความรู้ ด้านเจตพิสัย ซึ่งได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม และทักษะพิสัย ซึ่งได้แก่ ทักษะและกระบวนการอย่างครบถ้วน ดังนั้นการกำหนด จุดหมายในส่วนที่เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ จึงต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและ ค่านิยม และด้านทักษะและกระบวนการ ทั้งนี้ ต้องกำหนดให้

สอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้เรียน ปรัชญาการศึกษา จิตวิทยา องค์ความรู้ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง

การกำหนดจุดหมายในส่วนที่เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้สำหรับวิชาสังคมศึกษานั้น จึงควรกำหนดให้ครอบคลุมจุดหมายหรือวัตถุประสงค์ให้ครบทั้ง 3 ด้านด้วยเช่นกัน ได้แก่

1) **จุดหมายด้านความรู้** ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูล เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม จุดมุ่งหมายด้านความรู้ควรเน้นความรู้ที่จะนำไปสู่การพัฒนา โนมติ และการสรุปหลักการ

จุดหมายของหลักสูตรควรเน้นในเรื่องการพัฒนา โนมติและหลักการ เพราะการพัฒนา โนมติและหลักการเป็นกระบวนการทางปัญญาหรือกระบวนการคิดที่สำคัญที่จำเป็นต้องพัฒนาให้แก่ผู้เรียนไม่ว่าจะเรียนวิชาใด การพัฒนา โนมติและหลักการทางสังคมศึกษาให้แก่ผู้เรียนนั้น นับเป็นจุดหมายสำคัญของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพราะการพัฒนา โนมติและหลักการทางสังคมศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทำให้วิชาสังคมศึกษามีคุณค่าและมีความหมายต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

ก. การพัฒนา โนมติ มโนคติ (concept) เป็นแนวความคิดที่สรุปรวบยอดได้จากข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความเข้าใจต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นข้อเท็จจริง การพัฒนา โนมติทางสังคมศาสตร์ ควรให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงรายละเอียดหรือสภาพ หรือเหตุการณ์ทางสังคมมาสัมพันธ์กัน จนสามารถพัฒนาความเข้าใจเหล่านั้น เป็นมโนคติ

ข. การพัฒนาหลักการ (generalization) เป็นแนวคิดสรุป หรือข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติตั้งแต่สองมโนคติขึ้นไป หลักการที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้เพื่อเข้าใจสถานการณ์ใหม่ได้ ดังนั้น ควรเน้นให้ผู้เรียนมีการพัฒนาหลักการ การเรียนรู้หลักการหรือการสรุปหลักการ โดยให้ผู้เรียนสามารถตีความข้อมูลและพาดพิงถึงสิ่งซึ่งนอกเหนือจากข้อมูลที่ได้รับโดยตรงมาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของมโนคติที่เกี่ยวข้อง จนสามารถหาข้อสรุปที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ ได้ อันจะเป็นพื้นฐานให้เกิดความเข้าใจในเรื่องอื่นต่อไป

2) **จุดหมายด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม** หลักสูตรสังคมศึกษาได้ให้ความสำคัญแก่จุดหมายในข้อนี้ เพราะการสอนสังคมศึกษามุ่งการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข มุ่งพัฒนา ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้เรียน เพื่อเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพของสังคม ประเทศ และโลก

3) **จุดหมายด้านทักษะ** จุดหมายหรือวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาอีกประการหนึ่ง คือการฝึกฝนทักษะให้แก่ผู้เรียน ซึ่งถือเป็นเครื่องมือหรือวิธีการที่นักเรียนจะใช้ในการ

ดำเนินชีวิตต่อไป ดังนั้น การกำหนดจุดหมายของหลักสูตรจึงต้องเน้นการพัฒนาด้านทักษะ วิชา
 สังคมศึกษาเน้นทักษะด้านวิชาการและทักษะด้านสังคม

ก. ทักษะด้านวิชาการ ได้แก่ ทักษะในการเรียน เช่น ทักษะการอ่าน การอ่านและการ
 ตีความแผนที่ การอ่านและการตีความกราฟ แผนภูมิ เป็นต้น และทักษะการคิด เช่น ทักษะการคิด
 วิเคราะห์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการตัดสินใจ เป็นต้น

ข. ทักษะทางสังคม ได้แก่ ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น การมีส่วนร่วมในการทำงาน
 กลุ่ม การแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร เป็นต้น และทักษะการดำเนินชีวิต
 เช่น ความมีมนุษยสัมพันธ์ การมีความรับผิดชอบ การเคารพในกฎ กติกา การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมี
 ความสุข เป็นต้น

4.1.1.2 จุดหมายในส่วนที่เป็นเนื้อหา คือ การเลือกและพิจารณาอย่างรอบคอบว่าจะ
 นำเนื้อหาใดมาบรรจุไว้ในหลักสูตร

การกำหนดจุดหมายของหลักสูตรอีกส่วนหนึ่ง คือ การมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่
 ถูกต้อง เหมาะสม ดังนั้น การกำหนดจุดหมายในส่วนที่เป็นเนื้อหา จึงต้องคัดเลือก เลือกสรร
 กลั่นกรองเนื้อหาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การ
 กำหนดจุดหมายในส่วนที่เป็นเนื้อหาจึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติผู้เรียน ปรัชญา
 การศึกษาที่ยึดถือ ธรรมชาติหรือองค์ความรู้ ตลอดจนสภาพและลักษณะของสังคม วัฒนธรรม
 เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง เพื่อนำมาประกอบ
 การตัดสินใจการคัดเลือกเนื้อหาสาระ

ดังนั้น ครูสังคมศึกษาจึงต้องพิจารณาว่าจะสอนอะไรให้แก่ผู้เรียน สำหรับจุดมุ่งหมาย
 ในส่วนที่เป็นเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษานั้น คงต้องเน้นเนื้อหาที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี เพราะ
 จุดมุ่งหมายสำคัญของวิชาสังคมศึกษา คือ การพัฒนาเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองดี ดังนั้น เนื้อหาจึง
 ต้องมุ่งเตรียมผู้เรียนเป็นพลเมืองดีที่พึงประสงค์ ทั้งพลเมืองดีในระดับประเทศและความเป็น
 พลเมืองดีในระดับโลก หมวดวิชาสังคมศาสตร์มีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของวิชา
 สังคมศึกษาดังกล่าว

4.1.2 การกำหนดเนื้อหาสาระของวิชาสังคมศึกษา การกำหนดเนื้อหาสาระต้อง
 สอดคล้องกับจุดหมายที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 1 และจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาด้วย คือ การ
 เน้นความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผู้จัดทำหลักสูตรสังคมศึกษาจึงต้องพิจารณาเลือกสรรเนื้อหาสาระ
 อย่างรอบคอบ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด เมื่อคัดเลือกเนื้อหาได้แล้ว จึงนำมาเรียบเรียง
 และจัดลำดับให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้แล้ว

เนื่องจากองค์ความรู้และความก้าวหน้าทางวิชาการได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการคัดสรรเนื้อหาสาระเพื่อบรรจุไว้ในหลักสูตรสังคมศึกษา จึงควรกำหนดเป็นมโนคติพื้นฐานของกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์ จะเหมาะสมกว่า เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิชานั้น ๆ อย่างถูกต้องและไม่ลำเอียง

4.1.3 การนำหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาไปใช้ เมื่อมีการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรในขั้นตอนแรก และกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรเป็นขั้นตอนต่อไปแล้ว และปรากฏออกมาในรูปของคำอธิบายรายวิชา หรือตัวหลักสูตร ขั้นตอนต่อไปคือ การนำตัวหลักสูตรไปใช้ ซึ่งนับเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพราะจุดหมายปลายทางของหลักสูตร คือ การเรียนรู้ที่จะเกิดกับผู้เรียน การนำหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาไปใช้เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน บุคคลที่จะนำหลักสูตรไปสู่จุดหมายปลายทางก็คือ ครู ดังนั้นครูผู้สอนจะเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดในขั้นตอนนี้

กระบวนการนำหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาไปใช้ ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1) **ขั้นการเตรียมการนำหลักสูตรไปใช้** เป็นขั้นตอนสำคัญ เพราะการนำหลักสูตรใหม่มาใช้แทนหลักสูตรเดิม ต้องมีการเตรียมการอย่างดี ในขั้นนี้ ผู้เกี่ยวข้องจะต้องมีการนำหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่พัฒนาแล้ว มาพิจารณาเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้ววางแผนการจัดการศึกษาอย่างเป็นลำดับดังนี้

ก. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครูสังคมศึกษา รวมทั้งผู้ปกครอง ให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร โดยเน้นสาระสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และผู้เกี่ยวข้องจะต้องมีบทบาทอย่างไร เป็นต้น

ข. การเตรียมบุคลากร การอบรมครูสังคมศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ให้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติเมื่อมีการใช้หลักสูตรใหม่ โดยเฉพาะแนวทางการจัดการเรียนการสอน เช่น การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการกำหนดวิธีการวัดและสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล

ค. การจัดเตรียมวัสดุสารการเรียนการสอนประกอบการนำหลักสูตรสังคมศึกษาไปใช้ วัสดุสารการเรียนการสอนสังคมศึกษา หมายถึง เอกสาร วัสดุ หรือเครื่องมือซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระ หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ทั้งในด้านการวางแผน การจัดการเรียนรู้ การดำเนินตามแผนการจัดการเรียนรู้ของครู และการเพิ่มพูนประสบการณ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยทั่วไปครูสังคมศึกษาต้องใช้วัสดุสารการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เพื่อเตรียมหรือวางแผน การจัดการเรียนรู้ ครูจะต้องทำความเข้าใจหลักสูตร จุดมุ่งหมายของวิชาสังคมศึกษา

รวมทั้งเนื้อหาสาระในรายวิชาที่จะสอน วัสดุสารการเรียนการสอนสังคัมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารประกอบหลักสูตรและเอกสารประกอบการค้นคว้าหรืออ้างอิง

2) **ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร** โดยครูจะต้องดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้จัดเตรียมไว้ ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคัมศึกษา ครูสามารถใช้วิธีสอนที่หลากหลาย โดยใช้วิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูจะต้องเลือกใช้วิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาในแต่ละสาระ ซึ่งวิธีการสอนที่เหมาะสมสำหรับการสอนวิชาสังคัมศึกษา ได้แก่ วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน วิธีสอนโดยการแก้ปัญหา วิธีสอนแบบอภิปราย วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมุติ วิธีสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม วิธีสอนโดยการศึกษาออกสถานที่ เป็นต้น

เมื่อเลือกวิธีสอนแล้ว ครูสังคัมศึกษาจึงจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยระบุรายละเอียดของกิจกรรมการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนของวิธีสอน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง คือ ขั้นการวัดและประเมินผล ซึ่งครอบคลุมถึงการประเมินสัมฤทธิผลด้านการเรียนของนักเรียน และการประเมินผลหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) **บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้** ในการนำหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาไปใช้ มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้แก่ นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครู ถ้าบุคลากรดังกล่าวตระหนักในบทบาทของตนอย่างเต็มที่แล้ว จะช่วยให้การใช้หลักสูตรวิชาสังคัมศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คือหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรรายวิชาไปใช้ หลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้น จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับครูผู้สอน

ดังนั้น ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงควรมีบทบาทดังนี้

ก. ศึกษาหลักสูตรสังคัมศึกษารายวิชาที่พัฒนาขึ้นใหม่ โดยทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมการเรียนรู้และจุดมุ่งหมายด้านเนื้อหาของหลักสูตรวิชาสังคัมศึกษา ในระดับชั้นที่ปฏิบัติการสอนเป็นอย่างดี

ข. เลือกใช้เทคนิคและวิธีสอนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมการเรียนรู้ และวุฒิภาวะของผู้เรียน วิธีสอนที่ควรนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคัมศึกษานั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน

ค. ศึกษาและใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

4.1.4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา นับเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะขั้นตอนการประเมินหลักสูตร เพราะผลที่ได้จากการประเมินนี้ จะเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ แก้ไข และปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมต่อไป ซึ่งขั้นตอนการประเมินหลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

4.1.4.1 ขั้นตอนการประเมินหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ในการประเมินหลักสูตรวิชาสังคมศึกษานั้น นับเป็นภาระที่บุคลากรในสถานศึกษาต้องร่วมมือกัน เพื่อได้ข้อมูลมาตัดสินใจในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป วิธีการประเมินหลักสูตรมีอยู่หลากหลายวิธี โดยทั่วไปการประเมินหลักสูตรมีขั้นตอนดังนี้

1) กำหนดหัวข้อการประเมิน เช่น

- ก. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน
- ข. ระดับผลการเรียน
- ค. สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน ด้านความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
- ง. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ พิจารณาคูณลักษณะด้านความรับผิดชอบ
- จ. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา มีข้อย่อ ๆ ได้แก่
 - ความเหมาะสมของเนื้อหา
 - พฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู
 - การใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้
 - การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2) กำหนดเกณฑ์ในการประเมิน จากการกำหนดหัวข้อการประเมินดังกล่าวข้างต้น นำมากำหนดเกณฑ์ในการประเมินว่าหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ที่มีคุณภาพต้องเป็นไปตามเกณฑ์ดังนี้

ก. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข. นักเรียนมีระดับผลการเรียนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.50

ค. คะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ง. คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จ. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาอยู่ในระดับคุณภาพมากหรือมีค่าเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.50

3) หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาครบตามจำนวนเวลาที่กำหนด ครูผู้สอนจึงดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับผลการเรียน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คุณลักษณะด้านความรับผิดชอบ และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้หลักสูตรการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา

4) นำผลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาดังกล่าวข้างต้น มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินคุณภาพของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาตามที่ได้กำหนดไว้

5) สรุปผลการประเมินหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา

4.1.4.2 ขั้นตอนการปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา การปรับปรุงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะเฉพาะบางลักษณะของหลักสูตร ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด หรือเปลี่ยนแปลงความคิดหรือความเชื่อพื้นฐานของหลักสูตร แต่ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร จะเป็นการเปลี่ยนรูปแบบของหลักสูตรทั้งหมด เปลี่ยนแปลงหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และองค์ประกอบอื่น ๆ

สำหรับหลักสูตรของสถานศึกษานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการปรับปรุงหลักสูตร ในการปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา จะดำเนินการหลังจากได้มีการสรุปผลการประเมินหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาแล้ว โดยนำข้อเสนอแนะ หรือข้อปรับปรุงต่าง ๆ มาดำเนินการแก้ไข เพื่อให้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่ได้พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม และเป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพต่อไป

แนวทางการปรับปรุงหลักสูตร สามารถทำได้หลายทาง ได้แก่

1) การปรับปรุงเนื้อหาในหลักสูตร เช่น การปรับปรุงจุดหมายในส่วนที่เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา เป็นต้น

2) การปรับปรุงตัวบุคคล โดยเฉพาะครูผู้สอน เช่น การปรับปรุงวิธีการสอน การปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การปรับปรุงสื่อหรือแหล่งการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการวัดและประเมินผล เป็นต้น

การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก็สามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว คือ การกำหนดจุดหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระ การนำหลักสูตรไปใช้ และ

การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ตามลำดับ

4.2 แนวทางการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม

การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม จะมีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน คือ การเขียนคำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ และการจัดโครงสร้างรายวิชา โดยมีแนวทางการจัดทำดังนี้

1. คำอธิบายรายวิชา เมื่อสถานศึกษากำหนดรายวิชา โดยเฉพาะในส่วนของรายวิชาเพิ่มเติมที่จะเปิดสอนในแต่ละปี/ภาคเรียนเรียบร้อยแล้ว ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องเขียนคำอธิบายรายวิชา คำอธิบายรายวิชาเป็นการแสดงข้อมูลรายละเอียดของแต่ละรายวิชา ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการสื่อสารแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งครูผู้สอนแต่ละระดับชั้น และบุคคลภายนอก หรือใช้ประโยชน์ในการเทียบโอนในกรณีที่ผู้เรียนย้ายโรงเรียน ในกรณีของรายวิชาเพิ่มเติมให้พิจารณาจาก “ผลการเรียนรู้” แทนมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดและเขียนสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นสำหรับรายวิชานั้น ๆ

(รุ่งนภา นุตราวงศ์, 2554)

2. ผลการเรียนรู้ (Learning outcome) หมายถึง เป้าหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาเพิ่มเติมที่สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดขึ้น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2553: 19)

เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรรายวิชา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards-based Curriculum) หน่วยการเรียนรู้จึงควรมีลักษณะเป็นหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน (Standards-based Unit) คือ มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน และทุกองค์ประกอบในหน่วยการเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงสอดคล้องสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด (รุ่งนภา นุตราวศ์ 2553: 5-53) หรือผลการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในรายวิชา

สำหรับแนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะนำเสนอในหัวข้อ ดังนี้

5.1 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน สิริวรรณ ศรีพหล (2556) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน ดังนี้

5.1.1 องค์ประกอบสำคัญของหน่วยการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

- 1) มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้
- 2) สารการเรียนรู้
- 3) ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนต้องปฏิบัติ
- 4) การประเมินผล
- 5) กิจกรรมการเรียนรู้
- 6) สื่อและแหล่งเรียนรู้

ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) **มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด / ผลการเรียนรู้** เนื่องจากมาตรฐาน/ตัวชี้วัดจะระบุให้ทราบถึงสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายคุณภาพที่ต้องการให้เกิดจากการเรียนการสอนของหน่วยนั้น ดังนั้นในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ จึงต้องระบุมาตรฐาน/ตัวชี้วัดไว้อย่างชัดเจน และในแต่ละหน่วยการเรียนรู้อาจมีตัวชี้วัดที่เป็นเป้าหมายได้มากกว่าหนึ่งตัวชี้วัด ซึ่งอาจเป็นตัวชี้วัดจากกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ก็ได้ ในกรณีที่ต้องการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ถ้าเป็นหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ในส่วนของมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด ก็จะเป็นในส่วนของผลการเรียนรู้

2) **สารการเรียนรู้** ขอบข่ายเนื้อหาที่จะเป็นสื่อ นำพาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ หรือคุณลักษณะตามที่ระบุในตัวชี้วัด สำหรับรายวิชาพื้นฐานส่วนสาระการเรียนรู้สามารถพิจารณาได้

จากสิ่งที่กำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้แกนกลางที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดนั้น ๆ ส่วนรายวิชาเพิ่มเติมก็คือสาระ การเรียนรู้เพิ่มเติมที่ผู้สอนจะกำหนดขึ้นตามผลการเรียนรู้ของรายวิชา

3) **ชิ้นงานหรือภาระงานที่ผู้เรียนปฏิบัติ** ชิ้นงานหรือภาระงานที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ อาจกำหนดโดยครู หรือครูและผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยชิ้นงานหรือภาระงานเหล่านี้ นอกจากต้องแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียนแล้ว ยังเป็นหลักฐานร่องรอยที่แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะตามที่ระบุไว้ในตัวชี้วัด

4) **การประเมินผล** ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานนั้น การวัดและประเมินผลเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ทราบว่าผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน/ตัวชี้วัดที่กำหนดหรือไม่ และมีส่วนใดที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง ดังนั้นการประเมินผลจะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ในการประเมินให้ชัดเจน ซึ่งเกณฑ์เหล่านั้นครูอาจจะร่วมกันกำหนดกับผู้เรียน และเกณฑ์นั้นจะต้องมีความชัดเจน เทียบตรง ทั้งนี้ครูควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าถึงวิธีการและเกณฑ์ในการประเมินผลก่อนที่จะให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงาน

5) **กิจกรรมการเรียนรู้** กิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนานักเรียนให้มีความรู้/ทักษะตามที่ระบุไว้ในตัวชี้วัด และเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญให้กับนักเรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เริ่มจากกิจกรรมนำเข้าสู่การเรียนรู้ พัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมรวบยอดตามลำดับ

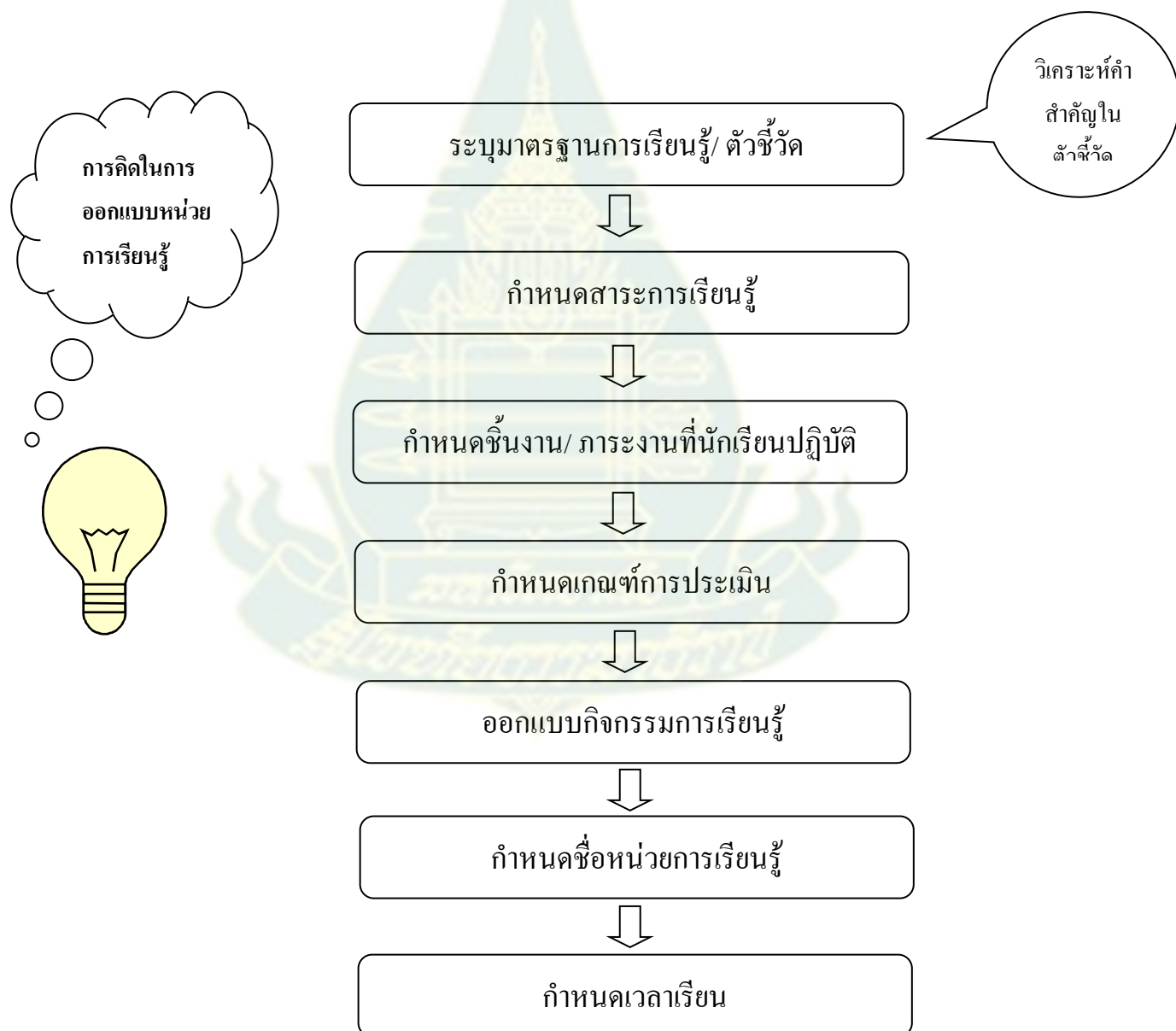
6) **สื่อและแหล่งเรียนรู้** ที่นำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน มีอยู่หลายชนิดที่ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้ได้ มีทั้งสื่อประเภทโสตทัศน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพและเสียง และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนเว็บไซต์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่จะสอน

นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นแล้ว ครูผู้สอนอาจเพิ่มหัวข้ออื่น ๆ ที่สถานศึกษา กำหนด

5.1.2 **ขั้นตอนการออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน** ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานนั้น สามารถทำได้หลายรูปแบบ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน มิได้มีการกำหนดหรือจัดลำดับขั้นตอนที่แน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ เหตุผล ความจำเป็นของแต่ละบริบท อย่างไรก็ตามรูปแบบในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ที่รู้จักกันแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับใช้ คือ การ “ออกแบบย้อนกลับ” (Backward design) ซึ่งเป็นรูปแบบที่สัมพันธ์ทางการนิเทศและพัฒนาหลักสูตร (Association for Supervision and Curriculum Development) ของสหรัฐอเมริกาและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรจำนวนมากได้เสนอแนะไว้ว่าเป็นการออกแบบ

หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐาน (อ้างอิงใน *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) ภาพโดยรวมของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ลักษณะนี้คือจะมีการกำหนดเป้าหมายปลายทางที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนก่อน จากนั้นจึงค่อยคิดย้อนกลับทีละขั้นในเรื่องของงานที่จะเป็นร่องรอยหลักฐานพร้อมทั้งการวัดประเมินผลที่สะท้อนคุณภาพตามเป้าหมายนั้น แล้วจึงออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนทำงานนั้นได้

หากจะพิจารณารายละเอียดขั้นตอนในการออกแบบหน่วยและองค์ประกอบต่าง ๆ ของหน่วย อาจมีลำดับขั้นตอน ดังนี้ (รุ่งนภา นุตราวงศ์ 2553: 1-65)

ลำดับขั้นตอนที่นำเสนอ นั้น เป็นลำดับของความคิดในการออกแบบหน่วย เมื่อออกแบบองค์ประกอบต่างๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ในการเขียนหน่วยการเรียนรู้นั้นเป็นเอกสารก็สามารถเขียนโดยจัดลำดับหัวข้อตามรูปแบบที่คุ้นเคย เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้ในการสอนก็ได้ คือ เริ่มจากชื่อหน่วยการเรียนรู้ เวลาเรียน มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ ชิ้นงาน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อ/แหล่งเรียนรู้ ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม การออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานนั้นมีความยืดหยุ่น ไม่จำเป็นต้องยึดรูปแบบดังที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น ทั้งนี้ครูอาจมีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกันได้หลากหลายวิธีในการนำพาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานเดียวกัน เช่น อาจเริ่มจากการกำหนดหัวข้อ/ประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ หรือเริ่มจากบทเรียนที่มีอยู่เดิม แล้วค่อยเชื่อมโยงหัวข้อหรือบทเรียนนั้นๆ ว่าสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัดใดบ้าง

5.2 การกำหนดชิ้นงานและกิจกรรมการเรียนรู้ จุฬารัตน์ ธรรมประทีป และสุวรรณี ยะหะกร (2556) ได้ให้รายละเอียดในส่วนนี้ไว้ดังนี้

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐานตามหลักการของ Backward Design คือ เริ่มต้นจากการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ จากนั้นจึงกำหนดชิ้นงานที่แสดงถึงร่องรอย/หลักฐานที่ผู้เรียนปฏิบัติแล้วสามารถสะท้อนความสามารถของผู้เรียนตามที่ระบุไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ นั้น แล้วจึงวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสิ่งที่กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติ ดังนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน คือ ความสอดคล้องของแต่ละองค์ประกอบที่กำหนดต้องเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีของหน่วยการเรียนรู้ นั้น เพื่อที่จะนำพาผู้เรียนบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ระบุไว้ การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ที่ต้องสัมพันธ์เหมาะสมกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ครอบคลุมชิ้นงานที่กำหนด เช่นเดียวกับการกำหนดชิ้นงานหรือภาระงานที่ผู้เรียนปฏิบัติจะต้องสอดคล้องเหมาะสมและสัมพันธ์กับมาตรฐานและตัวชี้วัดชั้นปี และกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ

1. การกำหนดชิ้นงานหรือภาระงานที่ผู้เรียนปฏิบัติ ชิ้นงานหรือภาระที่ผู้เรียนปฏิบัติเป็นหลักฐานร่องรอยการแสดงผลออกของผู้เรียนที่แสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความรู้และทักษะกระบวนการตามมาตรฐานการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ซึ่งการกำหนดชิ้นงานหรือภาระงานอาจจะกำหนดโดยผู้สอนหรือผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันกำหนดก็ได้ ชิ้นงานหรือภาระงานต้องแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ใช้ความรู้ที่ลึกซึ้ง ใช้ทักษะหรือกระบวนการคิดขั้นสูง ชิ้นงานหรือภาระงานหนึ่งชิ้นสามารถเชื่อมโยงสัมพันธ์กับมาตรฐานเดียวกันหรือหลายมาตรฐานในเวลาเดียวกันได้ ชิ้นงานหรือ

ภาระงานในหน่วยการเรียนรู้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ชิ้นงานหรือภาระงานที่เกิดขึ้นระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ถือว่าเป็นชิ้นงานย่อยที่จะทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ และนำไปสู่ชิ้นงานหรือภาระงานรวบยอดซึ่งเป็นชิ้นงานหรือภาระงานที่เป็นชิ้นงานที่ต้องอาศัยความรู้ หรือประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ทั้งหมดในหน่วยนั้น ๆ

1.1 แนวทางการเลือกชิ้นงานหรือภาระงาน การเลือกชิ้นงานหรือภาระงาน หลักการสำคัญ คือ ต้องสอดคล้องเหมาะสมกับมาตรฐานการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ชิ้นงานหรือภาระงานที่เหมาะสมและสอดคล้องจะเป็นสิ่งที่สามารถใช้ตรวจสอบได้ว่าผู้เรียนบรรลุถึงมาตรฐานการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง แนวทางการเลือกหรือข้อควรคำนึง หรือการพิจารณาในการเลือกชิ้นงาน/ภาระงาน มีดังนี้

1) พิจารณาจากกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ว่าผู้เรียนต้องสร้างชิ้นงาน หรือปฏิบัติงานใดบ้างระหว่างการจัดกิจกรรมจึงจะพัฒนาถึงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่ต้องการ

2) ระดมความคิดกับเพื่อนผู้เรียน หรือผู้สอน เพื่อเลือกงานที่เหมาะสมให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ได้มาตรฐานตามที่กำหนด ถ้าชิ้นงานยังไม่ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดไว้ อาจเพิ่มหรือปรับกิจกรรมเพื่อให้ครอบคลุม

3) วางแผนกำหนดชิ้นงานหรือภาระงาน ควรพิจารณาลักษณะของชิ้นงาน/ภาระงานที่เหมาะสมต่อการพัฒนาหลายๆ ด้านพร้อมกัน และมีโอกาสได้เรียนรู้และปฏิบัติงานด้วยวิธีการที่ผู้เรียนถนัดและชอบ งานนั้นจึงจะเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

4) การเลือกชิ้นงานควรคำนึงถึงการประเมินด้วย โดยงานที่เลือกนั้นสามารถนำไปสู่ (Assessment) โดยบุคคลต่าง ๆ เช่น เพื่อน ผู้เรียน ผู้สอน ผู้ปกครอง หรือประเมินตนเอง ให้ทางเลือกในการปฏิบัติหรือใช้วิธีปฏิบัติได้หลากหลาย

1.2 ลักษณะของชิ้นงานหรือภาระงาน ชิ้นงานที่มอบหมายให้กับผู้เรียนนั้นไม่ใช่งานอะไรก็ได้ แต่ชิ้นงานหรือภาระงานที่มอบหมายนั้นจะต้องมีลักษณะที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์อย่างกว้างขวางและสติปัญญาหลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน (Multiple Intelligence) และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้ ลักษณะของชิ้นงาน/ภาระงานที่มอบหมาย ควรมีลักษณะดังนี้

1) งานนั้นต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ในการทำงานอย่างมีความหมาย เช่น งานที่มอบหมายให้ นั้นต้องมีประโยชน์ในการต่อยอดความรู้เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานในชีวิตจริง

2) งานนั้นต้องมีความซับซ้อนเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความรู้ความสามารถหรือทักษะมาใช้ในการทำงานอย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

3) งานนั้นต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ความสามารถหรือทักษะในระดับสูง (ไม่ใช่ทักษะพื้นฐาน) สามารถแสดงผลงานได้อย่างเต็มที่ ทำให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดจากทักษะการคิดที่ซับซ้อน และไตร่ตรองจนพอใจ

4) งานนั้นต้องสามารถกำหนดมิติหรือมาตรฐานการประเมินและเกณฑ์การประเมินที่เป็นไปได้ มีความถูกต้อง มีขอบเขตชัดเจน สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

5) งานนั้นควรเป็นงานที่มีการบูรณาการความรู้ความสามารถและทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในสาขาวิชามาแก้ปัญหาในการทำงานที่สอดคล้องกับเหตุการณ์จริงในสังคม

1.3 ตัวอย่างชิ้นงาน/ภาระงาน ตัวอย่างของชิ้นงาน/ภาระงานที่นำไปใช้ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้แก่

1) **งานเขียน** เป็นงานที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิด แนวนึกคิด ความรู้สึกออกมาสู่การเขียนขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ว่าต้องการให้นักเรียนนำเสนอในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านพร้อมกัน งานเขียนมีหลายลักษณะ อาจเป็นลักษณะของข้อความ หรือการเขียนเพื่อนำเสนอข้อมูลสารสนเทศแบบต่างๆ เช่น แผนภูมิ แผนภาพ และตาราง เป็นต้น ตัวอย่างชิ้นงาน/ภาระงานที่เป็นงานเขียน เช่น การเขียนตอบ การเขียนรายงาน การเขียนเรียงความ การเขียนอนุทิน การเขียนจดหมาย การเขียนโคลงกลอน การเขียนแผนผังแนวคิด การเขียนกราฟ แผนภูมิ หรือตาราง เป็นต้น

2) **การวาดภาพ** เป็นงานที่ผู้เรียนได้แสดงออกด้านทักษะ ศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ และใช้จินตนาการ นอกจากนี้ชิ้นงานที่เป็นการวาดภาพสามารถนำมาใช้ในการประเมินความรู้ความเข้าใจของนักเรียนได้ เป็นการแสดงออกในด้านความรู้ที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนในระดับปฐมวัย และประถมศึกษา โดยอาจกำหนดสถานการณ์ให้นักเรียนวาดภาพแสดงความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อสะท้อนถึงสิ่งที่เรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนด หรืออาจเป็นการกำหนดชิ้นงานที่บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระศิลปะกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ก็ได้

3) **โครงการรายบุคคลหรือโครงการกลุ่ม** เป็นงานที่สามารถบูรณาการทั้งภายในกลุ่มสาระและข้ามกลุ่มสาระ เป็นงานที่ท้าทายให้นักเรียนสืบค้น และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้และทักษะผ่านการทำโครงการ เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การใช้โครงการเป็นเครื่องมือมีความสำคัญมากที่ผู้สอนต้องกำหนดวิธีการประเมิน โครงการให้ชัดเจนว่าต้องการประเมินผู้เรียนในด้านกระบวนการ ผลผลิต (output) หรือผลลัพธ์ (outcome) ในการเรียนรู้

4) **การสาธิต** ผู้สอนจะมอบหมายงานให้ผู้เรียนแสดงวิธีการปฏิบัติซึ่งสามารถแสดงว่าผู้เรียนใช้ความรู้และทักษะในการทำงานที่ซับซ้อนได้เป็นอย่างดี

5) การทดลอง วิธีการมอบหมายให้ผู้เรียนได้ทดลองเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสืบสวนจากการกำหนดปัญหาหรือการตั้งสมมติฐาน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์สรุปผลและนำเสนอ ซึ่งวิธีการนี้คือกระบวนการวิจัยเพื่อหาคำตอบของปัญหาวิจัยนั่นเอง

6) เพิ่มสะสมงาน เพิ่มสะสมงานจะเป็นแหล่งในการรวบรวมเอกสารหรือหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะของผู้เรียนตลอดจนทัศนคติ บุคลิกภาพ และพัฒนาการของผู้เรียน เช่น ผู้สอนอาจกำหนดให้ผู้เรียนเลือกผลงานที่ดีที่สุดมาใส่ในแฟ้ม เพื่อเป็นหลักฐานว่าผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ตามที่ผู้สอนต้องการหรือกำหนดให้ผู้เรียนแสดงผลงานที่เกิดขึ้นระหว่างเรียนตั้งแต่แรก ผลงานที่แก้ไขจนผลงานสุดท้ายที่ปรับปรุงแก้ไข

7) การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การพูด การแสดง สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น งานลักษณะนี้เน้นทักษะการสื่อสาร ร่วมกับทักษะอื่นๆ ประกอบด้วยความรู้ความเข้าใจของผู้นำเสนอ ตัวอย่างเช่น การนำเสนอด้วยวาจา เช่น การนำเสนอรายงานการค้นคว้า จะเป็นงานที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ที่สืบค้นมาผ่านทักษะการพูด ตัวอย่างงานนำเสนอ เช่น การนำเสนอผลงานของนักเรียน การนำเสนอรายงานการศึกษาค้นคว้า การจัดนิทรรศการ การโต้วาที การร้องเพลง การแสดงบทบาทสมมติ แผ่นพับ และการจัดนิทรรศการ เป็นต้น

8) สิ่งประดิษฐ์หรือแบบจำลอง เป็นงานที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงออกทางด้านความคิดโดย เฉพาะความคิดสร้างสรรค์ สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย หรือเพื่อความสวยงาม หรือประดับตกแต่งหรือเพื่อประโยชน์ใช้สอย การสร้างแบบจำลองเป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจการทำงานของโครงสร้าง ระบบ หรือกลไกการทำงานต่าง ๆ และนำเสนอผ่านสื่อหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้น

9) การจำลองสถานการณ์ ผู้สอนอาจสร้างสถานการณ์โดยใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงด้วยคอมพิวเตอร์ หรือการใช้วิดีโอทัศน์แสดงสถานการณ์จำลองแล้วให้ผู้เรียนแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองต่อสถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้น เช่น การจัดผู้ป่วยมาให้นักศึกษาพยาบาลฝึกประเมินร่างกายในชั้นเรียน การนำสถานการณ์ในวิดีโอทัศน์มาให้นักศึกษาวิเคราะห์และแก้ปัญหา

10) การปฏิบัติในสถานการณ์จริงและการศึกษานอกสถานที่ งานประเภทนี้จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น เช่น การจัดให้ผู้เรียนไปฝึกประสบการณ์ในแหล่งเรียนรู้ ในสถานที่ประกอบการจริง เหมาะสำหรับการฝึกทักษะปฏิบัติกลุ่มสาระการงานอาชีพฯ หรือการไปทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน

ผู้สอนจะเลือกวิธีการมอบหมายงานประเภทใดนั้น ขึ้นอยู่กับผลการเรียนรู้ที่ผู้สอนคาดหวังให้เกิดขึ้น แต่แนวทางหนึ่งที่คุณครูควรคำนึงถึงคืองานที่มอบหมายไม่ต้องมาก อาจเป็นงานเพียงชิ้นเดียวแต่งานนั้นมีคุณภาพเพียงพอที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลังจากที่กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ และหลักฐานที่แสดงถึงการบรรลุเป้าหมายของผู้เรียนที่เป็นรูปธรรม สามารถประเมินผลได้ ขั้นตอนสำคัญต่อมาของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ คือ การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่จัดว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดไว้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ รวมทั้งช่วยในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดแก่ผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจึงควรทราบหลักการและขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ดังนี้

2.1 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คำถามสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สอนในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ใดที่จะสามารถทำให้ผู้เรียนพัฒนาและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ทั้งหมดและเกิดผลงานหรือชิ้นงานที่กำหนดไว้ ดังนั้นจึงควรพิจารณากิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักการเบื้องต้นในการพิจารณา ดังนี้

1) ขีดเป้าหมายและชิ้นงานที่กำหนด หลักการสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ ขีดเป้าหมายและชิ้นงานเป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายทุกข้อและเกิดผลงานตามที่กำหนดทุกรายการ ในการออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ 1 ชุดของกิจกรรม อาจจะทำให้ผู้เรียนมีชิ้นงานหรือภาระงานได้ตามหลักฐานที่กำหนดหลายหลักฐานก็ได้ หรือ 1 ชิ้นงาน/ภาระงาน ต่อ 1 ชุดของกิจกรรมก็ได้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้สอน และขณะออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาสมรรถนะ 5 สมรรถนะตามที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้เรียนด้วย ดังนั้น ถ้ามีกิจกรรมหลายชั่วโมงในแผนเดียวกันควรแยกแยะให้ชัดเจนว่าแต่ละชั่วโมงมีการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้างและในการใช้สื่อ/อุปกรณ์ ต้องระบุว่าในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ ใช้สื่อ/อุปกรณ์ใด นอกจากนี้ควรมีคำถามสำคัญเพื่อกระตุ้นให้หาคำตอบของคำถามท้าทาย

2) ลักษณะของกิจกรรมที่เหมาะสมในการนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่กำหนด ตามทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่นักการศึกษาเชื่อว่าจะทำให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความเข้าใจ พัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยกิจกรรมการเรียนรู้นั้นต้องมีความหลากหลายสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ลงมือกระทำด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ นอกจากนี้กิจกรรมควรส่งเสริมช่วยให้ผู้เรียนเข้าสู่แหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของ

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ก้าวหน้าและเข้ามามีส่วนในการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้น

2.2 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพตามมาตรฐาน โดยทั่วไปประกอบด้วยกิจกรรมใน 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมรวบยอด ในการจัดการเรียนการสอน โดยทั่วไปนั้น ผู้สอนจะเริ่มต้นจากกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อกระตุ้นความสนใจหรือปูพื้นฐานในเรื่องที่จะสอน จากนั้นจะดำเนินการจัดการเรียนการสอนด้วยกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามลำดับ จนกระทั่งมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำกิจกรรมสุดท้าย หรือกิจกรรมรวบยอดที่เป็นเรื่องพิสูจน์ว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานและตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ และเมื่อกำหนดกิจกรรมรวบยอดแล้ว ผู้สอนจะเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นว่าการจะให้ผู้เรียนทำกิจกรรมรวบยอดได้ ผู้เรียนจะต้องมีความรู้และทักษะด้านใดบ้าง และกิจกรรมใดที่จะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะเหล่านั้น จากนั้นเป็นเรื่องง่ายที่ผู้สอนจะคิดกิจกรรมนำเข้าสู่บทเรียนที่น่าสนใจเป็นลำดับต่อไป

1) กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ (Introduction Activities) เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนในตอนต้นก่อนการจัดกิจกรรมพัฒนา กิจกรรมนำสู่การเรียนรู้ควรมีลักษณะดังนี้

- กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีความกระตือรือร้นอยากเรียน
- เชื่อมโยงสู่กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนและกิจกรรมรวบยอด
- เชื่อมโยงถึงประสบการณ์เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่
- ช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงถึงความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง

2) กิจกรรมพัฒนา (Enabling Activities) เป็นกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และทักษะที่เพียงพอต่อการทำกิจกรรมรวบยอด การกำหนดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนควรมีลักษณะดังนี้

- สัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นที่เป็นเป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้
- ช่วยสร้างองค์ความรู้และทักษะเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนด
- กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
- ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- สามารถประเมินจากผลงานหรือภาระงานของผู้เรียนได้

3) กิจกรรมรวบยอด (Culmination Activities) เป็นกิจกรรมที่แสดงว่าผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาถึงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนดในหน่วยการเรียนรู้นั้น การกำหนดกิจกรรมรวบยอดควรมีลักษณะดังนี้

- เป็นกิจกรรมที่แสดงให้ผู้อื่นเห็นถึงการพัฒนาของผู้เรียน
- เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออกถึงการประยุกต์ความรู้ที่เรียนมาตลอดหน่วยการเรียนรู้
- ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่เป็นเป้าหมายของหน่วยการเรียนรู้
- การประเมินการปฏิบัติกิจกรรมต้องสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีที่กำหนด
- เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้และทักษะกระบวนการตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างเต็มศักยภาพ
- เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น
- เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ
- เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- จัดเวลาให้มีการสะท้อนความคิดเห็น
- ใช้หลายเทคนิคการสอน มีหลายวิธีในการแบ่งกลุ่มผู้เรียน และมีการมอบงานหลายลักษณะให้ผู้เรียนทำ
- มีการดูแลสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันความเสี่ยงทั้งหลาย/มีการดูแลความปลอดภัยในการทำงาน
- ครูทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ และผู้แนะนำ
- เน้นการจัดประสบการณ์ใหม่ๆ แทนแบบเดิม ๆ

5.3 แนวทางการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเชื่อมโยงในด้านสาระการเรียนรู้ วิธีการ และการนำไปใช้ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ กระบวนการ ประสิทธิภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประสานงานและร่วมมือกันระหว่างผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การบูรณาการจึงต้องเชื่อมโยงตั้งแต่หลักสูตร ไปสู่การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ด้วย

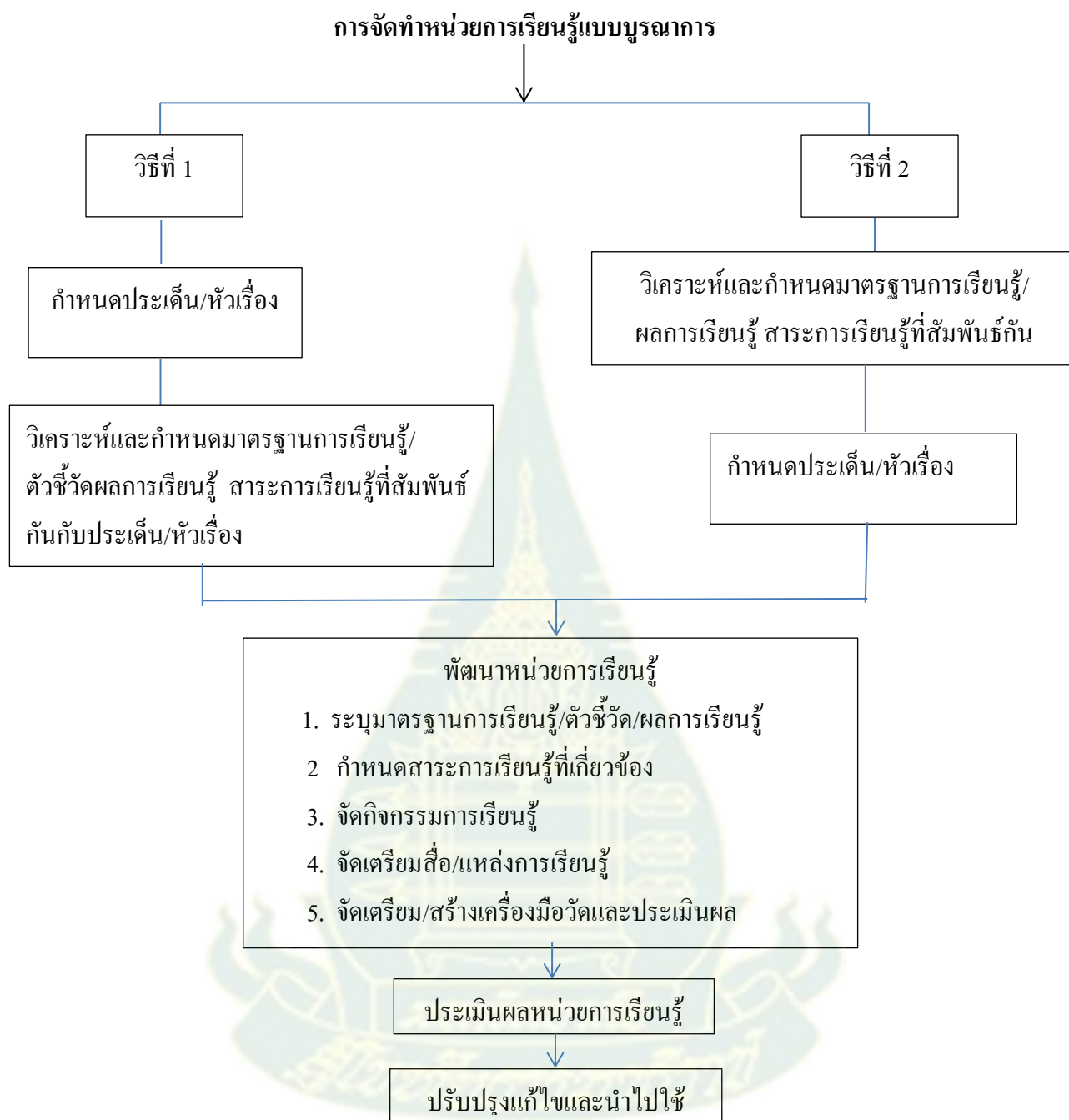
การจัดหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งมีแนวทางในการจัดทำ ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2549: 4-5, 15-20)

วิธีที่ 1 กำหนดประเด็น/หัวข้อเรื่อง แล้วจึงวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่นำมาบูรณาการ

วิธีที่ 2 วิเคราะห์และเลือกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ แล้วจึงกำหนดประเด็น/หัวข้อเรื่อง

ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ แสดงการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ทั้ง 2 วิธี

ปรับปรุงจาก: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). *แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ

จะเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น มีความสำคัญ และให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างยิ่ง แต่ก็มีข้อควรคำนึงเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในบางประการ ดังนี้ (สุมนทิพย์ บุญสมบัติ, 2551: 14-13 ถึง 14-14)

1) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีลักษณะการเรียนรู้ที่หลากหลาย การเลือกรูปแบบใดจำเป็นต้องพิจารณาถึงสาระการเรียนรู้/ตัวชี้วัด และระดับชั้นของผู้เรียน ได้แก่ ระดับประถมศึกษา สาระการเรียนรู้สามารถยืดหยุ่นเชื่อมโยงกันได้ การจัดการเรียนรู้ดำเนินการได้ง่ายและเป็นพื้นฐานการเรียนของระดับมัธยมศึกษา ที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างลึกซึ้ง มีกระบวนการเรียนรู้แบบเจาะลึก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะ การเรียนรู้แบบบูรณาการจึงมุ่งเน้นพัฒนาทักษะกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีศักยภาพในการเรียนรู้ สามารถสังเคราะห์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สนใจในการศึกษาค้นคว้าทดลองแนวคิดใหม่ ๆ สามารถสรุปแนวคิด ผลการศึกษาค้นคว้า และนำเสนอได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการบริหารจัดการที่ดี มีภาวะผู้นำ และสามารถทำงานอย่างเป็นระบบ

2) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในการประชุมปรึกษาหารือ วางแผนและปฏิบัติร่วมกัน การดำเนินการจำเป็นต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการคิด วางแผนจัดการเรียนรู้และร่วมมือในการสร้างสรรค์

3) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย บางครั้งจำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน ผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ แต่โดยทั่วไปในปัจจุบันมักนิยามกำหนดตารางสอนเป็นรายชั่วโมง ผู้สอนแต่ละคนต้องรับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้ในสาระของตนเอง ซึ่งไม่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน อาจมีชั่วโมงไม่ตรงกัน หรือบางครั้งที่ชั่วโมงสอนตรงกันแต่เนื้อหาที่เรียนในชั่วโมงไม่สามารถบูรณาการกันได้ การวางแผนจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงควรดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดทำโครงสร้างเวลาเรียนของสถานศึกษา

4) การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจำเป็นต้องมีการประชุมวางแผนจัดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์และประเมินผลร่วมกัน โดยต้องไม่ลืมนำผลการเรียนรู้ของเนื้อหาวิชาที่นำมาบูรณาการมาใส่ด้วย ผู้สอนบางคนไม่ถนัดในการจัดการ ไม่คุ้นเคยที่จะสอนหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่มั่นใจในสิ่งที่ตัวเองดำเนินการ มีความวิตกกังวลว่าวิชาการที่ตนเองเชี่ยวชาญจะไร้คุณค่า สาระที่อยากให้ได้ก็เรียนรู้จะขาดหายไป การวางแผนจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ เห็นถึง

ประโยชน์และความจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ พัฒนาทักษะกระบวนการจัดการเรียนรู้ กระบวนการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

การออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นั้น สามารถจัดได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

- 1) การบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 2) การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา เพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งทบทวนการพัฒนา รายวิชาเพิ่มเติมที่เน้นเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

วันชัย ภิญโญ (2554) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองจอกวิทยา จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองจอกวิทยา จังหวัดเพชรบุรี (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา และ (3) ศึกษาความ คิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนหนองจอกวิทยา จังหวัดเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2554 จำนวน 24 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) หลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองจอก วิทยา จังหวัดเพชรบุรี (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ (3) แบบประเมินความ คิดเห็นของนักเรียน สถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองจอกวิทยา จังหวัดเพชรบุรี มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ จัดการเรียนการสอนได้ (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการใช้หลักสูตรรายวิชา เพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา สูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ

(3) นักเรียนมีความคิดเห็นว่า หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา มีความเหมาะสมในระดับมาก

ขจรศักดิ์ ลำลี (2554) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนบ้านโนนจาน อำเภอกะชวยวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคลากรโรงเรียนบ้านโนนจานอำเภอกะชวยวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นได้ โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งมีการดำเนินการพัฒนา 2 วนรอบ แต่ละวนรอบประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีจำนวน 8 คน ประกอบด้วย ผู้ศึกษาค้นคว้าและผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าที่สมัครใจ จำนวน 7 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 6 คน ประกอบด้วย วิทยากร 1 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ และแบบประเมิน การจัดการกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลยึดหลักการตรวจสอบข้อมูลหลายมิติ และนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนบ้านโนนจาน ในวนรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการส่งผลให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นได้ แต่ยังมีผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าบางคนยังขาดความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงได้กำหนดการพัฒนาต่อในวนรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน ทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดทำสาระการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนได้ดีขึ้น มีเทคนิควิธีการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ตรงกับความสนใจและความสามารถของผู้เรียนสามารถใช้กิจกรรมที่กระตุ้นให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ได้ดีขึ้น

โดยสรุป การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนบ้านโนนจาน อำเภอกะชวยวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายในครบทั้ง 2 วนรอบแล้ว ทำให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถในการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น และสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม จึงควรส่งเสริมสนับสนุนให้นำกลยุทธ์ดังกล่าวมาแล้วไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอื่นต่อไป

มลิวัลย์ กิ่งกาญจนโรจน์ (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ภูมิคุ้มกันครอบครัว เรื่อง ผลิตสินค้าและสินค้าอันตราย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยกำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (2) พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ภูมิคุ้มกันครอบครัว เรื่อง ผลิตสินค้าและสินค้าอันตราย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (3) ทดลองใช้หลักสูตร และ (4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนโคกสำโรงวิทยา อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี ซึ่งนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ละนักเรียน 3 ห้อง ทำการสุ่มห้องเรียน โดยการจับสลากมา 1

ห้อง มีนักเรียน 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ภูมิคุ้มกันครอบครัว เรื่อง ผลิตสินค้าและสินค้าอันตราย (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.899) (3) แบบประเมินทักษะการปฏิบัติ และ (4) แบบวัดเจตคติต่อหลักสูตร (ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.755) วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เนื้อหา และการทดสอบที

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาความต้องการของนักเรียนและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า ต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ภูมิคุ้มกันครอบครัว เรื่อง ผลิตสินค้าและสินค้าอันตราย เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการอ่านผลิตสินค้า ผลิตโภชนาการ รู้จักเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ รู้จักแหล่งร้องเรียน และตระหนัก ถึงการใช้สินค้าที่ก่อให้เกิดอันตรายในชีวิตประจำวัน มุ่งมั่นในการร่วมพลังสร้างเครือข่ายการปกป้องคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค และเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน เนื้อหาเหมาะสมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เน้นให้นักเรียนได้ศึกษาจากการปฏิบัติจริง

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ภูมิคุ้มกันครอบครัว เรื่อง ผลิตสินค้าและสินค้าอันตราย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา คำอธิบายรายวิชา เกณฑ์การวัดและประเมินผลการเรียน เกณฑ์การจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้โดยเนื้อหาของหลักสูตรแบ่งเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตร พบว่า เนื้อหาของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ บริบทของโรงเรียน สภาพของท้องถิ่น และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

3. จากการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เรื่อง ฉลากสินค้าและสินค้าอันตรายไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามแผนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจปฏิบัติกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น มีผลการปฏิบัติในระดับดี

4. ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการปฏิบัติอยู่ในระดับดี และเจตคติต่อการเรียนหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร ผู้วิจัยได้ปรับระยะเวลาในการเรียนการสอนภาคทฤษฎี ให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับเนื้อหามากขึ้น

ทวิษ ลักษณะสง่า (2556) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการศึกษาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม การศึกษาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (2) พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการศึกษาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (3) ทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการศึกษาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการศึกษาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เกี่ยวกับผลการเรียนรู้การศึกษาท้องถิ่น ความสามารถของนักเรียนในการศึกษาท้องถิ่น และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของนักเรียน โดยทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 โรงเรียนราชินีบูรณะ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 50 คน เป็นเวลา 40 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการศึกษาท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ประเด็นสนทนากลุ่ม แบบทดสอบวัดผล การเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถในการศึกษาท้องถิ่น แบบบันทึกความภาคภูมิใจในท้องถิ่น การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t - test แบบ Dependent และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่านักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและต้องการให้พัฒนาหลักสูตรที่เน้นการแสวงหาความรู้โดยใช้ท้องถิ่นที่ผู้เรียนอาศัยเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ คาดหวังให้ผู้เรียนมีกระบวนการในการสร้างองค์ความรู้และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น (2) ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย คำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ โครงสร้างรายวิชา แนวทางการจัดการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ เกี่ยวกับการกำหนดประเด็นการศึกษาท้องถิ่น การรวบรวมข้อมูล การประเมินข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปเรียบเรียงและนำเสนอ (3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชินีบูรณะ

อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม จำนวน 50 คน เป็นเวลา 40 ชั่วโมง โดยจัดการเรียนรู้ ภาควิชาและภาคปฏิบัติ โดยการศึกษาท้องถิ่นพบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน และปฏิบัติการศึกษาท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน แหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน และคนในท้องถิ่นเป็นผู้ให้ความรู้ (4) ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้อัตราการศึกษาก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความสามารถในการศึกษาท้องถิ่น และนักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น โดยนักเรียนเห็นว่าในท้องถิ่นมีแหล่งเรียนรู้ให้ศึกษาและมีคนในท้องถิ่นเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน นักเรียนมีความเห็นว่าท้องถิ่นของนักเรียนน่าอยู่ คนในท้องถิ่นมีอัธยาศัยดี มีน้ำใจ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อนักเรียน และนักเรียนต้องการพัฒนาท้องถิ่นของนักเรียนให้น่าอยู่ยิ่งขึ้น

ณัฐยา ศิริสวัสดิ์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมรายวิชาเพิ่มเติมสาระท้องถิ่น เรื่องประเพณีที่สำคัญของบ้านท่าแร่สกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมรายวิชาเพิ่มเติมสาระท้องถิ่นเรื่อง ประเพณีที่สำคัญของบ้านท่าแร่สกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 (2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรที่สร้างขึ้น (3) ศึกษาเจตคติต่อการเรียนเรื่อง ประเพณีที่สำคัญของบ้านท่าแร่สกลนคร และ (4) ประเมินความเหมาะสมในการใช้หลักสูตรของนักเรียน (5) ทดลองระหว่างปีการศึกษา 2552-2556 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนท่าแร่วิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 1 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) หนังสืออ่านเพิ่มเติม จำนวน 18 เรื่อง (2) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 18 แผนใช้เวลา 30 ชั่วโมง (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ มีค่าความยากตั้งแต่ 0.27 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.21 - 0.79 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 (4) แบบวัดเจตคติต่อการเรียน จำนวน 20 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.35 - 0.80 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 และ (5) แบบประเมินความเหมาะสมในการใช้หลักสูตรของนักเรียน จำนวน 10 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า (1) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.20/81.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3) เจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนเรื่อง ประเพณีที่สำคัญของบ้านท่าแร่สกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก ($\bar{X} = 4.39$) (4) ความเหมาะสมในการใช้หลักสูตรในทัศนะของนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) (5) การนำหลักสูตรไปใช้ต่างโรงเรียนนักเรียนมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมในการใช้หลักสูตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พงษ์ศักดิ์ นามประมา (2557) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สู่ความเป็นพลเมืองอาเซียนด้วยรูปแบบการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ในรายวิชาเพิ่มเติม ส 33202 อาเซียนศึกษา 2 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) จัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ส 33202 อาเซียนศึกษา 2 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสุเมธพิทยาคาร (2) พัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสุเมธพิทยาคาร อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ในรายวิชาเพิ่มเติม ส 33202 อาเซียนศึกษา 2 ให้นักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ร้อยละ 70 ขึ้นไป (3) พัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองอาเซียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสุเมธพิทยาคาร ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ในรายวิชาเพิ่มเติม ส 33202 อาเซียนศึกษา 2 ให้นักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนทดสอบวัดทักษะการเป็นพลเมืองอาเซียน ร้อยละ 70 ขึ้นไป และ (4) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสุเมธพิทยาคาร ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ในรายวิชาเพิ่มเติม ส 33202 อาเซียนศึกษา 2 ให้นักเรียนร้อยละ 80 มีคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ซึ่งมี 3 วงจร คือ วงจรที่ 1 จำนวน 3 แผน วงจรที่ 2 และวงจรที่ 3 วงจรละ 2 แผน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้องเรียนที่ 1 โรงเรียนสุเมธพิทยาคารที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2556 จำนวน 35 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) (2) แบบทดสอบวัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3) แบบทดสอบวัดทักษะการเป็นพลเมืองอาเซียน (4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (5) แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของผู้วิจัย (6) แบบสัมภาษณ์นักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

1. รายวิชาเพิ่มเติม ส 33202 อาเซียนศึกษา 2 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ประกอบด้วย (1) รายชื่อรายวิชา รหัสวิชา ชั้นที่สอน จำนวนชั่วโมง หน่วยกิต (2) ผลการเรียนรู้ (3) ตารางวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ (4) คำอธิบายรายวิชา (5) ผังมโนทัศน์หน่วยการเรียนรู้ (6)

โครงสร้างรายวิชา (7) แผนการเรียนรู้ โดยได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง การหาตรวจสอบค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ผลการประเมินรายวิชาเพิ่มเติม จากผู้เชี่ยวชาญ มีคะแนนประเมินเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 46.40 คิดเป็นร้อยละ 92.80

2. ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้องเรียนที่ 1 โรงเรียนสุเมธไพฑูริการ นักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 82.86 ได้คะแนนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 82.50 ขึ้นไป

3. ทักษะการเป็นพลเมืองอาเซียนที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้องเรียนที่ 1 โรงเรียนสุเมธไพฑูริการ นักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 88.57 ได้คะแนนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 83.90 ขึ้นไป

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเพิ่มเติม ส 33202 อาเซียนศึกษา 2 ที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้องเรียนที่ 1 โรงเรียนสุเมธไพฑูริการ นักเรียนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 85.71 ได้คะแนนผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80.80 ขึ้นไป

ปริยานันท์ เหมไธสง (2558) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย (1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (2) เพื่อพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมและ (3) เพื่อศึกษาผลการใช้รายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพและปัญหา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 จำนวน 14 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 84 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างเป็นสัดส่วน (proportional stratified random sampling) ระยะที่ 2 การสร้างรายวิชาเพิ่มเติม โดยการศึกษาเอกสารงานวิจัยแนวคิดทฤษฎีเพื่อนำมาสร้างรายวิชาเพิ่มเติมแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน พิจารณาตรวจสอบคุณภาพและนำไปทดลองนำร่องกับนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าศิลา จำนวน 30 คน ระยะที่ 3 การใช้รายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านโพนครก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 32 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ใช้เวลาเรียน จำนวน 40 ชั่วโมง เนื้อหาที่นำมาใช้ ได้แก่ สภาพปัญหาในท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้ (1) วิกฤตช้างพลัดถิ่น (2) ดิน หิน แร่ที่ถูกทำลาย (3) มหันตภัยจากสารเคมีทางการเกษตร (4) ปัญหาระบบนิเวศลุ่มน้ำมูลและป่าทามมูล การวิจัยในระยะนี้เป็นการศึกษาวิจัยกึ่งทดลอง (quasi-experimental design) แบบ one-group time-series design เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย (1) รายวิชาเพิ่มเติมเพื่อ

เสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (2) แบบประเมินกระบวนการคิดเชิงระบบ ประกอบด้วย 2.1) แบบสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงระบบ เป็นแบบ Rubrics Score 2.2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงระบบเป็นแบบอัตนัย (3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบ (4) บันทึกอนุทินการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการเปรียบเทียบกระบวนการคิดเชิงระบบก่อนและหลังการใช้รายวิชาเพิ่มเติม การทดสอบ F-test การวิเคราะห์จัดกลุ่ม (category analysis) การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และค่าสถิติ F (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ (One-way Repeated Measure ANOVA)

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2 อยู่ในระดับปานกลางและมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะสำหรับการฝึกกระบวนการคิดให้กับนักเรียนคือ ควรมีการฝึกอย่างต่อเนื่อง ควรสอนแบบโครงงาน และมีวิธีการวัดผลประเมินผลที่เหมาะสม จัดสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เพียงพอ เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วย ควรมีการพัฒนารายวิชาที่ส่งเสริมการคิดเพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ควรมีกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้คิดอย่างหลากหลาย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. รายวิชาเพิ่มเติม ประกอบด้วย หลักการแนวคิด จุดมุ่งหมาย ผลการเรียนรู้ คำอธิบาย รายวิชาโครงสร้างเนื้อหาและหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดสื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ซึ่งมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการใช้รายวิชาเพิ่มเติม พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงระบบ โดยมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงระบบ 15.87 คิดเป็นร้อยละ 88.00 อยู่ในระดับดี ผลจากการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงระบบ พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา มีความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงระบบในการกำหนดปัญหา เสนอแนวทางการแก้ปัญหาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์บรรลุผลการเรียนรู้ของรายวิชา โดยนักเรียนทุกคนสามารถกำหนดปัญหา ระบุตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัญหา สามารถเขียนแผนภาพแสดงแบบแผนพฤติกรรม เกี่ยวกับปัญหาและแผนภาพวงจรเชิงสาเหตุได้

สามารถนำเสนอผลของกระบวนการคิดและสามารถประเมินกระบวนการคิด สะท้อนผลการคิดเกี่ยวกับปัญหาได้อย่างถูกต้อง สำหรับผลการเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงระบบ นักเรียนมีความสามารถในการใช้กระบวนการคิดเชิงระบบหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรายวิชาเพิ่มเติมพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่า รายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

วิจิตร วิไลพรหม (2559) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชุมชนนาบอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายคือ (1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชุมชน นาบอน สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (2) เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตร ดังนี้ (2.1) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80 (2.2) เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน (2.3) ศึกษาคุณลักษณะความมีจิตสาธารณะ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมี จำนวน 123 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ ผู้บริหาร โรงเรียน จำนวน 1 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 11 คน คณะครูสายผู้สอน โรงเรียน จำนวน 28 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 5 คน ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 39 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 39 คน กลุ่มเป้าหมายในการใช้หลักสูตร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านนาบอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่เลือกเรียนรายวิชาเพิ่มเติม จำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.24-0.83 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ เป็นแบบอัตนัย จำนวน 4 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.50-0.67 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 และแบบวัดจิตสาธารณะ จำนวน 18 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .26 - .74 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .84 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานใช้สถิติทดสอบที (t-test Dependent Samples)

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาหลักสูตร

1.1 ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ครูสายผู้สอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียน มีความต้องการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.66, S.D.= 0.45)

1.2 นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความต้องการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D.= 0.30)

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D.=0.24) มีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00

3. ผลการใช้หลักสูตร

3.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยมีคะแนนรวม 757 คะแนน เฉลี่ย 25.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.90 คิดเป็นร้อยละ 84.11 และนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน

3.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียน โดยได้คะแนนรวม 491 คะแนน เฉลี่ย 16.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.96 คิดเป็นร้อยละ 81.83 และนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3.3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีพฤติกรรมด้านจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.48$, S.D.=0.50)

โดยสรุป หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชุมชนนาบอน ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมกับสถานศึกษา และชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด สมควรบรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความรักความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ส่งเสริมความมีจิตสาธารณะ และมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

เขานันท์ ชันธเกษ (2550) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและหลังของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรท้องถิ่นมีหลักการตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียนและเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น

2. หลักสูตรท้องถิ่น มีประสิทธิภาพ 83.77/85.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

3. นักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เบญจมาศ ศรีนวล (2552) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียนพรรษาบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียนพรรษาบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียนพรรษาบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (3) ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น (4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมทุกอย่างทุกประเด็น โดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ตามสภาพปัญหาชุมชน ความต้องการของท้องถิ่น และความต้องการของนักเรียนและส่งเสริมให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดกระบวนการ พัฒนาที่ดีของสังคม ชุมชน และท้องถิ่นต่อไป ส่วนนักเรียนและบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียนพรรษาบ้านเรา เนื่องจากเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับท้องถิ่นได้ศึกษาโดยตรง และปฏิบัติจริง

2. การพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียนพรรษาบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประกอบด้วย หลักการ วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายของเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของหลักสูตร พบว่า มีความสอดคล้องและเหมาะสม

3. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียนพรรษาบ้านเรา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมปีที่ 2 โรงเรียนสุพรรณบุรี ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 5 สัปดาห์ รวมเวลา 10 ชั่วโมง ได้จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่านักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจมากขึ้น และจากการสอบถามพฤติกรรมต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียนพรรษาบ้านเรา นักเรียนมีความตั้งใจและสนใจ มีความ

กระตือรือร้นกับกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย มีความสนุกสนานกับการเรียน สามารถปฏิบัติกิจกรรมและจัดทำผลงานได้อย่างดี

4. การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตรพบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการเรียนตามหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านเจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน อยู่ในระดับมาก และหลักสูตรควรปรับปรุง เรื่องระยะเวลาในการสอนให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับเนื้อหา

ตำราญ โศทรบุรี (2552) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยนี้วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุจังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณ วัตถุจังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรท้องถิ่นมีคุณภาพสอดคล้องตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียนและเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น
2. หลักสูตรท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ 84.90/82.96 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้
3. นักเรียนได้รับการเรียนสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เกษมศรี สมสาร (2553) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์

มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 86.05/85.11 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

2. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการสอนโดยใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระบัญญัติ รุรมรัมย์ (2553) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง วิถีชีวิตไทยรามัญบ้านบางขันหมาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายทั่วไป เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง วิถีชีวิตไทยรามัญบ้านบางขันหมาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมีความมุ่งหมายเฉพาะดังนี้ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (2) พัฒนาหลักสูตรฉบับร่าง (3) ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น (4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสอบถาม พบว่า สถานศึกษา สถาบันศาสนา และชุมชน ควรร่วมมือกันบูรณาการการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเรียนแล้วสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยชุมชนยอมรับและมีส่วนร่วมในการจัดทำสาระการเรียนรู้ตลอดจนกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันอย่างดี ระหว่างผู้เกี่ยวข้องและสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมุ่งเน้นปลูกฝังให้เยาวชนเกิดความสำนึกรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมวิถีชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นตัวตนที่แท้จริงของตนเองและปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อชุมชนตลอดทั้งสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง ประกอบด้วย ความนำ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างขอบข่าย ระยะเวลา คำอธิบายรายวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยเนื้อหาของหลักสูตรแบ่งเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งมีแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 แผน ผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องและเหมาะสม

3. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการบรรยาย สาธิต ฝึกปฏิบัติจริง ตามแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจปฏิบัติตาม กิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวิถีชีวิตไทยรามัญบ้านบางขันหมาก หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพฤติกรรมระหว่างใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง วิถีชีวิตไทย รามัญบ้านบางขันหมาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเจตคติต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง วิถีชีวิตไทยรามัญบ้านบางขันหมาก สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และได้เพิ่มเวลาของแผนการจัดการเรียนรู้ แผนที่ 8 เป็น 3 ชั่วโมง และมีการเตรียมพร้อมในการสัมภาษณ์ให้แก่ นักเรียน โดยมีการซักซ้อมก่อน ล่วงหน้า

บุปผา สิงห์สถิตย์ (2554) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คำขวัญเมือง สุพรรณ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายทั่วไป เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คำขวัญเมืองสุพรรณ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (2) การพัฒนาหลักสูตร (3) การทดลองใช้หลักสูตร (4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คำขวัญเมืองสุพรรณ เห็น ว่า สถานศึกษาควรจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองและท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ในท้องถิ่นของตน และจากการสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร นักเรียนและผู้มีส่วน เกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คำขวัญเมืองสุพรรณ ซึ่งใช้ในโรงเรียน และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียน

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คำขวัญเมืองสุพรรณ สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง เนื้อหา เวลาเรียน ขอบข่ายเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อสารเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและแผนการจัด การเรียนรู้จำนวน 8 แผนการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของหลักสูตรพบว่า มีความสอดคล้องและ เหมาะสม

3. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คำขวัญเมืองสุพรรณกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 โรงเรียนเทศบาล 2 วัดปราสาททอง ซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติตามแผนการจัดการเรียนรู้พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจ มีความกระตือรือร้นกับกิจกรรมการเรียนรู้ มีความสนุกสนานกับการเรียน มีความขยันและรับผิดชอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สามารถปฏิบัติทักษะกิจกรรมได้ดี และจัดทำผลงานได้อย่างดี

4. ผลการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องขวัญเมืองสุพรรณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมการจัดทำหนังสือ Pop-up อยู่ในระดับดีและเจตคติต่อการเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร มีการปรับเพิ่มชั่วโมงเรียนในหลักสูตรจาก 17 ชั่วโมง เป็น 19 ชั่วโมง โดยปรับเพิ่มชั่วโมงในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 จากเดิม 3 ชั่วโมงเพิ่มเป็น 5 ชั่วโมง

นอกจากงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับท้องถิ่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแล้ว ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการไว้ในหลักสูตร ซึ่งมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน เป็นต้นว่า

รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์ (2550) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่อง ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางदान สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางदान สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 (2) สร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางदान (3) ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางदान และ (4) ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางदान ตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของบาทา 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาและประเมินคุณภาพโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่น การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น และการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบเหมาะสมและสอดคล้องทุกประเด็นที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับดี และผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา และประชาชนชาวบ้านต่อหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

สยามล เพียรงาน (2553) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อการออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น : กรณีของตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือ (1) เพื่อรวบรวมประวัติและวิเคราะห์โครงสร้างชื่อหมู่บ้าน (2) เพื่อศึกษาบริบทและประวัติศาสตร์ชุมชนของตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ (3) เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยประวัติศาสตร์ชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมประวัติศาสตร์หมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน รวมถึงบริบทชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ประเพณี ชาติพันธุ์ ภาษา และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ผ่านกระบวนการตรวจสอบและสรุปโดยผู้ให้ข้อมูล ประชาชนท้องถิ่น รวมถึงผู้นำชุมชน จึงทำให้ข้อมูลมีความถูกต้อง สมบูรณ์ และสามารถนำไปอ้างอิงได้ ในส่วนของการศึกษาโครงสร้างชื่อหมู่บ้านในตำบลแม่สะเรียง พบว่าชื่อหมู่บ้านส่วนใหญ่จะประกอบด้วย 2 คำ เป็น คำนาม + คำนาม ส่วนประเภทที่พบน้อยที่สุด คือ ชื่อหมู่บ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบด้วย 3 คำ เป็น คำนาม + คำนาม + คำนาม ซึ่งแต่ละคำที่ประกอบกันเป็นชื่อหมู่บ้านจะมีความสัมพันธ์กันโดยที่ชื่อหมู่บ้านคำหลังมักจะทำหน้าที่ขยายความหมายของคำหน้าให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในส่วนของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยประวัติศาสตร์ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการและจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยแบ่งหลักสูตรออกเป็น 5 หน่วย คือ หน่วยที่ 1 เรื่องประวัติหมู่บ้านทั้ง 9 หมู่บ้าน หน่วยที่ 2 เรื่องประเพณีในชุมชน หน่วยที่ 3 เรื่องชาติพันธุ์ในชุมชน หน่วยที่ 4 เรื่อง วิถีชุมชนของคนในชุมชน และหน่วยที่ 5 เรื่องภาษาที่ใช้ในชุมชน และนำไปทดลองกับนักเรียนโรงเรียนบ้านจอมแจ้งมิตรภาพที่ 193 ตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นเวลา 1 ภาคเรียน และนำกลับมาปรับปรุงเป็นร่างหลักสูตรท้องถิ่นอำเภอแม่สะเรียง เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

อลงกรณ์ ไชยราย (2555) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นดินแดนแม่เอย ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องท้องถิ่นดินแดนแม่เอย เพื่อทดลองใช้หลักสูตร เรื่อง ท้องถิ่นดินแดนแม่เอย และเพื่อประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรเรื่อง ท้องถิ่นดินแดนแม่เอย สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่

ผลการสร้างและทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ผลการสร้างหลักสูตร โดยภาพรวมโครงสร้าง

และองค์ประกอบของหลักสูตรมีคุณภาพในระดับมาก และทุก ๆ ด้านมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีคุณภาพสูงสุด คือ การวัดและประเมินผล และมีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมลงไป ในเอกสารประกอบการสอน ส่วนการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน

ผลการประเมินหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องท้องถิ่นดินแดนแม่เอย นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นด้วยเป็นอันดับหนึ่ง คือ เนื้อหา มีการสอดแทรกแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เนื้อหาส่งเสริมให้นักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และเนื้อหาเรื่องท้องถิ่นดินแดนแม่เอย ช่วยทำให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ท้องถิ่น สำหรับการประเมินหลักสูตรนั้น อาจารย์ผู้สอนได้ปรับเปลี่ยนรูปภาพของสถานที่สำคัญต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบันเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่นักเรียนได้ออกไปเรียนรู้จริง และได้มีการปรับเปลี่ยนใบงาน จากเดิมให้ทำใบงานเป็นกลุ่มโดยให้นักเรียนทุกคนทำใบงานส่งครูผู้สอนเป็นรายบุคคลแทน

จากงานวิจัยที่นำมาทบทวนดังกล่าว จะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องศึกษาบริบทของชุมชนหรือท้องถิ่น สถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียน แล้วจึงพัฒนาหลักสูตรรายวิชาดังกล่าว และเมื่อจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนแล้ว พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผู้เรียนมีเจตคติต่อรายวิชาที่ศึกษาในระดับดี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ (2) ประเมินผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การดำเนินการวิจัย กล่าวถึง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการเข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1) ประชากร คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 105 โรงเรียน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 5 โรงเรียน เลือกมาโดยใช้วิธีจับฉลาก ได้แก่ (1) โรงเรียนวัดท่าอิฐ (2) โรงเรียนวัดเช้าสิงห์ (3) โรงเรียนวัดระนาม (4) โรงเรียนวัดทอง และ (5) โรงเรียนศรัทธาภิรม แต่ละโรงเรียนเลือกครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนละ 4 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน สำหรับการเข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับทดลองการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1) ประชากร คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 105 โรงเรียน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 5 โรงเรียน (โรงเรียนเดียวกับที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เข้ารับการอบรมและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) สุ่มตัวอย่างนักเรียนมาโรงเรียนละ 1 ห้อง โดยการสุ่มแบบกลุ่ม สำหรับการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้พัฒนาขึ้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

2.1 เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับ เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 แบบรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เครื่องมือแต่ละชนิดมีขั้นตอนการพัฒนา ดังนี้

2.1 เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีขั้นตอนการพัฒนาเอกสาร ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม สักเคราะห์รายละเอียดของมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางโดยศึกษาเอกสารหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แนวทางการบูรณาการ และแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) เรียบเรียงเนื้อหาสาระเพื่อจัดทำเอกสารฝึกอบรม โดยมีหัวข้อและสาระสังเขปดังต่อไปนี้

ก. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นรายวิชาที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ใน

หลักสูตรแกนกลาง สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถเปิดสอนรายวิชาเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับจุดเน้น ความต้องการ และความถนัดของผู้เรียน ของท้องถิ่น โดยมีกำหนด “ผลการเรียนรู้” เป็นเป้าหมาย ของการพัฒนาผู้เรียน ให้นั้นแนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการ บูรณาการคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย

ข. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับ ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ค. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ และลักษณะสำคัญของการบูรณาการ วิธีการบูรณาการแบบต่าง ๆ และประเภทของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

ง. ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ที่เริ่มจากการ กำหนดจุดหมาย การกำหนดเนื้อหาสาระ การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินหลักสูตร และปรับปรุง หลักสูตรตามลำดับ โดยการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม จะมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ส่วน คือ การเขียน คำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ และการจัดโครงสร้างรายวิชา

จ. แนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นสาระสำคัญของการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน การกำหนด ชิ้นงานและกิจกรรมการเรียนรู้ และให้แนวทางการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ

3) จัดทำเอกสารฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณา การหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม แล้วให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพของเอกสาร ในด้านความถูกต้องของ เนื้อหาสาระและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

4) ปรับปรุงและแก้ไขเอกสารฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับ เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดย บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1) จัดทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการศึกษาเกี่ยวกับ เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง โดยจัดทำเป็นข้อสอบแบบคู่ขนาน คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการฝึกอบรมและแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรม ฉบับละ 20 ข้อ ข้อสอบเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 5 ตัวเลือก

2) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ตลอดจนภาษาที่ใช้ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

2.3 แบบรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยจัดทำเป็นแบบรายงานผลในเรื่องต่อไปนี้

1) คำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ย่อย

2) แผนการจัดการเรียนรู้

3) ผลการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาด้านทักษะ/กระบวนการ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ก. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยวัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ครูผู้สอนแต่ละโรงเรียนจัดทำขึ้น

ข. แบบวัดการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่ครูผู้สอนแต่ละโรงเรียนจัดทำขึ้น โดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบวัดพฤติกรรมของนักเรียน โดยคัดแปลงจากคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากงานวิจัยของ สิริวรรณ ศรีพหล (2559) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูสังคมศึกษา ในส่วนของคุณลักษณะด้านทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ครูผู้สอนประเมินพฤติกรรม แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ข้อ	คุณลักษณะ	ระดับ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1	กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์					
2	มีความรอบคอบ ไม่ประมาท					

ข้อ	คุณลักษณะ	ระดับ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
3	ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผนการทำงานอย่างมีกฎ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี					
4	มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน					
5	มีทักษะในการจัดการความรู้					
6	มีทักษะในการปรับตัว และการประยุกต์ใช้					
7	มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า					
8	มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง					
9	รู้จักควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย					
10	มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย					

ค. แบบวัดการพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่ครูผู้สอนแต่ละโรงเรียนจัดทำขึ้น โดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบวัดพฤติกรรมของนักเรียนโดยตัดแปลงจากคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากงานวิจัยของ สิริวรรณ ศรีพหล (2559) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูสังคมศึกษา ในส่วนของคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ครูผู้สอนประเมินพฤติกรรม แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ข้อ	คุณลักษณะ	ระดับ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย					
2	ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน					
3	ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ					
4	เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอย่าง ไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น					
5	ความประหยัด อุดม					
6	ความสุภาพ อ่อนน้อม					
7	ความสามัคคี					
8	ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสาและจิตสาธารณะ					
9	ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม					
10	ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต					

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามลำดับดังนี้

3.1 ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 20 คน ระยะเวลาการฝึกอบรม 2 วัน โดยสาระของการฝึกอบรมได้แก่

1) ชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2) ทดสอบก่อนการฝึกอบรมเพื่อประเมินความรู้เดิมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3) บรรยายรวม เพื่อเสริมความรู้ในประเด็นต่อไปนี้

(1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

(2) แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- (3) แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ
- (4) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- (5) แนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) ฝึกปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตร

5) นำเสนอหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตร ของแต่ละกลุ่มย่อย พร้อมทั้งอภิปรายและเสนอความคิดเห็น โดยวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม

6) อภิปรายผลและสรุปการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พร้อมทั้งมอบหมายงานให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม นำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แต่ละโรงเรียนจัดทำขึ้น ไปทดลองใช้กับนักเรียนในโรงเรียนที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติการสอนอยู่

7) ทดสอบหลังการฝึกอบรมเพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

3.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละโรงเรียน (โรงเรียนละ 4 คน) นำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ร่วมจัดทำขึ้น ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง (ครูที่เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 4 คน ร่วมกันทดลองใช้หลักสูตร โดยทดลอง 1 ห้องเรียน) โดยผู้วิจัยจะทำการนิเทศการสอนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน

3.3 ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 2 ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 20 คน ระยะเวลาการฝึกอบรม 1 วัน โดยสาระของการฝึกอบรมได้แก่

1) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละโรงเรียนรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติม โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรายงานผลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การพัฒนาทักษะ/กระบวนการ และการพัฒนาคุณ ธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) คณะผู้วิจัยให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนแต่ละโรง ที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการนิเทศ

3) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละโรงเรียนรายงานปัญหาของการจัดการเรียนการสอน รายวิชาเพิ่มเติม โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่จะปรับปรุงแก้ไขการนำรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในโอกาสต่อไป

4) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละโรงเรียน วิทยากร และคณะผู้วิจัย อภิปรายร่วมกัน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำรายวิชาเพิ่มเติม โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในโอกาสต่อไปให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพร้อมที่จะขยายแนวคิดการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปสู่โรงเรียนต่าง ๆ

สำหรับขั้นตอนการวิจัย ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับ เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการทดสอบค่าที (t-test แบบ dependent)

4.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังของนักเรียนที่เรียนรายวิชาเพิ่มเติมที่จัดการเรียนการสอน โดยครูของแต่ละโรงเรียน โดยการทดสอบเครื่องหมาย (sign-test)

4.3 ศึกษาการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมของแต่ละโรงเรียน โดยวิเคราะห์พฤติกรรมด้านทักษะ/กระบวนการ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความคิดเห็นตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	ระดับพฤติกรรมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	ระดับพฤติกรรมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	ระดับพฤติกรรมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	ระดับพฤติกรรมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	ระดับพฤติกรรมน้อยที่สุด

4.4 ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมของแต่ละโรงเรียน โดยวิเคราะห์พฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความคิดเห็นตามเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	ระดับพฤติกรรมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	ระดับพฤติกรรมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	ระดับพฤติกรรมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	ระดับพฤติกรรมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	ระดับพฤติกรรมน้อยที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม” ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต่อไป

- 1) ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2) ผลการประเมินการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1 ต้นแบบชิ้นงานเอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ในการพัฒนาเอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยได้พัฒนาเอกสารประกอบการฝึกอบรม ที่ประกอบด้วยเนื้อหา สาระจำนวน 5 เรื่อง โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

เรื่องที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

- 1.1 สาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 1.2 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

เรื่องที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 2.1 ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 ความสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3 หลักการของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4 กรอบแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เรื่องที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ

- 3.1 ความหมาย ความสำคัญ และลักษณะสำคัญของการบูรณาการ
- 3.2 วิธีการบูรณาการแบบต่าง ๆ
- 3.3 ประเภทของการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

เรื่องที่ 4 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 4.1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 4.2 แนวทางการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม

เรื่องที่ 5 แนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 5.1 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน
- 5.2 การกำหนดชิ้นงานและกิจกรรมการเรียนรู้
- 5.3 แนวทางการจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ

1.2 นำเอกสารฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพของเอกสาร ในด้านความถูกต้องของเนื้อหาสาระและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

1.3 ปรับปรุงและแก้ไขเอกสารฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตอนที่ 2 ผลการประเมินการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดใน 2 ส่วน คือ

2.1 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ครั้งที่ 1 ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติ การให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 20 คน ระยะเวลาการฝึกอบรม 2 วัน โดยสาระของการฝึกอบรมได้แก่

- 1)ชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดย
บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2) ทดสอบก่อนการฝึกอบรมเพื่อประเมินความรู้เดิมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) บรรยายรวม เพื่อเสริมความรู้ในประเด็นต่อไปนี้
 - (1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม
 - (2) แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - (3) แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ
 - (4) ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง
 - (5) แนวทางการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียง
- 4) ฝึกปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดย
บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้าง
หลักสูตร
- 5) นำเสนอหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง และการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตรของแต่ละกลุ่มย่อย พร้อมทั้ง
อภิปรายและเสนอความคิดเห็น โดยวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม
- 6) อภิปรายผลและสรุปการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา
เพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พร้อมทั้งมอบหมายงานให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำหลักสูตร
รายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แต่ละ โรงเรียนจัดทำขึ้น ไป
ปรับปรุงและทดลองใช้กับนักเรียนในโรงเรียนที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติการสอนอยู่
- 7) ทดสอบหลังการฝึกอบรมเพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน มีดังนี้

ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ที่ว่า “ประชากรครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีคะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนฝึกอบรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 20 คน มีคะแนนเฉลี่ยตัวแปรก่อนและหลังเรียนเท่ากับ 11.35 และ 14.80 คะแนน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.565 และ 0.834 คะแนนตามลำดับ นั่นคือหลังการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม 3.45 คะแนน โดยที่ค่าเฉลี่ยตัวแปรหลังเรียนมีค่าสูงประมาณ 1.303 เท่า ของคะแนนก่อนฝึกอบรม แสดงว่าตัวแปรจัดกระทำ คือ หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ผลดี

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนผลการวัดทั้งสองครั้ง สัมพันธ์กันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ($r = 0.379$, $sig = 0.099$) เป็นความสัมพันธ์ขนาดต่ำเท่ากับ 0.379 ทิศทางบวก และตัวแปร คะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรมฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งสองตัวมีความแปรปรวนร่วมกันประมาณ ร้อยละ 14.364 แสดงว่านักเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรมฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สูงในครั้งแรก ไม่มีแนวโน้มที่จะได้คะแนนสูงในการวัดครั้งที่สอง

ผลการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียวระหว่างตัวแปรคะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังฝึกอบรมและก่อน

ฝึกอบรม พบว่า ปฏิเสธสมมุติฐานหลักทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ($t = 10.510$,sig = 0.000) จึงสรุปได้ว่า ประชากรครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรมในหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 สำหรับผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ($\mu_{\text{ก่อน}} - \mu_{\text{หลัง}}$) ได้ช่วงความเชื่อมั่นที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 เท่ากับ $2.763 < (\mu_{\text{ก่อน}} - \mu_{\text{หลัง}}) \leq 4.137$ ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ผลการทดสอบผลต่างค่าเฉลี่ยตัวแปรคะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหลังการฝึกอบรมและก่อนการฝึกอบรม กลุ่มสัมพันธ์กัน

ตัวแปร	mean	SD	คู่เปรียบเทียบ	ผลต่าง	SE	t	df	sig	ช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95	
									Lower	upper
ก่อนเรียน	11.35	1.565	หลังเรียน – ก่อนเรียน	3.45	0.328	10.510	19	.000	2.763	4.137
หลังเรียน	14.80	0.834								

หมายเหตุ 1) $n = 20$

2) $r = 0.379$, sig =0.099

2.3 การจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของครูผู้สอนทั้ง 5 โรงเรียน โดยแต่ละโรงเรียนมีลำดับขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้แกนกลางกับสาระการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติม โดยใช้
ตารางวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้แกนกลางกับสาระการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติม
รายวิชาระดับชั้น.....

สาระที่/มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้/ รายวิชาเพิ่มเติม

2) วิเคราะห์รายละเอียดเพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม โดยใช้ตารางต่อไปนี้

รหัสวิชา ชื่อรายวิชา
กลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ผลการเรียนรู้	ความรู้	ทักษะ/ กระบวนการ	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน

3) เขียนคำอธิบายรายวิชา โดยให้รายละเอียดในส่วนของเนื้อหา และผลการเรียนรู้ โดยใช้แบบฟอร์ม ดังนี้

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา..... ชื่อรายวิชา
รายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้.....
ระดับชั้น..... นำหนักวิชา.....หน่วยกิต เวลา.....ชั่วโมง

ศึกษา

โดยใช้กระบวนการ.....

เพื่อให้

(ต่อด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน)

ผลการเรียนรู้

1.
2.
3.
4.
5.

4) เมื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชาแล้ว จะจัดทำโครงสร้างรายวิชา โดยกำหนดจำนวน หน่วย ชื่อหน่วย ผลการเรียนรู้ เวลาที่ใช้สอนในแต่ละหน่วย และน้ำหนักคะแนนของแต่ละหน่วย โดยให้รายละเอียดตามแบบฟอร์ม ดังนี้

โครงสร้างรายวิชา

รหัสวิชา รายวิชา.....
 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ชั้น
 ภาคเรียนที่ เวลา ชั่วโมง คะแนน 100 คะแนน

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนักคะแนน (100)
1				
2				
3				
	รวม			100

2.3.2 รายละเอียดหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 โรงเรียน มีดังนี้

1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนวัดท่าอิฐ

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา 13201

ชื่อรายวิชา ทำอิฐศึกษา

รายวิชาเพิ่มเติม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

น้ำหนักวิชา 0.5 หน่วยกิต

เวลา 10 ชั่วโมง

ศึกษาภูมิหลังความเป็นมาของโรงเรียนวัดทำอิฐ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน การประกอบอาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดทำอิฐ

โดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการคิด เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของโรงเรียนวัดทำอิฐ การประกอบอาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดทำอิฐ เกิดความภาคภูมิใจในชุมชนบ้านทำอิฐ มีความมุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ผลการเรียนรู้

1. อธิบายและลำดับภูมิหลังทางประวัติโรงเรียนวัดทำอิฐตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ระบุและอธิบายการประกอบอาชีพของชาวชุมชนวัดทำอิฐ
3. อธิบายภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดทำอิฐ
4. ฝึกปฏิบัติการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดทำอิฐ
5. มีความภาคภูมิใจในฐานะสมาชิกของชุมชนวัดทำอิฐ
6. มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และมีความสามารถในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี

โครงสร้างรายวิชา ทำอัฐศึกษา

รหัสวิชา 13201

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

ชื่อรายวิชา ทำอัฐศึกษา

ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

คะแนน 100 คะแนน

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
1	โรงเรียนวัดทำอัฐ นำอยู่	1. อธิบายและลำดับภูมิหลังทางประวัติโรงเรียนวัดทำอัฐตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	4	20
2	อาชีพชาวทำอัฐ	2. ระบุและอธิบายการประกอบอาชีพของชาวชุมชนวัดทำอัฐ 6. มุ่งมั่นในการทำงาน ใฝ่เรียนรู้ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และมีความสามารถในการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี	6	30
3	ภูมิปัญญาทำอัฐ	3. อธิบายภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวัดทำอัฐ 4. ฝึกปฏิบัติการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนวัดทำอัฐ 5. มีความภาคภูมิใจในฐานะสมาชิกของชุมชนวัดทำอัฐ	10	50
รวม			20	100

2) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนวัดเช่าสิงห์

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา ส 13202 ชื่อรายวิชา ชุมชนบ้านเช่าสิงห์
รายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้นักวิชา 0.5 หน่วยกิต เวลา 20 ชั่วโมง

ศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ประเพณีและวัฒนธรรม บุคคลสำคัญ และภูมิปัญญาในชุมชนบ้านเช่าสิงห์ โดยใช้กระบวนการคิดและกระบวนการกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ ประเพณีและวัฒนธรรม บุคคลสำคัญ และภูมิปัญญาในชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ส่งผลทำให้เกิดความภูมิใจในฐานะสมาชิกของชุมชนบ้านเช่าสิงห์ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ผลการเรียนรู้

1. อธิบายสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านเช่าสิงห์
2. อธิบายเกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านเช่าสิงห์
3. อธิบายสภาพทางสังคมและ เศรษฐกิจของชุมชนบ้านเช่าสิงห์
4. อธิบายเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเช่าสิงห์
5. ระบุชื่อและอธิบายเกี่ยวกับบุคคลสำคัญของชุมชนบ้านเช่าสิงห์
6. อธิบายเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนบ้านเช่าสิงห์
7. ฝึกปฏิบัติโดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านเช่าสิงห์
8. มีความภาคภูมิใจในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านเช่าสิงห์
9. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และ มีความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

โครงสร้างรายวิชา ชุมชนบ้านเช่าสิงห์

รหัสวิชา 15202

ชื่อรายวิชา ชุมชนบ้านเช่าสิงห์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

คะแนน 100 คะแนน

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
1	ภูมิศาสตร์นำรัฐชุมชนบ้านเช่าสิงห์	1. อธิบายสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านเช่าสิงห์	2	10
2	ย้อนรอยชุมชนบ้านเช่าสิงห์	2. อธิบายเกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 7. ฝึกปฏิบัติโดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 8. มีความภาคภูมิใจในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านเช่าสิงห์	4	20
3	สังคมเศรษฐกิจชุมชนบ้านเช่าสิงห์	3. อธิบายสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเช่าสิงห์	3	15
4	สืบสานความภูมิใจของชุมชนบ้านเช่าสิงห์	4. อธิบายเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 7. ฝึกปฏิบัติโดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 8. มีความภาคภูมิใจในฐานะเป็นสมาชิกของชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 9. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน	4	20

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
		ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และ มีความ สามารถในการสื่อสาร และ ความ สามารถในการใช้เทคโนโลยี		
5	บุคคลนำรัฐของชุมชน บ้านเช่าสิงห์	5. ระบุชื่อและอธิบายเกี่ยวกับบุคคล สำคัญของชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 7. ฝึกปฏิบัติโดยการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 8. มีความภาคภูมิใจในฐานะเป็นสมาชิก ของชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 9. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และ มีความ สามารถในการสื่อสาร และ ความ สามารถในการใช้เทคโนโลยี	3	15
6	ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนบ้านเช่าสิงห์	6. อธิบายเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 7. ฝึกปฏิบัติโดยการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 8. มีความภาคภูมิใจในฐานะเป็นสมาชิก ของชุมชนบ้านเช่าสิงห์ 9. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และ มีความ สามารถในการสื่อสาร และ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	4	20
รวม			20	100

3) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนวัดระนาม

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา.....ศ21101..... ชื่อรายวิชา ชี้นำรายศึกษา
รายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้น ม.1 - ม.3 ให้นำนักวิชา 0.5 หน่วยกิต เวลา 20 ชั่วโมง

ศึกษาสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจและอาชีพของ
ชุมชนชี้นำราย สภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และ บุคคลสำคัญของชุมชนชี้นำราย
โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ฝึกปฏิบัติการรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ ให้
นักเรียนเข้าใจในการทำงาน มีความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการจัดการ ทักษะกระบวนการแก้ปัญหา ทักษะ
การทำงานร่วมกัน และทักษะการแสวงหาความรู้ มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยในการทำงาน มีจิตสำนึก
ในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัว

โดยใช้กระบวนการกลุ่ม กระบวนการคิด กระบวนการสร้างองค์ความรู้ เกี่ยวกับชุมชนชี้นำราย
และเกิดความภาคภูมิใจในฐานะพลเมืองชุมชนชี้นำราย มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ดำเนินชีวิต
ด้วยความซื่อสัตย์และอยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา และความสามารถ
ในการใช้เทคโนโลยี

ผลการเรียนรู้

1. อธิบายเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนชี้นำราย
2. ลำดับและอธิบายภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนชี้นำราย
3. อธิบายเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และอาชีพของชุมชนชี้นำราย
4. อธิบายเกี่ยวกับสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และ บุคคลสำคัญของ
ชุมชนชี้นำราย
5. ฝึกปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์
6. ตระหนักและมีความภาคภูมิใจในฐานะพลเมืองของตำบลชี้นำราย
7. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์และอยู่อย่างพอเพียง
สามารถในการสื่อสาร การคิดแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

โครงสร้างรายวิชา ชี้นำรายศึกษา

รหัสวิชา.....ศ 21101

ชื่อรายวิชา ชี้นำรายศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3

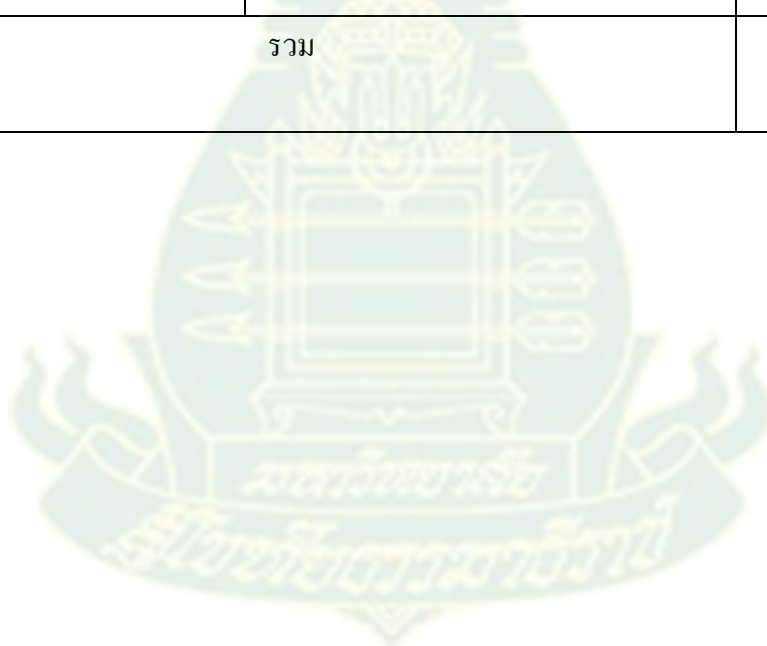
ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

คะแนน 100 คะแนน

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
1	สภาพแวดล้อมทาง ภูมิศาสตร์	1. อธิบายเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ ของตำบลชีน้ำร้าย	5	25
2	ภูมิหลังทางประวัติ ศาสตร์ชีน้ำร้าย	2. ลำดับและอธิบายภูมิหลังทาง ประวัติศาสตร์ของตำบลชีน้ำร้าย 4. ฝึกปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5. ตระหนักและมีความภาคภูมิใจใน ฐานะพลเมืองของตำบลชีน้ำร้าย	5	25
3	สภาพเศรษฐกิจ และ อาชีพของชุมชนชีน้ำ ร้าย	3. อธิบายเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และ และอาชีพของชุมชนชีน้ำร้าย 7. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์และอยู่อย่าง พอเพียง สามารถในการสื่อสาร การคิด แก้ปัญหา และความสามารถในการใช้ เทคโนโลยี	5	25
4	สภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และ	3. อธิบายเกี่ยวกับสภาพสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และ บุคคลสำคัญของชุมชนชีน้ำร้าย	5	25

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
	บุคคลสำคัญของ ชุมชนชั้นนำราย	5. ฝึกปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 6. ตระหนักและมีความภาคภูมิใจใน ฐานะพลเมืองของตำบลชั้นนำราย 7. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์และอยู่อย่าง พอเพียง สามารถในการสื่อสาร การคิด แก้ปัญหา และความสามารถในการใช้ เทคโนโลยี		
รวม			20	100

4) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนวัดทอง

คำอธิบายรายวิชา	
รหัสวิชา..... รายวิชาเพิ่มเติม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	ชื่อรายวิชา วิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม น้ำหนักวิชา 0.5 หน่วยกิต เวลา 20 ชั่วโมง
<p>ศึกษาแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวอย่างบุคคล องค์กรในชุมชนที่นำแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ วิธีการบันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเอง และครอบครัว การประกอบอาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>ฝึกปฏิบัติการบันทึกรายรับ – รายจ่าย ของตนเอง</p> <p>เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และต้นแบบการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการสื่อสาร และทักษะชีวิต</p> <p>ผลการเรียนรู้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. อธิบายสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. อธิบายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของประชากรในชุมชน 3. อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. ฝึกปฏิบัติการจดบันทึกรายรับ – รายจ่ายของตนเอง และครอบครัว 5. นำองค์ความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง 6. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการสื่อสาร และทักษะชีวิต 	

โครงสร้างรายวิชา วิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง

รหัสวิชา 15202

ชื่อรายวิชา วิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

(สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์)

ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

คะแนน 100 คะแนน

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
1	เศรษฐกิจพอเพียง และ ตัวอย่างบุคคล องค์กร ในชุมชนที่น่าแนวคิด หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ไป ประยุกต์ใช้	1. อธิบายสาระสำคัญเกี่ยวกับหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4. ฝึกปฏิบัติการจดบันทึกรายรับ – รายจ่ายของตนเอง และครอบครัว 5. นำองค์ความรู้ตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตจริง	10	50
2	การประกอบอาชีพ ใน ชุมชน	2. อธิบายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ของประชากรในชุมชน 6. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มี ความสามารถในการสื่อสาร และ ทักษะชีวิต	5	25
3	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3. อธิบายเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิ ปัญญาท้องถิ่น 6. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มี ความสามารถในการสื่อสาร และ ทักษะชีวิต	5	25
รวม			20	100

5) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของ
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนวัดศรัทธาภิรม

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา 15202 ชื่อรายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์
รายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้นำนักวิชา 0.5 หน่วยกิต เวลา 20 ชั่วโมง

ศึกษาความหมาย ความสำคัญ ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ละ
ประเภทของสิ่งหัตถ์ ประกอบด้วยภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ด้านแพทย์แผนไทย ด้านหัตถกรรม
ด้านโภชนาการ ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

ฝึกปฏิบัติ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์

โดยใช้กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ กระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติ
กระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์ ตระหนักและ
เห็นความสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์
มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถ
ในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

ผลการเรียนรู้

1. อธิบายเกี่ยวกับสาระสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ระบุประเภทและรายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์แต่ละประเภท
3. ฝึกปฏิบัติ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์
4. ตระหนักและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์ ตลอดจนมีความ
ภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์
5. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการสื่อสาร
ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

โครงสร้างรายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี

รหัสวิชา 15202

ชื่อรายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ภาคเรียนที่ 1

เวลา 20 ชั่วโมง

คะแนน 100 คะแนน

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
1	ภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. อธิบายเกี่ยวกับสาระสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น	2	10
2	ภูมิปัญญาด้านการเกษตรกรรม	2. อธิบายเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านการเกษตรกรรมของจังหวัดสิงห์บุรี 3. ฝึกปฏิบัติ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี 4. ตระหนักและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ตลอดจนมีความภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตรกรรมของสิงห์บุรี 5. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงานอย่างพอเพียง มีความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี	3	15
3.	ภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทย	2. อธิบายเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยของจังหวัดสิงห์บุรี 3. ฝึกปฏิบัติ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี 4. ตระหนักและเห็นความสำคัญในการ	3	15

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
		<p>อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ตลอดจนมีความภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านแพทย์แผนไทยของสิงห์บุรี</p> <p>5. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการ สื่อสาร ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี</p>		
4.	ภูมิปัญญาด้าน หัตถกรรม	<p>2. อธิบายเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้าน หัตถกรรมของจังหวัดสิงห์บุรี</p> <p>3. ฝึกปฏิบัติ และสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นสิงห์บุรี</p> <p>4. ตระหนักและเห็นความสำคัญในการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ตลอดจนมีความภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของสิงห์บุรี</p> <p>5. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการ สื่อสาร ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี</p>	4	20
5.	ภูมิปัญญาด้าน โภชนาการ	<p>2. . อธิบายเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้าน โภชนาการของจังหวัดสิงห์บุรี</p> <p>3. ฝึกปฏิบัติ และสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นสิงห์บุรี</p> <p>4. ตระหนักและเห็นความสำคัญในการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ตลอดจนมีความภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญา</p>	5	25

ลำดับที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน (100)
		<p>ท้องถิ่นด้าน โภชนาการของสิงห์บุรี</p> <p>5. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการ สื่อสาร ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สิงห์บุรี</p>		
6.	<p>ภูมิปัญญาด้าน ปรัชญา ศาสนา และ ประเพณี</p>	<p>2. . อธิบายเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้าน ปรัชญา ศาสนา และประเพณีของ จังหวัดสิงห์บุรี</p> <p>3. ฝึกปฏิบัติ และสืบทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่นสิงห์บุรี</p> <p>4. ตระหนักและเห็นความสำคัญในการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ตลอดจนมีความภาคภูมิใจต่อภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านปรัชญา ศาสนา และ ประเพณีของสิงห์บุรี</p> <p>5. มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน อยู่อย่างพอเพียง มีความสามารถในการ สื่อสาร ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สิงห์บุรี</p>	3	15
รวม			20	100

2.3.3 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ เมื่อครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้พัฒนารายวิชาเพิ่มเติม ดังรายละเอียดข้างต้นแล้ว กลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนได้ร่วมกันจัดทำหน่วยการเรียนรู้แบบอิงมาตรฐาน ครบตามจำนวนหน่วยการเรียนรู้ตามที่ปรากฏในโครงสร้างรายวิชา โดยมีขั้นตอนการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

1) การวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ เพื่อกำหนดเรื่องที่จะสอน สาระการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง และเวลาเรียนในแต่ละเรื่อง โดยใช้แบบฟอร์ม ดังนี้

โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่
รหัสวิชา รายวิชา ชั้น

ชื่อเรื่อง	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
	รวม	

2) จัดทำรายละเอียดของหน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน โดยมีหัวข้อสำคัญ ดังนี้

- ก. ผลการเรียนรู้
- ข. สาระการเรียนรู้
- ค. ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนต้องปฏิบัติ
- ง. การประเมินผล
- จ. กิจกรรมการเรียนรู้
- ฉ. สื่อและแหล่งเรียนรู้

2.3.4 การทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมในสถานการณ์จริง ผู้เข้ารับการศึกษาที่ลงทะเบียน (โรงเรียนละ 4 คน) นำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ร่วมจัดทำขึ้น ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง (ครูที่เข้ารับการศึกษาจำนวน 4 คน ร่วมกันทดลองใช้หลักสูตร โดยทดลอง 1 ห้องเรียน)

2.3.4.1 ผลการทดลองใช้ รายวิชาทำโอฐศึกษา สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดทำโอฐ

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน รายวิชาทำโอฐศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดทำโอฐ จำนวน 12 คน มีดังนี้

ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ว่า “ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาทำโอฐศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 12 คน มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 10.333 และ 16.083 คะแนน ซึ่งมีคะแนนเกินร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับคะแนนเต็มของตัวแปร และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.670 และ 1.975 คะแนน ตามลำดับค่าการกระจายวัดด้วยสัมประสิทธิ์การแปรผันของตัวแปรทั้งสองมีค่าแตกต่างกัน คือร้อยละ 16.162 และ ร้อยละ 12.280 นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาทำโอฐศึกษา หลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ก่อนเรียน 5.75 คะแนน ซึ่งมีค่าคะแนนสูงประมาณ 1.6 เท่า ของคะแนนก่อนเรียน แสดงว่าตัวแปรจัดกระทำ คือ สื่อการเรียนทำได้ผลดี

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนผลการวัดทั้งสองครั้ง สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ($r = 0.515$, $sig = 0.087$) เป็นความสัมพันธ์ขนาดสูงเท่ากับ 0.515 ทิศทางบวก และตัวแปร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสองตัวมีความแปรปรวนร่วมกันประมาณร้อยละ 26.52 แสดงว่า นักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงในครั้งแรก มีแนวโน้มที่จะได้คะแนนสูงในการวัดครั้งที่สอง

ผลการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียวระหว่างตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนและก่อนเรียน พบว่าปฏิเสธสมมติฐานหลักทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 (positive differences = 12, $sig = 0.000$) จึงสรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มสัมพันธ รัายวิชาทำอิฐศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

ตัวแปร	n	mean	SD	cv	min	max	Positive difference	sig
ก่อนเรียน	12	10.333	1.670	16.162	8	13	12	.000
หลังเรียน	12	16.083	1.975	12.280	13	18		

หมายเหตุ 1) n = 12

2) r = 0.515 sig = 0.087

2) ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาทำอิฐศึกษา ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีเพียง 3 คุณลักษณะที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 3 ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฎ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี 4. มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน และข้อ 5 มีทักษะในการจัดการความรู้ ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ที่เรียน รายวิชาทำอิฐศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิด ตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์	4.50	0.27	มาก
2. มีความรอบคอบ ไม่ประมาท	4.50	0.27	มาก
3. ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงาน อย่างมีกฎ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.92	0.08	มากที่สุด
4. มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับ ความต้องการและบริบทของชุมชน	4.58	0.27	มากที่สุด

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
5. มีทักษะในการจัดการความรู้	4.75	0.20	มากที่สุด
6. มีทักษะในการปรับตัว และการประยุกต์ใช้	4.33	0.24	มาก
7. มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า	4.50	0.27	มาก
8. มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง	4.33	0.24	มาก
9. รู้จักควบคุมค่าใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย	4.33	0.24	มาก
10. มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย	4.33	0.24	มาก

3) ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาทำโอฐศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 7 คุณลักษณะ มีเพียง 3 คุณลักษณะที่มีการพัฒนา อยู่ในระดับมาก คือ ข้อ 2 ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน ข้อ 3 ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ และข้อ 10 ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.4 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาทำโอฐศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน	4.42	0.27	มาก
3. ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ	4.50	0.27	มาก
4. เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอย่าง ไม่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น	4.67	0.24	มากที่สุด
5. ความประหยัด อดออม	4.83	0.15	มากที่สุด
6. ความสุภาพ อ่อนน้อม	4.67	0.42	มากที่สุด
7. ความสามัคคี	4.83	0.15	มากที่สุด
8. ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสาและจิตสาธารณะ	4.92	0.08	มากที่สุด

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
9. ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม	4.58	0.63	มากที่สุด
10. ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต	4.50	0.64	มาก

2.3.4.2 ผลการทดลองใช้ รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดเช่าสิงห์

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดเช่าสิงห์ จำนวน 9 คน มีดังนี้

ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ว่า “ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 9 คน มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 10.778 และ 15.778 คะแนน ซึ่งมีคะแนนเกินร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับคะแนนเต็มของตัวแปร และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.394 และ 0.972 คะแนน ตามลำดับค่าการกระจายวัดด้วยสัมประสิทธิ์การแปรผันของตัวแปรทั้งสองมีค่าแตกต่างกัน คือร้อยละ 12.934 และร้อยละ 6.161 นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ หลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ก่อนเรียน 5.00 คะแนน ซึ่งมีค่าคะแนนสูงประมาณ 1.5 เท่า ของคะแนนก่อนเรียน แสดงว่าตัวแปรจัดกระทำ คือ สื่อการเรียนทำได้ผลดี

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนผลการวัดทั้งสองครั้ง สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ($r = 0.605$, $sig = 0.085$) เป็นความสัมพันธ์ขนาดสูงเท่ากับ 0.605 ทิศทางบวก และ ตัวแปร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสองตัวมีความแปรปรวนร่วมกันประมาณร้อยละ 36.60 แสดงว่า นักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงในครั้งแรก มีแนวโน้มที่จะได้คะแนนสูงในการวัดครั้งที่สอง ผลการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียวระหว่างตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนและก่อนเรียน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานหลักทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 (positive differences = 9, $sig = 0.004$) จึงสรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มสัมพันธ์ รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

ตัวแปร	n	mean	SD	cv	min	max	Positive difference	sig
ก่อนเรียน	9	10.778	1.394	12.934	9	13	9	.004
หลังเรียน	9	15.778	0.972	6.161	14	17		

หมายเหตุ 1) $n = 9$

2) $r = 0.605$, $sig = 0.085$

2) ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 9 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีเพียง 2 คุณลักษณะที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อ 1 กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์ และข้อ 5 มีทักษะในการจัดการความรู้ ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 9 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์	3.33	0.25	ปานกลาง
2. มีความรอบคอบ ไม่ประมาท	3.89	0.11	มาก
3 ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฎ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	3.78	0.44	มาก
4. มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน	3.56	0.28	มาก
5. มีทักษะในการจัดการความรู้	3.33	0.25	ปานกลาง
6. มีทักษะในการปรับตัว และการประยุกต์ใช้	3.67	0.25	มาก

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
7. มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า	3.89	0.11	มาก
8. มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง	3.89	0.11	มาก
9. รู้จักควบคุมการใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย	3.89	0.11	มาก
10. มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย	4.00	0.00	มาก

3) ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 9 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีเพียงคุณลักษณะเดียวที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อ 3 ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 9 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย	4.11	0.11	มาก
2. ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน	3.89	0.36	มาก
3. ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ	3.22	0.69	ปานกลาง
4. เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอยู่ ไม่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น	4.00	0.25	มาก
5. ความประหยัด อดออม	4.22	0.19	มาก
6. ความสุภาพ อ่อนน้อม	3.78	0.19	มาก
7. ความสามัคคี	4.00	0.00	มาก
8. ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสาและจิตสาธารณะ	4.11	0.11	มาก
9. ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม	3.78	0.19	มาก
10. ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต	3.89	0.11	มาก

2.3.4.3 ผลการทดลองใช้ รายวิชาชี้นำรายศึกษา สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 - 3 โรงเรียนวัดระนาม

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน รายวิชาชี้นำรายศึกษา ของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 โรงเรียนวัดระนาม จำนวน 11 คน มีดังนี้

ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ว่า “ประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มี
คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน รายวิชาชี้นำรายศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการ
วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 11 คน มีค่าเฉลี่ย
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 10.546 และ 14.455 คะแนน ซึ่งมีคะแนน
เกินร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับคะแนนเต็มของตัวแปร และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.916 และ
0.820 คะแนน ตามลำดับค่าการกระจายวัดด้วยสัมประสิทธิ์การแปรผันของตัวแปรทั้งสองมีค่า
แตกต่างกัน คือร้อยละ 18.168 และ ร้อยละ 5.673 นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาชี้นำ
รายศึกษา หลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ก่อนเรียน 3.909 คะแนน ซึ่งมีค่าคะแนนสูงประมาณ
1.4 เท่า ของคะแนนก่อนเรียน แสดงว่าตัวแปรจัดกระทำ คือ สื่อการเรียนทำได้ผลดี

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนผลการวัดทั้งสองครั้ง สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติ ที่ระดับ 0.05 ($r = 0.781, sig = 0.005$) เป็นความสัมพันธ์ขนาดสูงมากเท่ากับ 0.781 ทิศ
ทางบวก และตัวแปร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสองตัวมีความแปรปรวนร่วมกันประมาณ ร้อยละ
60.70 แสดงว่า นักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงในครั้งแรก มีแนวโน้มมากที่จะได้
คะแนนสูงในการวัดครั้งที่สอง

ผลการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียวระหว่างตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลัง
เรียนและก่อนเรียน พบว่าปฏิเสธสมมติฐานหลักทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .05 (positive
differences = 11 ,sig = 0.000) จึงสรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีค่าคะแนน
เฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดัง
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มสัมพันธ รัยวิชารายวิชาชี้นำรายศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

ตัวแปร	n	mean	SD	cv	min	max	Positive difference	sig
ก่อนเรียน	11	10.546	1.916	18.168	8	13	11	.001
หลังเรียน	11	14.455	0.820	5.673	13	16		

หมายเหตุ 1) $n = 11$

2) $r = 0.7815$ sig = 0.005

2) ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาชี้นำรายศึกษา ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 11 คน พบว่า นักเรียนมีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก จำนวน 4 คุณลักษณะ โดยเฉพาะข้อ 2 มีความรอบคอบ ไม่ประมาท อยู่ในอันดับแรก ส่วนระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่ในระดับปานกลาง มีจำนวน 6 คุณลักษณะ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ที่เรียน รายวิชาชี้นำรายศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 11 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์	3.18	1.16	ปานกลาง
2. มีความรอบคอบ ไม่ประมาท	3.73	1.02	มาก
3. ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฎ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	3.64	1.25	มาก
4. มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน	3.36	0.85	ปานกลาง
5. มีทักษะในการจัดการความรู้	3.27	0.62	ปานกลาง
6. มีทักษะในการปรับตัว และการประยุกต์ใช้	3.27	0.82	ปานกลาง

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
7. มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า	3.64	0.45	มาก
8. มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง	3.36	0.85	ปานกลาง
9. รู้จักควบคุมการใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย	3.36	1.05	ปานกลาง
10. มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย	3.55	0.27	มาก

3) ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาชี้นำรายศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 11 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากทั้ง 10 คุณลักษณะ โดย อันดับแรก ได้แก่ ข้อ 9 ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม ส่วนข้อ 1 ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ข้อ 6 ความสุภาพ อ่อนน้อม และข้อ 7 ความสามัคคี เป็นอันดับรองลงมา ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียนรายวิชาชี้นำรายศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 จำนวน 11 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย	4.00	0.55	มาก
2. ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน	3.64	0.23	มาก
3. ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ	3.82	0.88	มาก
4. เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอย่าง ไม่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น	3.91	0.63	มาก
5. ความประหยัด อดออม	3.55	0.43	มาก
6. ความสุภาพ อ่อนน้อม	4.00	0.55	มาก
7. ความสามัคคี	4.00	0.55	มาก
8. ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสาและจิตสาธารณะ	3.73	0.38	มาก
9. ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม	4.09	0.63	มาก
10. ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต	3.64	0.23	มาก

2.3.4.4 ผลการทดลองใช้ รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทอง

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดทอง จำนวน 8 คน มีดังนี้

ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ว่า “ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 8 คน มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 12.250 และ 16.500 คะแนน ซึ่งมีคะแนนเกินร้อยละ 60 เมื่อเทียบกับคะแนนเต็มของตัวแปร และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.165 และ 1.414 คะแนน ตามลำดับค่าการกระจายวัดด้วยสัมประสิทธิ์การแปรผันของตัวแปรทั้งสองมีค่าใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 9.51 และ ร้อยละ 8.57 นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียงหลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ก่อนเรียน 4.25 คะแนน ซึ่งมีค่าคะแนนสูงประมาณ 1.4 เท่า ของคะแนนก่อนเรียน แสดงว่าตัวแปรจัดกระทำ คือ สื่อการเรียนทำได้ดี

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนผลการวัดทั้งสองครั้ง สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ($r = 0.780$, $sig = 0.022$) เป็นความสัมพันธ์ขนาดสูงมากเท่ากับ 0.78 ทิศทางบวก และตัวแปร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสองตัวมีความแปรปรวนร่วมกันประมาณ ร้อยละ 60.84 แสดงว่า นักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงในครั้งแรก มีแนวโน้มมากที่จะได้คะแนนสูงในการวัดครั้งที่สอง

ผลการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียวระหว่างตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนและก่อนเรียน พบว่าปฏิเสธสมมติฐานหลักทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ($positive\ differences = 8$, $sig = 0.000$) จึงสรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.11 ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มสัมพันธ์ รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิโงเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

ตัวแปร	n	mean	SD	cv	min	max	Positive difference	sig
ก่อนเรียน	8	12.250	1.165	9.510	11	14	8	.008
หลังเรียน	8	16.500	1.414	8.570	14	18		

หมายเหตุ 1) $n = 8$

2) $r = 0.78$. Sig = 0.022

2) ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิโงเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีเพียงคุณลักษณะเดียวที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 3 ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฏ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ดังปรากฏในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชา วิถีชีวิตไทย ภูมิโงเศรษฐกิจพอเพียง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์	4.00	0.29	มาก
2. มีความรอบคอบ ไม่ประมาท	4.50	0.57	มาก
3. ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฏ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.88	0.13	มากที่สุด
4. มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน	4.38	0.55	มาก
5. มีทักษะในการจัดการความรู้	4.50	0.29	มาก
6. มีทักษะในการปรับตัว และการประยุกต์ใช้	4.00	0.57	มาก

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
7. มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า	4.13	0.70	มาก
8. มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง	4.00	0.86	มาก
9. รู้จักควบคุมการใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย	4.50	0.29	มาก
10. มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย	4.50	0.29	มาก

3) ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีเพียง 2 คุณลักษณะที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ข้อ 2 ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน และข้อ 3 ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชา วิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย	4.25	0.21	มาก
2. ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน	4.63	0.27	มากที่สุด
3. ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ	4.88	0.13	มากที่สุด
4. เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอย่าง ไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น	4.50	0.29	มาก
5. ความประหยัด อดออม	4.50	0.29	มาก
6. ความสุภาพ อ่อนน้อม	4.13	0.41	มาก
7. ความสามัคคี	4.25	0.50	มาก
8. ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสาและจิตสาธารณะ	4.13	0.70	มาก
9. ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม	4.50	0.29	มาก
10. ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต	4.50	0.29	มาก

2.3.4.5 ผลการทดลองใช้ รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรัทธาภิรม

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรัทธาภิรม จำนวน 12 คน มีดังนี้

ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ว่า “ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน” ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยายสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 12 คน มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน เท่ากับ 9.583 และ 15.833 คะแนน ซึ่งมีคะแนนหลังเรียนเกินร้อยละ 79 แต่คะแนนก่อนเรียนได้น้อยกว่าร้อยละ 50 เมื่อเทียบกับคะแนนเต็มของตัวแปร และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.669 และ 1.586 คะแนน ตามลำดับค่าการกระจายวัดด้วยสัมประสิทธิ์การแปรผันของตัวแปรทั้งสองมีค่าแตกต่างกัน คือร้อยละ 6.98 และร้อยละ 10.02 นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใน รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี หลังเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ก่อนเรียน 6.25 คะแนน ซึ่งมีค่าคะแนนสูงประมาณ 1.7 เท่า ของคะแนนก่อนเรียน แสดงว่าตัวแปรจัดกระทำ คือ สื่อการเรียนทำได้ผลดี

ผลการวิเคราะห์ พบว่า คะแนนผลการวัดทั้งสองครั้ง สัมพันธ์กันอย่างไม่นัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ($r = 0.100$, $sig = 0.757$) เป็นความสัมพันธ์ขนาดต่ำเท่ากับ 0.1 ทิศทางบวก และตัวแปร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสองตัวมีความแปรปรวนร่วมกันประมาณร้อยละ 1 แสดงว่านักเรียนที่ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงในครั้งแรก ไม่จำเป็นต้องได้คะแนนสูงในการวัดครั้งที่สอง

ผลการทดสอบสมมติฐานแบบทางเดียวระหว่างตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนและก่อนเรียน พบว่า ปฏิเสธสมมติฐานหลักทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ .05 (positive differences =12 ,sig = 0.000) จึงสรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.14 ผลการทดสอบผลต่างค่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มสัมพันธ์ รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)

ตัวแปร	n	mean	SD	cv	min	max	Positive difference	sig
ก่อนเรียน	12	9.583	0.669	6.981	9	11	12	.000
หลังเรียน	12	15.833	1.586	10.017	14	18		

หมายเหตุ 1) $n = 12$
2) $r = 0.1$ sig = 0.757

2) ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรีของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 12 คน พบว่า นักเรียนทั้ง 12 คน มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะคุณลักษณะ 2 คุณลักษณะที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับแรก คือ ข้อ 3 ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฎ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และ ข้อ 8 มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ดังผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ผลการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียน รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรีระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 12 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิด ตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์	3.83	0.52	มาก
2. มีความรอบคอบ ไม่ประมาท	3.58	0.45	มาก
3. ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผน การทำงานอย่างมีกฎ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.25	0.57	มาก
4. มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับ ความต้องการและบริบทของชุมชน	4.00	0.18	มาก

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
5. มีทักษะในการจัดการความรู้	3.58	0.45	มาก
6. มีทักษะในการปรับตัว และการประยุกต์ใช้	3.63	0.15	มาก
7. มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า	3.92	0.08	มาก
8. มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง	4.25	0.20	มาก
9. รู้จักควบคุมการใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย	3.75	0.20	มาก
10. มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย	4.17	0.70	มาก

3) ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 12 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก มีเพียง 3 คุณลักษณะที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อ 8 ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสา และจิตสาธารณะ ข้อ 9 ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม และข้อ 10 ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต ดังผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 16

ตารางที่ 4.16 ผลการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่เรียน รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งหัตถ์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 12 คน

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
1. ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย	3.92	0.45	มาก
2. ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน	3.58	0.45	มาก
3. ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ	3.75	0.39	มาก
4. เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอย่าง ไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น	3.83	0.15	มาก
5. ความประหยัด อดออม	3.83	1.24	มาก
6. ความสุภาพ อ่อนน้อม	3.83	0.70	มาก
7. ความสามัคคี	3.67	0.61	มาก
8. ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และ	3.50	0.27	ปานกลาง

ข้อความ	\bar{X}	SD	แปลความ
มีจิตอาสาและจิตสาธารณะ			
9. ความสำคัญในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม	3.33	0.42	ปานกลาง
10. ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต	3.42	0.27	ปานกลาง

2.3 กระบวนการนิเทศติดตาม แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1) การนิเทศติดตามระหว่างการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมและการทดลองนำหลักสูตรไปใช้ ภายหลังจากการจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ครั้งที่ 1 แล้ว กลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนได้ไปพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับคำอธิบายรายวิชา และโครงสร้างรายวิชาแล้ว ดังรายละเอียดที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว กลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนได้จัดทำรายวิชาเพิ่มเติม ในส่วนของคำอธิบายรายวิชาและโครงสร้างรายวิชาแล้ว ได้ส่งเอกสารดังกล่าวมาให้คณะผู้วิจัย เพื่อขอคำแนะนำ และตรวจสอบความถูกต้อง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ช่วยปรับแก้ไขเพื่อความถูกต้อง

หลังจากนั้น กลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนจึงได้จัดทำหน่วยการเรียนรู้แล้วส่งมาให้คณะผู้วิจัย เพื่อขอคำแนะนำ คณะผู้วิจัยได้ปรับแก้ และส่งกลับคืนไปยังกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างนำไปทดลองสอนต่อไป

ระหว่างที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนได้ทำการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม นั้น คณะผู้วิจัยได้ไปนิเทศติดตามการสอน โรงเรียนละ 1 ครั้ง โดยให้ข้อสังเกตและให้คำแนะนำในการจัดการเรียนการสอน

2) การนิเทศติดตามภายหลังการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง

ผู้วิจัยได้จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่กลุ่มตัวอย่าง ครั้งที่ 2 เป็นเวลา 1 วัน เพื่อประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมและการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยให้กลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียนรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติม โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรายงานผลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การพัฒนาทักษะ/กระบวนการ และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พร้อมทั้งรายงานข้อสังเกต ปัญหาและแนวทางแก้ไขของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมไปใช้ในโอกาสต่อไป

2.3.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ ผู้เข้ารับการศึกษาแต่ละโรงเรียนรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรายงานผลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การพัฒนาทักษะ/กระบวนการ และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม พร้อมทั้งรายงานข้อสังเกต ปัญหาและแนวทางแก้ไขของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมไปใช้ในโอกาสต่อไป

สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การพัฒนาทักษะ/กระบวนการ และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในรายวิชาเพิ่มเติมที่กลุ่มตัวอย่างได้ทำการทดลองในสถานการณ์จริงนั้น ได้รายงานไว้แล้วในข้อ 2.3.2 ในส่วนนี้จึงขอสรุปข้อสังเกตของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. โรงเรียนวัดท่าอิฐ

1.1 ข้อสังเกตของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาทำอิฐศึกษา ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ในประเด็นต่อไปนี้

1.1.1 ความเหมาะสมของรายวิชาทำอิฐศึกษา

1) เมื่อจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาทำอิฐศึกษาแล้ว ได้ให้ผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้อำนวยการ โรงเรียนทำอิฐศึกษา พิจารณาคำอธิบายรายวิชา ความสอดคล้องเนื้อหา กับผลการเรียนรู้ ความเหมาะสมกับปริมาณเนื้อหา ความถูกต้องชัดเจนของเนื้อหา ความเหมาะสมของเนื้อหา กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณาแล้ว มีความเหมาะสมทุกประการ

2) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาทำอิฐศึกษา ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องของแผนการจัดการเรียนรู้ มีความถูกต้องในหัวข้อที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ สารการเรียนรู้ ชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนต้องปฏิบัติ การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อและแหล่งเรียนรู้

1.1.2 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาทำอิฐศึกษา
รายวิชาทำอิฐศึกษากำหนดจำนวนหน่วยกิต เป็น 0.5 หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 20 ชั่วโมง มีความเหมาะสม

1.1.3 ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาทำอิฐศึกษา

1) การนำแผนการสอนบูรณาการเรื่องทำอิฐศึกษาไปใช้ ผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้าและอ่านเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งวิธีการดำเนินกิจกรรม การนำแผนการสอนเรื่องทำอิฐศึกษาไปใช้ จึงมีความเหมาะสมกับระยะเวลาและความสามารถของผู้เรียน

2) ขณะปฏิบัติกิจกรรม ครูผู้สอนได้ดูแลและให้ความช่วยเหลือ แนะนำนักเรียนเมื่อเกิดปัญหา คอยกระตุ้นให้กำลังใจ เน้นบรรยากาศที่เป็นกันเองและอบอุ่น ให้อิสระในการศึกษาค้นคว้าไม่วิจารณ์และด่าทอ จึงทำให้นักเรียนมีความเชื่อมั่น กล้าคิด กล้าทำ

3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบางครั้ง ผู้สอนได้เพิ่มกิจกรรมนันทนาการ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจ มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น

1.1.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้รายวิชาทำอิฐศึกษา การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ส่วนใหญ่จะใช้สื่อจากอินเทอร์เน็ตประกอบ การอธิบายเนื้อหา

1.1.5 ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผลรายวิชาทำอิฐศึกษา การเรียนรู้แบบบูรณาการมีการทดลองเก็บคะแนนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยให้นักเรียนรู้ผลการเรียนรู้ทันที เป็นการเสริมแรงทางบวกที่มีผลทำให้นักเรียนในกลุ่มมีความกระตือรือร้น และช่วยเหลือกันมากขึ้นเพื่อให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

1.2 ปัญหาของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาทำอิฐศึกษา ไปทดลองใช้ใน

สถาน การณ์จริง

1.2.1 นักเรียนเรียนเนื้อหาสาระตามหลักสูตรจากรายวิชาพื้นฐาน ซึ่งมีเนื้อหาสาระของรายวิชาต่าง ๆ มากอยู่แล้ว การเรียนรายวิชาเพิ่มเติม จึงทำให้นักเรียนต้องเรียนเนื้อหาเพิ่มขึ้น

1.2.2 ครูขาดทักษะการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ข้อเสนอแนะการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาทำอิฐศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา

1.3.1 ก่อนนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ครูผู้สอนควรศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้ จัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์การเรียน และแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปใช้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนที่คาดหวังรายปี และสาระการเรียนรู้รายปีหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน

1.3.2 โรงเรียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรมีการจัดเตรียมหลักสูตรสถานศึกษา และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

1.3.3 โรงเรียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือการประเมินผลงานนักเรียน เพื่อฝึกการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นในกลุ่มตนเอง อันเป็นการปูพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสุข

2. โรงเรียนวัดเช่าสิงห์

2.1 ข้อสังเกตของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ในประเด็นต่อไปนี้

2.1.1 ความเหมาะสมของรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์

1) เมื่อจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์แล้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเช่าสิงห์ ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาความถูกต้องของคำอธิบายรายวิชา ความสอดคล้องเนื้อหา กับผลการเรียนรู้ ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหากับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ความถูกต้องชัดเจนของเนื้อหา เมื่อพิจารณาแล้ว มีความเหมาะสมทุกประการ

2) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ผู้อำนวยการโรงเรียน ได้ตรวจสอบความถูกต้องของแผนการจัดการเรียนรู้ตามหัวข้อที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ มีความถูกต้องและสอดคล้องกันทุกหัวข้อ

2.1.2 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์กำหนดจำนวนหน่วยกิต เป็น 0.5 หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 20 ชั่วโมง มีความเหมาะสม

2.1.3 ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ เนื่องจากนักเรียนที่นำมาทดลองเรียนรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 จำนวน 9 คน ดังนั้น การปฏิบัติกิจกรรม จึงมีปัญหาบางกิจกรรมที่นักเรียนมีพื้นความรู้ต่างกัน แต่ผู้สอนได้พยายามแก้ไขปัญหามา โดยการใช้คำแนะนำและช่วยเหลือนักเรียนที่ปฏิบัติกิจกรรมไม่ทันเพื่อน

2.1.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ ประกอบการเรียนรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ส่วนใหญ่ผู้สอนจะสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต แล้วมาทำเป็นใบความรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า และบางครั้งจะให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 ค้นคว้าข้อมูลจากสื่อจากอินเทอร์เน็ตประกอบ

2.1.5 ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผลรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ การวัดในด้านผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ผู้สอนได้จัดทำแบบทดสอบที่นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 สามารถตอบได้โดยอิงจากเนื้อหาที่ได้สอนไปในแต่ละชั่วโมง

2.2 ปัญหาของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ไปทดลองใช้ในสถาน การณ์จริง

เนื่องจากโรงเรียนเป็น โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนในแต่ละชั้นเรียนมีจำกัด การจัดการเรียนการสอนรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ จึงต้องรวมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

มาเรียนร่วมกัน ดังนั้น จึงมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะการปฏิบัติกิจกรรมที่นักเรียนมีพื้นความรู้ต่างกัน

2.3 ข้อเสนอแนะการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ไปใช้ในสถานศึกษา

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ในปีการศึกษาต่อไป ควรจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีระดับความรู้ใกล้เคียง หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพียงชั้นเดียว เพราะเนื้อหาที่จัดทำเมื่อนำไปใช้ในสถานการณ์จริง มีความเหมาะสมกับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มากกว่า นักเรียนในระดับชั้นปีที่ 1 หรือ ปีที่ 2

3. โรงเรียนวัดระนาม

3.1 ข้อเสนอแนะของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ชี้นำรายศึกษาไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ในประเด็นต่อไปนี้

3.1.1 ความเหมาะสมของชี้นำรายศึกษา

1) ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดระนาม ได้พิจารณาคำอธิบายรายวิชาชี้นำรายศึกษาที่ครูผู้สอนโรงเรียนวัดระนามได้จัดทำขึ้น มีความเห็นว่าเนื้อหาของรายวิชามีความเหมาะสมกับสภาพบริบทและท้องถิ่นของโรงเรียน เนื้อหาของรายวิชามีความเหมาะสมกับนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นการสร้างความตระหนักให้นักเรียนได้รู้ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น และเพิ่มคุณค่าของท้องถิ่น

2) การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาชี้นำรายศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียนได้ตรวจสอบความถูกต้องของแผนการจัดการเรียนรู้ มีความถูกต้องในหัวข้อที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ทุกหัวข้อ

3.1.2 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาชี้นำรายศึกษา รายวิชาชี้นำรายศึกษากำหนดจำนวนหน่วยกิต เป็น 0.5 หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 20 ชั่วโมง มีความเหมาะสม

3.1.3 ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาชี้นำรายศึกษา

1) กิจกรรมที่ออกแบบไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมตามบริบทโรงเรียนและเนื้อหาของรายวิชาที่เปิดสอน

2) บรรยากาศขณะจัดการเรียนการสอน นักเรียนมีความกระตือรือร้น และมีความสนใจในการปฏิบัติกิจกรรม โดยครูผู้สอนได้ให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือการปฏิบัติกิจกรรมให้ลุล่วงไปด้วยดี

3.1.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้รายวิชานำรายศึกษา การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ส่วนใหญ่จะใช้สื่อจากอินเทอร์เน็ตประกอบการอธิบายเนื้อหา และกสนจัดทำใบความรู้

3.1.5 ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผลรายวิชานำรายศึกษา มีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงตามหน่วยการเรียนรู้ที่ออกแบบ

3.2 ปัญหาของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชานำรายศึกษาไปทดลองใช้ในสถาน การณ์จริง

ไม่มีปัญหาในการนำหลักสูตรรายวิชานำรายศึกษา ไปใช้

3.3 ข้อเสนอแนะการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชานำรายศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา

หน่วยการเรียนในรายวิชานำรายศึกษาบางหน่วยสามารถนำไปใช้กับรายวิชาอื่น ๆ ได้อีกตามบริบทและตามสภาพความเป็นจริง

4. โรงเรียนวัดทอง

4.1 ข้อเสนอแนะของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิเ็จเศรษฐกิจพอเพียง ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ในประเด็นต่อไปนี้

4.1.1 ความเหมาะสมของรายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิเ็จเศรษฐกิจพอเพียง ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทอง ได้พิจารณาคำอธิบายรายวิชา ความสอดคล้องเนื้อหาเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ ความเหมาะสมกับปริมาณเนื้อหา ความถูกต้องชัดเจนของเนื้อหา ความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เมื่อพิจารณาแล้ว มีความเหมาะสมทุกประการ เป็นรายวิชาที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตจริง

4.1.2 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิเ็จเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรายวิชาที่กำหนดไว้ 0.5 หน่วยกิต ใช้เวลาเรียน 20 ชั่วโมง มีความเหมาะสม

4.1.3 ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิเ็จเศรษฐกิจพอเพียง การจัดหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิเ็จเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยออกแบบให้มีความยืดหยุ่น เหมาะกับบริบทของชุมชน

สถานศึกษาและลักษณะของนักเรียน ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนปฏิบัติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้

4.1.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอนใช้สื่อหลายประเภท เป็นต้นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิทยากรของชุมชน ห้องสมุดของชุมชน รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต และให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าจากสื่ออื่น ๆ ที่นักเรียนสนใจ

4.1.5 ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผลรายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อประเมินความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาของนักเรียนแล้ว ผู้สอนยังเน้นสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนในด้านต่าง ๆ โดยการสนทนา สัมภาษณ์ และให้ตอบแบบสอบถาม

4.2 ปัญหาของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียงไปทดลองใช้ในสถาน การณ์จริง ในภาพรวมสถานศึกษามักให้ความสำคัญกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งผลของ O-Net เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานศึกษาจึงไม่ค่อยเห็นความสำคัญของรายวิชาเพิ่มเติมลักษณะที่จัดทำขึ้นนี้

4.3 ข้อเสนอแนะการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในสถานศึกษา ควรเน้นการปฏิบัติจริงและปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบที่จะนำผลจากการเรียนรู้รายวิชาดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยเน้นการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

5. โรงเรียนวัดศรัทธาภิรม

5.1 ข้อเสนอแนะของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ในประเด็นต่อไปนี้

5.1.1 ความเหมาะสมของรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี โรงเรียนศรัทธาภิรมได้จัดทำรายวิชาเพิ่มเติม คือ รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำนา การทำสวน การปลูกพืชผักสมุนไพร การประมง การเลี้ยงสัตว์ การทำปลาร้า กาแพทย์แผนโบราณ การจัดสวน เครื่องปั้นดินเผา การทำอัฐมื่อ การถนอมอาหาร เช่น ขนมเป็ยะ หมูทุบ กุนเชียง ปลาช่อนแดดเดียว โดยใช้กระบวนการสอนสอดคล้องกับรายวิชาพื้นฐานต่าง ๆ ทุกกลุ่มสาระเนื้อหาที่ตรงกับรายวิชานั้น ๆ ซึ่งเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพราะนักเรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ได้ และนักเรียนสามารถลงมือปฏิบัติจริงตามภูมิปัญญาสิงห์บุรีได้

5.1.2 ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ได้กำหนดคำอธิบายรายวิชา กำหนดจำนวนหน่วยกิต กำหนดจำนวนชั่วโมงสอนในแต่ละหน่วยอย่างชัดเจน จึงมีความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

5.1.3 ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย คือ การเรียนรู้จากสถานที่จริง เรียนรู้จากการชมการสาธิตจากเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง และเพื่อให้ นักเรียนได้รับประสบการณ์และใช้กระบวนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และได้สอดแทรกคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างการเรียนการสอน

5.1.4 ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ในการเรียนการสอน รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ผู้สอนได้จัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม เนื่องจากให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจากเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ โดยใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้จากสถานที่จริง เช่น การเรียนเรื่อง การจักสานพัดร่วมกับโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลม่วงหมุ่ การศึกษาเครื่องปั้นดินเผาที่พิพิธภัณฑ์เตาเผาแม่น้ำน้อย การทำเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำสวน การปลูกพืชสมุนไพร จากเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1.5 ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผลรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ในการวัดและประเมินผลรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี มีการทดสอบก่อนเรียน หลังเรียน เพื่อวัดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี รวมทั้งการวัดและประเมินจากผลงานที่ลงมือปฏิบัติของนักเรียน

5.2 ปัญหาของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ไปทดลองใช้ในสถาน การณ์จริง การนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ไปจัดการเรียนการสอน ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้โดยตรง เนื่องจากชั่วโมงในตารางสอนไม่เพียงพอ ในบางหน่วยการเรียนจึงต้องสอนโดยสอดแทรกไว้กับรายวิชาพื้นฐานที่มีเนื้อหาวิชา สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชาเพิ่มเติม

5.3 ข้อเสนอแนะการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ไปใช้ในสถานศึกษา

5.3.1 ก่อนที่ครูผู้สอนจะนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ไปสอนนั้น ครูผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อ

จะเป็นความรู้พื้นฐานและความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดสิงห์บุรีในด้านต่าง ๆ อย่าง
ถ่องแท้

5.3.2 ครูผู้สอนควรพิจารณาว่าหน่วยการสอนบางหน่วยในรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่น
สิงห์บุรี อาจนำไปสอนโดยการบูรณาการไว้ในรายวิชาพื้นฐานที่มีเนื้อหาสอดคล้องกัน

5.3.3 ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นการบูร
ณาการ โดยเฉพาะการบูรณาการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่สำคัญ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.2 เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.2.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการเข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1) ประชากร คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 105 โรงเรียน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 5 โรงเรียน เลือกมาโดยใช้วิธีจับฉลาก ได้แก่ (1) โรงเรียนวัดท่าอิฐ (2) โรงเรียนวัดเจ้าสิงห์ (3) โรงเรียนวัดระนาม (4) โรงเรียนวัดทอง และ (5) โรงเรียนศรัทธาภิรม แต่ละโรงเรียนเลือกครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนละ 4 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน สำหรับการเข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับทดลองการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1) ประชากร คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 105 โรงเรียน

2) กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี จำนวน 5 โรงเรียน (โรงเรียนเดียวกับที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่เข้ารับการอบรมและพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง) สุ่มตัวอย่างนักเรียนมาโรงเรียนละ 1 ห้อง โดยการสุ่มแบบกลุ่ม สำหรับการทดลองใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้พัฒนาขึ้น

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) แบบรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ 1 ให้แก่กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 20 คน ระยะเวลาการฝึกอบรม 2 วัน โดยสาระของการฝึกอบรม ได้แก่ ชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย ทดสอบก่อนการฝึกอบรมเพื่อประเมินความรู้เดิมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม บรรยายรวมเพื่อเสริมความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ฝึกปฏิบัติการกิจกรรมกลุ่มย่อยเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตร อภิปรายผลและสรุปการฝึกอบรม พร้อมทั้งมอบหมายงานให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม นำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แต่ละโรงเรียนจัดทำขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนในโรงเรียนที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติการสอนอยู่ และทดสอบหลังการฝึกอบรมเพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละโรงเรียน (โรงเรียนละ 4 คน) นำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้าร่วมจัดทำขึ้น ไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง

(ครูที่เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 4 คน ร่วมกันทดลองใช้หลักสูตร โดยทดลอง 1 ห้องเรียน) โดยผู้วิจัยทำการนิเทศการสอนของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน

ผู้วิจัยจัดการฝึกอบรมครั้งที่ 2 ระยะเวลาการฝึกอบรม 1 วัน โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแต่ละโรงเรียนรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การพัฒนาทักษะ/กระบวนการ และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งรายงานปัญหาและแนวทางแก้ไข

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการทดสอบค่าที (t-test แบบ dependent) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนรายวิชาเพิ่มเติมที่จัดการเรียนการสอนโดยครูของแต่ละโรงเรียน โดยการทดสอบเครื่องหมาย (sign-test) และศึกษาการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมของแต่ละโรงเรียน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัย มีดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการพัฒนาเอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประกอบด้วยเนื้อหาสาระจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่องที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ เรื่องที่ 4 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเรื่องที่ 5 แนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้ตรวจสอบคุณภาพของเอกสาร ในด้านความถูกต้องของเนื้อหาสาระและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

ตอนที่ 2 ผลการประเมินการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การประเมินผลการอบรมครูและผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยกลุ่มตัวอย่างคือครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในแต่ละโรงเรียนในสถานการณ์จริง มีดังนี้

2.1 ผลการอบรมครูปรากฏว่า

1) ผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ผลการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรงเรียน ได้แก่ รายวิชาทำอิฐศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดทำอิฐ รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดเช่าสิงห์ รายวิชาชี้นำรายศึกษาของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดระนาม รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดทอง และรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดศรัทธาภิรม

2.2 ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาโดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แต่ละโรงเรียนในสถานการณ์จริง มีดังนี้

1) ผลการทดลองใช้ รายวิชาทำอิฐศึกษา สรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก และระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุด

2) ผลการทดลองใช้ รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ สรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก และระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

3) ผลการทดลองใช้รายวิชาชี้นำรายศึกษา สรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง และระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

4) ผลการทดลองใช้ รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก และระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

5) ผลการทดลองใช้ รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี สรุปได้ว่า ประชากรนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับการพัฒนาทักษะ/กระบวนการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก และระดับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

2. อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบหลักสูตรท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มีข้อสังเกตดังนี้

2.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยการพัฒนาเอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 5 เรื่องนั้น เนื้อหาสาระของเอกสารได้เสนอประเด็นสำคัญ คือ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการออกแบบหน่วยการเรียนรู้โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเนื้อหาที่นำเสนอดังกล่าว เป็นประโยชน์สำหรับกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่จะนำความรู้จากการศึกษาเอกสารประกอบการฝึกอบรมไปใช้เป็นคู่มือการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในส่วนของ การเขียนคำอธิบายรายวิชา การแบ่งโครงสร้างรายวิชา การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมและการจัดการเรียนการสอน

การที่ครูสังคมนศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างได้ศึกษาเนื้อหาจากเอกสารการฝึกอบรมดังกล่าว นับว่าเป็นการศึกษาด้วยตนเองเพิ่มเติมหลังจากผู้วิจัยได้จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการไปแล้ว จึงทำให้สามารถจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถูกต้อง สามารถการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ได้ครบถ้วนตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างรายวิชานั้น ๆ นับว่าเอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เหมาะที่จะเป็นคู่มือสำหรับครูผู้สอนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนของจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม การศึกษาเอกสารดังกล่าว เป็นการศึกษาได้ด้วยตนเอง เป็นการประหยัดทั้งทรัพยากร และเวลา ไม่จำกัดสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล ที่ชัยงค์ พรหมวงศ์ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับหลักการของชุดฝึกอบรมทางไกลไว้ในข้อที่ว่า ชุดฝึกอบรมทางไกลมุ่งสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความสามารถ และความสะดวกของแต่ละคน โดยพึ่งพาจากวิทยากรน้อยที่สุด (ชัยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์, 2540) ดังนั้น ครูผู้สอนจึงสามารถใช้เอกสารเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคู่มือในการจัดทำหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ผลสัมฤทธิ์ในการฝึกอบรมหลังการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ก็เป็นไปตามสมมุติฐานที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

2.3 ผลการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างแต่ละโรง ได้แก่ รายวิชาทำอิฐศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดท่าอิฐ รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดเช่าสิงห์ รายวิชาชี้นำรายศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดระนาม รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดทอง และรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดศรีทวาริกรม นั้น กลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนดังกล่าวได้จัดทำรายวิชาเพิ่มเติม โดยการศึกษาบริบทของชุมชนของโรงเรียน และแนวคิดสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

ทั้ง 5 รายวิชา จึงเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนของโรงเรียนแต่ละโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ เขาวนันทน์ ชันชเกษ (2550) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีหลักการตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียนและเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น เบญจมาศ ศรีนวล (2552) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ก็มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก่อน และผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า นโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดกิจกรรมทุกอย่างทุกประเด็น โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ตามสภาพปัญหาชุมชน ความต้องการของชุมชน และความต้องการของนักเรียนและส่งเสริมให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับสำราญ โคตรบุรี (2552) ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีคุณภาพสอดคล้องตอบสนองความต้องการและความสนใจของนักเรียนและเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น และงานวิจัยของพระปัญญาวุฒิ รุชมรัมย์ (2553) เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง วิถีชีวิตไทยรามัญบ้านบางขันหมาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสอบถาม พบว่า สถานศึกษา สถาบันศาสนา และชุมชน ควรร่วมมือกันบูรณาการการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเรียนแล้วสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยชุมชนยอมรับและมีส่วนร่วมในการจัดทำสาระการเรียนรู้ตลอดจนกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันอย่างดี ระหว่างผู้เกี่ยวข้องและสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรมุ่งเน้นปลูกฝังให้เยาวชนเกิดความสำนึกรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเป็นตัวตนที่แท้จริงของตนเองและปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อชุมชน ตลอดจนสร้างภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

จากงานวิจัยที่นำมาทบทวนดังกล่าว จะพบว่า การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องศึกษาบริบทของชุมชนหรือท้องถิ่น สถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียน แล้วจึงพัฒนาหลักสูตรรายวิชาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พัฒนาโดยกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แต่ ละโรงเรียนในสถานการณ์จริง ได้แก่ (1) รายวิชาทำอิฐศึกษา (2) รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ (3) รายวิชาชี้นำร้ายศึกษา (4) รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจ และ (5) รายวิชาภูมิปัญญา ท้องถิ่นสิงห์บุรี พบว่า นักเรียนทั้ง 5 โรงเรียนที่เรียนรายวิชาเพิ่มเติมดังกล่าว มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย ภิญโญ (2554) ที่วิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองจอกวิทยา จังหวัดเพชรบุรี มลิวัลย์ กิ่งกาญจนโรจน์ (2555) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เรื่อง ฉลากสินค้า และสินค้าอันตราย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 ทวิช ลักษณ์สง่า (2556) วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการศึกษา ท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ณัฐยา ศิริสวัสดิ์ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัย และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมรายวิชา เพิ่มเติมสาระท้องถิ่น เรื่องประเพณีที่สำคัญของบ้านท่าแร่สกลนคร สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 และ วิจิตร วิไลพรหม (2559) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชุมชนนาบอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 งานวิจัยดังกล่าว พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อน เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชา เพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 5 เรื่อง เป็นเอกสารที่จัดทำเป็นคู่มือประกอบการ ฝึกอบรม ที่ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ โดยนำความรู้จากการศึกษาเอกสารไปจัดทำหลักสูตรให้สถานศึกษา โดยเฉพาะในส่วน ของหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม ที่ให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นและผู้เรียน รวมทั้งการบูรณาการ แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนั้น เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ นอกเหนือจากเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองครั้งนี้

3.1.2 หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 โรงเรียนพัฒนาขึ้นนั้น ได้แก่ รายวิชาทำอิฐศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดท่าอิฐ รายวิชาชุมชนบ้านเช่าสิงห์ ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดเช่าสิงห์ รายวิชาชีน้ำรัยศึกษา ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดระนาม รายวิชาวิถีชีวิตไทย ภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดทอง และรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นสิงห์บุรี ของกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนวัดศรัทธาภิรม ส่วนใหญ่เป็นรายวิชาเพิ่มเติมที่ใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษา แต่หากสถานศึกษาใดที่สอนในระดับมัธยมศึกษาจะนำรายวิชาดังกล่าวไปจัดการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนของตนเอง ครูผู้สอนสามารถปรับรายวิชาเพิ่มเติมดังกล่าวให้เหมาะสมกับระดับชั้นที่สอน โดยเฉพาะปรับในส่วนของผลการเรียนรู้และกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับชั้นที่ปฏิบัติงานสอนอยู่

3.1.3 ตัวอย่างหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่กลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนทั้ง 5 แห่ง จัดทำขึ้นในส่วนของคำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ ตลอดจนโครงสร้างรายวิชานั้น ครูผู้สอนสามารถใช้เป็นตัวอย่างหรือแนวทางในการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมสำหรับสถานศึกษาของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้โรงเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เผยแพร่รายวิชาเพิ่มเติมที่จัดทำขึ้น ไปขยายผลในโรงเรียนเครือข่ายต่อไป

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้จัดทำจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นเอกสารประกอบการที่เน้นจัดทำเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ จึงควรมีการวิจัยโดยการพัฒนาเป็นสื่อประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะสื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อความสะดวกในการใช้เอกสารประกอบการฝึกอบรม

3.2.2 ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่กลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนทั้ง 5 แห่ง จัดทำขึ้น โดยโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างทำการวิจัยเพื่อติดตามผลการใช้หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม สำหรับการจัดการเรียนการสอนในภาคการศึกษาอื่น ๆ และครูผู้สอนอาจปรับรายวิชาที่ตนเองพัฒนาให้มีความยืดหยุ่นสำหรับให้นักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ ของสถานศึกษาอีกด้วย โดยศึกษาถึงผลการใช้หลักสูตร ในส่วนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาทักษะ/กระบวนการ และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- _____. (2553). *นิยามคำศัพท์หลักสูตร: หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เกษมศรี สมสาร. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เรื่อง แหล่งท่องเที่ยวเมืองพิบูลมังสาหาร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
ครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัย
ราชภัฏอุบลราชธานี. อุบลราชธานี.
- ขจรศักดิ์ ลำลี. (2554). *การพัฒนาบุคลากรด้านการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้หลักสูตร
ท้องถิ่น โรงเรียนบ้านโนนจาน อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม. มหาสารคาม.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์. (2540). ชุดการสอนรายบุคคล. ใน *เอกสารการสอน
ชุดวิชาสื่อการศึกษาพัฒนาสรร*. (หน่วยที่ 4). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์,
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เชาวนนท์ ชันชเกษ. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เรื่อง เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการ
สอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. อุบลราชธานี.
- ณัฐยา ศิริสวัสดิ์. (2557). *การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา*

ศาสนา และวัฒนธรรมรายวิชาเพิ่มเติมสาระท้องถิ่น เรื่องประเพณีที่สำคัญของบ้านท่าแร่ สกลนคร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนครพนม. นครพนม.

ทวิช ลักษณ์สง่า. (2556). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการศึกษาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).

สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.

บุปผา สิงห์สถิต. (2554). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คำขวัญเมืองสุพรรณ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. ลพบุรี.

เบญจมาศ ศรีนิวล. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เกี่ยวกับชุมชนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. ลพบุรี.

ประเวศ วลี. (2541). ปาฐกถาป่วย อิงภาการณ์ ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

_____. (2542). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแบบแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน

ปราณี สังขะตะววรรณ, และสิริวรรณ ศรีพล. (2545). การออกแบบหลักสูตร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีทางการสอน*. (หน่วยที่ 2). นนทบุรี: บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ปริยานันท์ เหมนไธสง. (2558). การพัฒนารายวิชาเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต ไม่ได้

ตีพิมพ์). สาขาวิชานวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

มหาสารคาม.

พงษ์ศักดิ์ นามประมา. (2557). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สู่ความเป็นพลเมืองอาเซียนด้วยรูปแบบการสอน โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ในรายวิชาเพิ่มเติม ส 33202

อาเซียนศึกษา 2 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.

- พระปัญญาวุดิ รุชมรามัญ. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง วิถีชีวิตไทยรามัญบ้านบาง
ชั้นหมาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
ลพบุรี.
- พิสิฐ ลือธรรม. (2549). *ปรัชญาการพัฒนา : ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ มิติธรรมศาสตร์และ
การเมือง. เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการปราชญ์เพื่อแผ่นดิน : ทฤษฎีใหม่ตามแนว
พระราชดำริ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. นนทบุรี: สถาบันนโยบายการศึกษา.*
- มลิวัดย์ กิ่งกาญจนโรจน์. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
เรื่อง ฉลากสินค้าและสินค้าอันตราย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
ลพบุรี.
- รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง
ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางคาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาสงขลา เขต 1.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์).
สาขาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัย ทักษิณ. สงขลา.
- รุ่งนภา นุดราวาศ์. (2553). *การออกแบบหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. ใน ประมวล
สาระชุดวิชาสัมมนาหลักสูตรและการสอน. (หน่วยที่ 5). นนทบุรี: บัณฑิตศึกษา,
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- วรนุช อุษณกร. (2544). *ในหลวงผู้ทรงพระอัจฉริยภาพ. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.*
- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2554). *การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ใน ประมวลสาระชุดวิชาการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา. (หน่วยที่ 2). นนทบุรี: บัณฑิตศึกษา, สาขาวิชา
ศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.*
- วันชัย ภิญโย. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง หนองจอกศึกษา สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหนองจอกวิทยา จังหวัดเพชรบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.*
- วิจิตร วิไลพรหม. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เรื่อง ป่าชุมชนนาบอน กลุ่มสาระ
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. (วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน,*

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.

สยามล เพียรงาน. (2553). *การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อการออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น: กรณีของตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาการสอนภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศึกษาและสังคมแห่งชาติ. (2547). *แนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษาบนฐานรากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2549). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. คณะอนุกรรมการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศึกษาและสังคมแห่งชาติ
สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศึกษาและสังคมแห่งชาติ (สศช.). *เอกสารเรื่อง “เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง”* สืบค้นจาก
www.nesdb.go.th/download/article/article_20150727175920.pdf.

เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2559.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2549). *แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). *รายงานการวิจัย เรื่อง การน้อมนำแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติในสถาบันราชภัฏ* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

สำราญ โคตรบุรี. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุจังหวัดอุบลราชธานี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. อุบลราชธานี.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2554). *การจัดการเรียนรู้สาระประวัติศาสตร์ (2)*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้สังคมศึกษา*. หน่วยที่ 13 นนทบุรี: บัณฑิตศึกษา, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

_____. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรและการออกแบบการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาสาระและวิทยวิธีทางสังคมศึกษา*. หน่วยที่ 10. นนทบุรี: บัณฑิตศึกษา, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

_____. (2559). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนตาม*

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูสังคมศึกษา. วารสารวิจัยและพัฒนาทะเล
 หลักสูตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม –
 ธันวาคม 2559. 24- 48.

สิริวรรณ ศรีพหล, อรุณี หรดาล, สุวรรณิ ะหกร และจุฬารัตน์ ธรรมประทีป. (2556). การ
 ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ตามแนวทางบูรณาการความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน. ใน
 เอกสาร ผีกรอบมครุ เรื่อง การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางบูรณาการความรู้เกี่ยวกับ
 ประชาคมอาเซียน. จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการฝึกอบรมในโครงการบริการวิชาการแก่
 สังคมประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2556. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนทรทิพย์ บุญสมบัติ. (2551). การสอนแบบบูรณาการ ใน *ประมวลสาระชุดวิชาวิทยาการการ
 จัดการเรียนรู้*. (หน่วยที่ 14). นนทบุรี: บัณฑิตศึกษา, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์,
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุนทร กุลวัฒนารพงศ์. (2544). *ตามรอยพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่*.
 กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียง : การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

_____. (2549). *ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลย
 เดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493 – 2546 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*.
 คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อลงกรณ์ ไชยราย. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ท้องถิ่นดินแดนแม่เอย
 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏเชียงราย. เชียงราย.

อภิชัย พันธเสน. (2551). *การวิจัยและพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง*. เอกสารประกอบ
 การประชุมวิชาการ “เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม” ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดิน
 เชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
 กรุงเทพมหานคร: เซน ปรีณิตัง.

อุดมพร อมรธรรม. (2549). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์แสงดาว.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ชื่อ-สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณี ยะหะกร
 วุฒิการศึกษา ค.บ. วิชาเอกการสอนภาษาไทย - การสอนสังคมศึกษา
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ค.ม. วิชาเอกการสอนภาษาไทย
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ค.ด. วิชาเอกหลักสูตรและการสอน
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ชื่อ อาจารย์ปราณี ศรีพงษ์
 วุฒิการศึกษา กศ.บ. (สังคมศึกษา)
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 ค.ม. (มัธยมศึกษา – การสอนสังคมศึกษา)
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ตำแหน่ง วิทยฐานะ เชี่ยวชาญ อันดับ ค.ศ.4
 ข้าราชการบำนาญ สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
3. ชื่อ ดร.วิชัย วงศ์สุวรรณ
 วุฒิการศึกษา กศ.บ (การศึกษาระดับบัณฑิต)
 วิชาเอกสังคมศึกษา (เกียรตินิยมอันดับ 2)
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา
 ศศ.ม (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาการสอนสังคมศึกษา
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 ปรัช. (ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต) วิชาเอกหลักสูตรและการสอน
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 ตำแหน่ง ครูวิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ
 โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัยสมบูรณ์กุลกันยา
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 16
 กระทรวงศึกษาธิการ

ภาคผนวก ข

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรม

เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการฝึกอบรม
เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินความรู้เดิมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง “แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม”

คำแนะนำ ข้อสอบมีจำนวน 20 ข้อ ใช้เวลาสอบ 30 นาที โปรดอ่านคำถามต่อไปนี้ทีละข้อแล้วทำเครื่องหมาย X ทับตัวเลขหน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. สาระการเรียนรู้ใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง

1. สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
2. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
3. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์
4. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์
5. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

2. รายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาแบ่งได้เป็นกี่ประเภท

1. รายวิชาพื้นฐาน
2. รายวิชาเพิ่มเติม
3. รายวิชาเลือกเสรี
4. ข้อ 1 และข้อ 2 ถูก
5. ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ถูก

3. แนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรสถานศึกษา สามารถจัดทำหลักสูตรได้ในรูปแบบใด

1. การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. การบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 3. การกำหนดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 4. ข้อ 1 และข้อ 3 ถูก
 5. ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ถูก
4. นายแพทย์ ประเวศ วะสี (2542 : 34 – 36) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าอย่างไร
1. เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจสีเขียว
 2. เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่เน้นความสันโดษ
 3. เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่เน้นความพอมี พอกิน
 4. เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่ส่งเสริมความประหยัด อุดหนุน
 5. เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจที่มีรูปแบบเป็นทางสายกลาง หรือเศรษฐกิจแบบมีขั้วมาปฏิบัติ
5. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับใด
1. ฉบับที่ 5
 2. ฉบับที่ 6
 3. ฉบับที่ 7
 4. ฉบับที่ 8
 5. ฉบับที่ 9
6. ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวถึง นัยสำคัญของแนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงว่ามีองค์ประกอบหลักสำคัญอยู่ 3 ประการ ประการแรก คือข้อใด
1. ความสามัคคี
 2. ความมั่งคั่ง
 3. คนเป็นที่พึ่งแห่งตน
 4. การรวมกลุ่มของชาวบ้าน
 5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น
7. ความพอประมาณ หมายถึง ข้อใด
1. ความรู้ตัว

2. ความสันโดษ
 3. ความไม่ละโมภ
 4. การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
 5. ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังกม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น
8. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยข้อใด
1. รอบรู้
 2. รอบคอบ
 3. ระมัดระวัง
 4. ข้อ 1 และ ข้อ 2 ถูก
 5. ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ถูก
9. การบูรณาการมีความสำคัญอย่างไร
1. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้
 2. เป็นการบูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ
 3. เป็นการบูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติ
 4. เป็นการบูรณาการให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมโนคติของวิชาต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย
 5. ทุกข้อที่กล่าวมา
10. วิธีการบูรณาการที่จัดได้ว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ มีด้วยกันกี่วิธี
1. 2 วิธี
 2. 3 วิธี
 3. 4 วิธี
 4. 5 วิธี
 5. 6 วิธี
11. “ผู้สอนออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้สอนหลายคนมาจากหลายวิชามาวางแผนร่วมกันเพื่อรวมองค์ประกอบของเรื่อง แนวคิด หรือปัญหา แล้วให้ผู้สอนแต่ละท่านแยกกันสอนตามวิชาของตน ชิ้นงานที่ให้นักเรียนทำขึ้นอยู่กับผู้สอนแต่ละวิชา” จากข้อความดังกล่าวเป็นวิธีการบูรณาการแบบใด
1. บูรณาการแบบคู่ขนาน
 2. บูรณาการแบบข้ามวิชา

3. บูรณาการแบบสอดแทรก
 4. บูรณาการแบบสหวิทยาการ
 5. บูรณาการแบบสอดแทรกและข้ามวิชา
12. อุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการภายในกลุ่มสาระคือข้อใด
1. ครูไม่เข้าใจกระบวนการในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 2. นักเรียนขาดความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 3. ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 4. ขาดความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษา
 5. บริบทของสถานศึกษาไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
13. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา โดยมีขั้นตอนแรกคือข้อใด
1. การกำหนดวิสัยทัศน์
 2. การกำหนดปรัชญาและปณิธาน
 3. การกำหนดจุดหมาย
 4. การกำหนดเนื้อหาสาระ
 5. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
14. การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม มีองค์ประกอบสำคัญกี่ส่วน อะไรบ้าง
1. 2 ส่วน ได้แก่ การเขียนคำอธิบายรายวิชาและวัตถุประสงค์ของรายวิชา
 2. 2 ส่วน ได้แก่ โครงสร้างรายวิชาและการกำหนดเวลา
 3. 3 ส่วน ได้แก่ คำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้ และโครงสร้างรายวิชา
 4. 3 ส่วน ได้แก่ คำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์ และโครงสร้างรายวิชา
 5. 4 ส่วน ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ คำอธิบายรายวิชา
15. จุดมุ่งหมายในส่วนที่เป็นพฤติกรรมกรเรียนรู้ ได้แก่พฤติกรรมใดบ้าง
1. พฤติกรรมกรเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย
 2. พฤติกรรมกรเรียนรู้ด้านเจตพิสัย
 3. พฤติกรรมกรเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย
 4. ข้อ 1 และข้อ 2 ถูก
 5. ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ถูก
16. ขั้นตอนแรกในการจัดทำหน่วยบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ คือข้อใด
1. ศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง

2. ศึกษาตัวชี้วัดและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
 3. ศึกษาตัวชี้วัดและจัดทำแผนผังหน่วยบูรณาการ
 4. ศึกษาสาระการเรียนรู้แกนกลาง และแผนผังหน่วยบูรณาการ
 5. ศึกษาสาระการเรียนรู้แกนกลาง และแผนผังหน่วยบูรณาการ
17. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระใดต่อไปนี้อาจบูรณาการกับสาระอื่น ๆ ได้มากที่สุด
1. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม และจริยธรรม
 2. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง
 3. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์
 4. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์
 5. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์
18. ขั้นตอนแรกในการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ คือข้อใด
1. การกำหนดสื่อและแหล่งวิทยาการในชุมชน
 2. การกำหนดวิธีการและเกณฑ์ในการวัดและประเมินผล
 3. การกำหนดผู้สอนของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้
 4. การกำหนดหัวข้อเรื่องที่ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน
 5. การกำหนดวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้
19. ข้อใดกล่าวถูกต้องที่สุดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้
1. ครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ต้องกำหนดประเด็นเนื้อหาให้สอดคล้องกัน
 2. ครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ต้องมีการวัดและประเมินผลที่ใช้เครื่องมือและเกณฑ์เดียวกัน
 3. ครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ต้องมีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบทีม
 4. ครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ต้องใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้เดียวกัน
 5. ครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้สามารถออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้หลากหลาย
- แต่ให้อยู่ภายใต้หัวข้อเดียวกัน
20. ข้อใดคือ องค์ประกอบสำคัญของหน่วยการเรียนรู้
1. มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้

2. สารระการเรียนรู้ และชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนปฏิบัติ
3. การประเมินผล
4. กิจกรรมการเรียนรู้ และ สื่อและแหล่งเรียนรู้
5. ทุกข้อที่กล่าวมา

กระดาษคำตอบแบบประเมินผลตนเองก่อนการฝึกอบรม

เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม

ก่อนการฝึกอบรม											
ข้อ 1	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 11	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 2	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 12	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 3	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 13	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 4	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 14	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 5	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 15	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 6	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 16	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 7	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 17	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 8	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 18	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 9	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 19	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 10	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 20	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

เฉลยคำตอบแบบประเมินผลตนเองก่อนการฝึกอบรม

เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม

ก่อนการฝึกอบรม			
ข้อ 1	3	ข้อ 11	1
ข้อ 2	4	ข้อ 12	1
ข้อ 3	5	ข้อ 13	3
ข้อ 4	5	ข้อ 14	3
ข้อ 5	5	ข้อ 15	5
ข้อ 6	3	ข้อ 16	1
ข้อ 7	5	ข้อ 17	1
ข้อ 8	5	ข้อ 18	4
ข้อ 9	5	ข้อ 19	5
ข้อ 10	3	ข้อ 20	5

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรม
เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการ
หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอน
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

- วัตถุประสงค์** เพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เข้ารับการฝึกอบรม เรื่อง “แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม”
- คำแนะนำ** ข้อสอบมีจำนวน 20 ข้อ ใช้เวลาสอบ 30 นาที โปรดอ่านคำถามต่อไปนี้ที่ละข้อแล้วทำเครื่องหมาย X ทับตัวเลขหน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียวลงในกระดาษคำตอบ

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีส่วนที่กล่าวถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในส่วนใด
 1. จุดหมาย
 2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
 3. มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลางทั้ง 8 กลุ่มสาระ
 4. ข้อ 1 และข้อ 2 ถูก
 5. ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ถูก
2. ข้อใดคือ ความหมายของรายวิชาเพิ่มเติม
 1. เป็นรายวิชาเลือกเสรี
 2. เป็นรายวิชาที่มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
 3. เป็นรายวิชาที่สนองความต้องการและความถนัดของผู้เรียน
 4. เป็นรายวิชาที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนให้กับนักเรียน
 5. เป็นรายวิชาที่พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางโดยสถานศึกษาจัดรายวิชาให้สอดคล้องกับจุดเน้น ความต้องการ และความถนัดของผู้เรียน และของท้องถิ่น
3. การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใดต่อไปนี้ น่าจะเป็นที่นิยมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด
 1. ภาษาไทย

2. วิทยาศาสตร์
 3. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 4. สุขศึกษาและพลศึกษา
 5. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
4. การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเรื่องใด
1. ทางหลักธรรม
 2. ความมีเหตุผล
 3. ความสันโดษ
 4. ความอดทน อุดม
 5. ทางสายกลางและความไม่ประมาท
5. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นส่วนหนึ่งในแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตให้แก่คนไทยนำไปปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. ใดเป็นต้นมา
1. พ.ศ. 2517
 2. พ.ศ. 2521
 3. พ.ศ. 2530
 4. พ.ศ. 2540
 5. พ.ศ. 2545
6. แนวคิดของนายแพทย์ ประเวศ วะสี เศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา คือข้อใด
1. เศรษฐกิจสีเขียว
 2. เศรษฐกิจพอมี พอกิน
 3. เศรษฐกิจทางสายกลาง
 4. เศรษฐกิจความสันโดษ
 5. เศรษฐกิจการประหยัดและอุดม
7. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง ข้อใด
1. ความรู้ตัว
 2. ความมีสติสัมปชัญญะ
 3. ความอดทน
 4. ความไม่ประมาท
 5. การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลง
8. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีเงื่อนไขสำคัญ 2 ประการ ได้แก่อะไรบ้าง

1. มีน้ำใจและมีค่านิยมที่ดีงาม
2. มีคุณธรรมและมีความอดทน
3. มีความรู้และมีคุณธรรม
4. มีเหตุผลและยึดทางสายกลาง
5. มีความประหยัดและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

9. ข้อใดต่อไปนี้อีกกล่าวไม่ถูกต้อง

1. การบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีการนำศาสตร์ต่าง ๆ หลายสาขาวิชาที่มีความ
เกี่ยวข้องกันมาเชื่อมโยง ผสมผสาน และสนับสนุนซึ่งกันและกัน
2. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์
ความเหมาะสมของผู้เรียน และสาระการเรียนรู้
3. การออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการในวิชาสังคมศึกษา สามารถทำได้ทั้ง
การบูรณาการภายในกลุ่มสาระ และการบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ
4. การออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
และ
สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้
5. การออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการเหมาะสมที่สุดกับกลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

10. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความสำคัญหลายประการ ยกเว้น ข้อใด

1. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระใดสาระหนึ่งได้ดีขึ้น
2. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ
3. ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
4. ช่วยตอบสนองความสามารถของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ตามแนวคิดทฤษฎีปัญญา
5. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถประสานสัมพันธ์และเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

11. “ผู้สอนหลายคนจากหลายวิชามาวางแผนร่วมกันในการกำหนดหัวเรื่อง และกำหนดโครงการ
ร่วมกัน ครูแต่ละรายวิชาแยกกันสอนและให้นักเรียนปฏิบัติตามโครงการย่อยตามที่ตกลงกัน”
จากข้อความดังกล่าวเป็นวิธีการบูรณาการแบบใด

1. บูรณาการแบบคู่ขนาน
2. บูรณาการแบบข้ามวิชา
3. บูรณาการแบบสอดแทรก

4. บูรณาการแบบสหวิทยาการ
 5. บูรณาการแบบสอดแทรกและข้ามวิชา
12. ปัญหาสำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระ คือข้อใด
1. ครูไม่เข้าใจกระบวนการในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 2. ขาดความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในสถานศึกษา
 3. นักเรียนขาดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 4. ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
 5. บริบทของสถานศึกษาไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ
13. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรวิชาบังคับศึกษา เมื่อผู้จัดทำหลักสูตรดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือข้อใด
1. การกำหนดพันธกิจ
 2. การกำหนดหลักการ
 3. การกำหนดจุดหมาย
 4. การกำหนดเนื้อหาสาระ
 5. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
14. ผลการเรียนรู้ (Learning outcome) หมายถึง ข้อใด
1. วัตถุประสงค์ของรายวิชา
 2. เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้
 3. พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน
 4. สิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน
 5. เป้าหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาเพิ่มเติมที่สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดขึ้น
15. การจัดหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีแนวทางในการจัดทำวิธีใดบ้าง
1. กำหนดประเด็น/หัวเรื่อง แล้วจึงวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่นำมาบูรณาการ
 2. วิเคราะห์และเลือกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ แล้วจึงกำหนดประเด็น/หัวเรื่อง
 3. วิเคราะห์สื่อและแหล่งเรียนรู้ มาตรฐานหรือผลการเรียนรู้ แล้วจึงกำหนดประเด็น/หัวเรื่อง

4. ข้อ 1 และข้อ 2 ถูก
 5. ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ถูก
16. การจัดทำหน่วยบูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ชั้นตอนแรกที่ครูผู้สอนต้องดำเนินการคือข้อใด
1. ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด
 2. ศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง
 3. ศึกษาผลการเรียนรู้
 4. จัดทำแผนผังหน่วยบูรณาการ
 5. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
17. สาระใดในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปจัดทำหน่วยบูรณาการภายในกลุ่มสาระ ได้มากที่สุด
1. สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม และจริยธรรม
 2. สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
 3. สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์
 4. สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์
 5. สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์
18. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เหมาะสมกับวิธีการสอนแบบใดมากที่สุด
1. การสอนแบบโครงงาน
 2. การสอนแบบสตอรีไลน์
 3. การสอนแบบอภิปรายกลุ่ม
 4. การสอนแบบสืบสวนสอบสวน
 5. การสอน โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
19. การจัดทำโครงสร้างรายวิชา (course outline) ประกอบด้วยส่วนสำคัญ คือข้อใด
1. ชื่อรายวิชา
 2. รายชื่อหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชา
 3. จำนวนเวลาเรียนและมาตรฐาน/ตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้
 4. ข้อ 1 และข้อ 2 ถูก
 5. ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ถูก
20. ข้อใดคือ ไม่ใช่องค์ประกอบสำคัญของหน่วยการเรียนรู้

1. บทบาทของผู้สอน
2. มาตรฐานการเรียนรู้/ ตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้
3. สาระการเรียนรู้ และชิ้นงานหรือภาระงานที่นักเรียนปฏิบัติ
4. การวัดและประเมินผล
5. กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อและแหล่งเรียนรู้

กระดาษคำตอบแบบประเมินผลตนเองหลังการฝึกอบรม
เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม

หลังการฝึกอบรม											
ข้อ 1	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 11	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 2	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 12	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 3	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 13	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 4	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 14	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 5	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 15	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 6	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 16	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 7	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 17	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 8	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 18	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 9	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 19	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
ข้อ 10	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	ข้อ 20	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

เฉลยคำตอบแบบประเมินผลตนเองหลังการฝึกอบรม

เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมโดยบูรณาการหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม

หลังการฝึกอบรม			
ข้อ 1	5	ข้อ 11	4
ข้อ 2	5	ข้อ 12	2
ข้อ 3	3	ข้อ 13	4
ข้อ 4	5	ข้อ 14	5
ข้อ 5	1	ข้อ 15	4
ข้อ 6	3	ข้อ 16	1
ข้อ 7	5	ข้อ 17	1
ข้อ 8	3	ข้อ 18	1
ข้อ 9	5	ข้อ 19	5
ข้อ 10	1	ข้อ 20	1

ภาคผนวก ค

**ใบงานการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม
โดยการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**

ใบงานที่ 1

ตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้แกนกลาง

กับสาระการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติม

รายวิชาระดับชั้น.....

สาระที่/มาตรฐาน	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้ แกนกลาง	สาระการเรียนรู้/ รายวิชาเพิ่มเติม

ใบงานที่ 2

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

รหัสวิชา ชื่อรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ผลการเรียนรู้	ความรู้	ทักษะ/ กระบวนการ	คุณลักษณะ อันพึงประสงค์	สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน

--	--	--	--	--

ใบงานที่ 3

คำอธิบายรายวิชา

รหัสวิชา..... ชื่อรายวิชา

รายวิชาเพิ่มเติม..... กลุ่มสาระการเรียนรู้.....

ระดับชั้น..... นำหนักวิชา.....หน่วยกิต เวลา.....ชั่วโมง

ศึกษา

โดยใช้กระบวนการ.....

เพื่อให้.....

(ต่อด้วยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน)

ผลการเรียนรู้

1.
2.

รวม			100
-----	--	--	-----

ใบงานที่ 5

โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ที่

รหัสวิชา รายวิชา ชั้น

ชื่อเรื่อง	สาระการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)

	รวม	

ภาคผนวก ง

แบบประเมินการพัฒนาทักษะ/กระบวนการ
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียน

แบบประเมินการพัฒนาทักษะ/กระบวนการ
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน

ข้อ	ระดับพฤติกรรม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. กระบวนการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดตัดสินใจ และการคิดอย่างสร้างสรรค์					
2. มีความรอบคอบ ไม่ประมาท					
3. ทำงานเป็นทีมหรือเป็นกลุ่ม โดยมีทักษะการวางแผนการทำงานอย่างมีกฎ กติกา ตลอดจนการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี					
4. มีทักษะในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีอย่างสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชน					
5. มีทักษะในการจัดการความรู้					
6. มีทักษะในการปรับตัว และการประยุกต์ใช้					
7. มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า					
8. มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง					
9. รู้จักควบคุมการใช้จ่ายของตนเอง โดยการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย					
10. มีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวง่าย					

ภาคผนวก จ

**แบบประเมินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียน**

แบบประเมินการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียน

ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย					
2. ความอดทน ขยัน หมั่นเพียร มุ่งมั่นในการทำงาน					
3. ความมีสติ ความรอบคอบในการตัดสินใจ					
4. เห็นคุณค่าของตนเอง พอใจในสิ่งที่เป็นอยู่ ไม่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น					
5. ความประหยัด อุดม					
6. ความสุภาพ อ่อนน้อม					
7. ความสามัคคี					
8. ความมีน้ำใจ การแบ่งปัน เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีจิตอาสาและจิตสาธารณะ					
9. ความสำนึกในการอนุรักษ์และเห็นคุณค่าสิ่งแวดล้อม					
10. ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต					

ภาคผนวก ฉ

ตารางประกอบการฝึกอบรม

เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม

โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตารางประกอบการฝึกอบรม
เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม
โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ครั้งที่ 1)

เวลา	09.00-12.00 น.			12.00	13.00 – 16.30 น.		
	09.00-10.30	10.30	10.45-12.00	-	13.00-15.00	15.00	15.15-16.30
วัน		-		13.00		-	
		10.45				15.15	
1	<p>ลงทะเบียน</p> <p><u>ประชุมรวม</u></p> <p>- ชี้แจง</p> <p>รายละเอียดของ</p> <p>โครงการวิจัย</p> <p>เรื่อง การพัฒนา</p> <p>หลักสูตรรายวิชา</p> <p>เพิ่มเติม โดย</p> <p>บูรณาการหลัก</p> <p>ปรัชญาของ</p> <p>เศรษฐกิจพอเพียง</p> <p>สำหรับครูผู้สอน</p> <p>กลุ่มสาระการ</p> <p>เรียนรู้สังคม</p> <p>ศึกษา ศาสนา</p> <p>และวัฒนธรรม</p> <p>- ทำแบบทดสอบ</p>	พัก	<p><u>ประชุมรวม</u></p> <p><u>บรรยาย</u></p> <p>1) แนวคิดเกี่ยวกับ</p> <p>กระบวนการพัฒนา</p> <p>หลักสูตรรายวิชา</p> <p>เพิ่มเติม</p> <p>2) แนวคิดเกี่ยวกับ</p> <p>หลักปรัชญาของ</p> <p>เศรษฐกิจพอเพียง</p>	พัก	<p><u>ประชุมรวม</u></p> <p><u>บรรยาย (ต่อ)</u></p> <p>3) แนวคิด</p> <p>เกี่ยวกับการ</p> <p>บูรณาการ</p> <p>4) ขั้นตอนการ</p> <p>พัฒนาหลักสูตร</p> <p>รายวิชาเพิ่มเติม</p> <p>โดยบูรณาการ</p> <p>หลักปรัชญา</p> <p>ของเศรษฐกิจ</p> <p>พอเพียง</p>	พัก	<p><u>ฝึกปฏิบัติ</u></p> <p><u>กิจกรรม</u></p> <p><u>กลุ่มย่อย</u></p> <p>- แบ่งกลุ่มเพื่อ</p> <p>พัฒนาหลักสูตร</p> <p>รายวิชาเพิ่มเติม</p> <p>โดยบูรณาการ</p> <p>หลักปรัชญา</p> <p>ของเศรษฐกิจ</p> <p>พอเพียง</p>

เวลา	09.00-12.00 น.			12.00	13.00 – 16.30 น.		
	09.00-10.30	10.30	10.45-12.00	-	13.00-15.00	15.00	15.15-16.30
วัน		- 10.45		13.00		- 15.15	
2	ก่อนการฝึก อบรม <u>ฝึกปฏิบัติ</u> <u>กิจกรรม</u> <u>กลุ่มย่อย (ต่อ)</u> - แบ่งกลุ่มเพื่อ พัฒนาหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง		<u>ประชุมรวม</u> - รายงานการจัดทำ หลักสูตรรายวิชา เพิ่มเติม ของแต่ละ กลุ่ม - เมื่อแต่ละกลุ่ม นำเสนอแล้ว สมาชิกในกลุ่ม อื่น ๆ ร่วมกัน อภิปราย และ ให้ข้อเสนอแนะ <u>ประชุมรวม</u> 5) แนวทางการ ออกแบบหน่วย การเรียนรู้โดย บูรณาการหลัก ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง		<u>ฝึกปฏิบัติ</u> <u>กิจกรรม</u> <u>กลุ่มย่อย</u> - แบ่งกลุ่มเพื่อ ออกแบบหน่วย การเรียนรู้โดย บูรณาการหลัก ปรัชญาของ เศรษฐกิจ พอเพียง 1 หน่วย		<u>ประชุมรวม</u> - สรุป และ อภิปรายผล - ทำแบบ ทดสอบหลัง การฝึกอบรม - มอบหมาย งานให้ครูแต่ละ โรงเรียนจัดทำ รายละเอียดของ รายวิชา และ จัดทำแผนการ จัดการเรียนรู้ ให้ครบทั้ง รายวิชา - ปิดการ ฝึกอบรม

ตารางประกอบการฝึกอบรม
เรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม
โดยบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
สำหรับครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
(ครั้งที่ 2)

เวลา	09.00-12.00 น.			12.00 - 13.00	13.00 – 16.30 น.		
	09.00-10.00	10. 00- 10. 15	10.15-12.00		13.00-15.00	15.00 - 15.15	15.15-16.30
1	ลงทะเบียน <u>ประชุมรวม</u> - ชี้แจง รายละเอียดของ การฝึกอบรมครั้งที่ 2 ของโครงการ วิจัย เรื่อง การ พัฒนาหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง สำหรับครูผู้สอน กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา	พัก	<u>ประชุมรวม</u> รายงานผลการจัดการ เรียนการสอน หลักสูตรรายวิชา เพิ่มเติม โดยบูรณาการ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของ แต่ละโรงเรียน โดย รายงานเกี่ยวกับ 1. ผลสัมฤทธิ์การเรียน การพัฒนาทักษะ/ กระบวนการ และการ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง	พัก	<u>ประชุมรวม</u> รายงานผลการ จัดการเรียนการ สอนหลักสูตร รายวิชาเพิ่มเติม โดยบูรณาการ หลักปรัชญาของ เศรษฐกิจ พอเพียงของแต่ละ โรงเรียน (ต่อ) 3. ปัญหาการ จัดการเรียนการ สอน 4. ข้อเสนอแนะ ในการขยายผล การนำหลักสูตร	พัก	<u>ประชุมรวม</u> - วิทยากรและ คณะผู้วิจัย ร่วมกันให้ ข้อสังเกตและ อภิปราย - ปิดการอบรม

เวลา วัน	09.00-12.00 น.			12.00	13.00 – 16.30 น.		
	09.00-10.00	10. 00- 10. 15	10.15-12.00	- 13.00	13.00-15.00	15.00 - 15.15	15.15-16.30
	และวัฒนธรรม		2. ข้อสังเกตของการนำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมไปใช้		รายวิชาเพิ่มเติมไปใช้ในสถานศึกษาอื่น ๆ		

